

Posjedovanje vatrenog oružja i nasilje u porodici na zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primjenu

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Razvojni program Ujedinjenih naroda (UNDP) i Pakt za stabilnost jugoistočne Europe (SCSP) povjerili su Centru za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (SEESAC) da i dalje podržava sve međunarodne i državne aktere izgradnjom državnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje velike rasprostranjenosti i zloupotrebe malog oružja i lakog naoružanja, i time doprinese većoj stabilnosti, sigurnosti i razvoju u regiji jugoistočne i istočne Evrope.

Za više informacija kontaktirati sa:

**šefom kancelarije, SEESAC-a
Hadži Milentijeva 30
11000 Beograd
Srbija**

Tel: (+381) (11) 344 6353; 383 6972; 383 6974
Fax: (+381) (11) 344 6356
www.seesac.org

**Posjedovanje vatrenog oružja i nasilje u porodici na zapadnom Balkanu:
komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primjenu, Beograd, 2007.**

Izrazi zahvalnosti

Ovaj izvještaj je sastavila i napisala dr. Mirjana Dokmanović, nezavisna istraživačica. Izvještaj se zasniva na istraživanjima provedenim u zemljama zapadnog Balkana i na Kosovu, teritoriji pod privremenom upravom UN. Istraživanja na razini država uradili su: Arta Mandro (Albanija), Nikolina Obradović (Bosna i Hercegovina), Snježana Vasiljević (Hrvatska), Jasminka Friščik (BJR Makedonija), Ferdane Osmani (Privremena uprava UN na Kosovu), Boban Šaranović (Crna Gora) i Diana Miladinović (Srbija). Urednica i voditeljica projekta je Kira Lokni (Ciara Loughney), službenica za edukaciju SEESAC-a. Dizajn i pripremu za štampu uradila je Katarina Stanković-Bjegović.

© SEESAC 2007. – Sva prava zadržana

ISBN: 978-86-7728-086-4

Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stanovište Evropske Unije, Pakta za stabilnost jugoistočne Europe ili Razvojnog programa Ujedinjenih naroda. Oznake upotrijebljene u prikazivanju materijala ove publikacije ne odražavaju stavove Evropske Unije, Pakta za stabilnost jugoistočne Europe ili Razvojnog programa Ujedinjenih naroda u pogledu; 1) pravnog statusa bilo koje zemlje, teritorije ili područja ili njihovih organa ili oružanih grupacija; ili 2) iscrtavanja granica ili državnih granica.

Rezime

Zemlje zapadnog Balkana¹ suočavaju se sa sve većim nasiljem, kriminalom i opštim osjećajem nesigurnosti, što je naslijede nedavnih sukoba, političkih previranja i ekonomskih kriza. Rat u bivšoj Jugoslaviji doprinio je povećanju količine i dostupnosti malog oružja i lakog naoružanja, kako u legalnom tako i u nelegalnom posjedu, što je doprinijelo povećanju nasilja ne samo na javnim mjestima već i unutar porodice. Ostali faktori vezani za postkonfliktno stanje i tranziciju, kao što su ekonomska i lična nesigurnost, nezaposlenost, kriminal i netolerancija, također su doprinijeli sve češćoj pojavi nasilja u porodici.

Podaci iz postojećih istraživanja pokazuju da je nasilje u porodici najčešći oblik nasilja širom regije i da su žrtve toga prvenstveno žene. Procjenjuje se da je svaka četvrtina žena koja je bila u intimnim odnosima doživjela fizičko ili seksualno nasilje od svog partnera. Ankete provedene uglavnom od strane nevladinih organizacija koje se bave pitanjima prava žena ukazuju na veliki broj neprijavljenih slučajeva nasilja u porodici - zbog predrasuda koje sprečavaju žene da prijave nasilje u porodici i nepostojanja sigurnog i brzog pristupa pravdi. Osim toga, istraživanja ukazuju da žrtve traže pomoć tek nakon dužeg vremena podnošenja nasilja i tek kad zadobiju fizičke ozljede.

Zahvaljujući zalaganju uglavnom nevladinih organizacija koje se bave pitanjima prava žena, posljednjih godina su vlade u regiji učinile izvjestan napredak u pogledu razvijanja zakonodavstva koje se odnosi na problematiku nasilja u porodici, uvođenja zakonskih mjera i sankcionisanja nasilja u porodici ex officio (po službenoj dužnosti, prim. prev.). U većini zemalja nasilje u porodici je sada posebno krivično djelo. Gotovo sve zemlje su usvojile posebne zakone protiv nasilja u porodici i zakone o prekršajima koji osiguravaju mjere zaštite za žrtve, među kojima i mogućnost sudskog naloga da se oduzme vatreno oružje od nasilnika.

Potpuno provođenje zakona, međutim, ometaju: praznine između zakonskih odredbi i njihove primjene; nedostatak sveobuhvatne politike koja bi se bavila problemom nasilja u porodici; nedovoljno razvijene institucije i nedostatak budžetskih sredstava za državne strategije u ovoj oblasti. Prisutan je također nedostatak sistemske podrške za nevladine organizacije koje pružaju pomoć žrtvama nasilja u porodici. U svim zemljama regije zaštitu žrtava nasilja u porodici obično pružaju nevladine organizacije za borbu protiv nasilja nad ženama, a finansiraju ih međunarodni donatori. U posljednje vrijeme državne vlasti su počele da povećavaju socijalne usluge s ciljem zaštite žrtava nasilja u porodici, ali vlade još uvijek ne obraćaju gotovo nikakvu pažnju na aktivnosti jačanja svijesti, edukacije za mlade, obuke stručnjaka i druge preventivne mjere. Isto tako, ne postoji dovoljno sveobuhvatnog i koordiniranog prikupljanja podataka, istraživanja i monitoringa, što ometa razvijanje efikasne politike.

Da bismo se suprotstavili nasilju u porodici u postkonfliktnoj situaciji, moramo se pozabaviti pitanjem kontrole malog oružja i lakog naoružanja u politikama, strategijama i mjerama usmjerenim ka sprečavanju nasilja i zaštiti žrtava. Na području zapadnog Balkana, međutim, ni vlasti, a velikim dijelom ni civilno društvo, sve donedavno nisu eksplicitno priznavali da su vatreno oružje i velika rasprostranjenost malog oružja i lakog naoružanja faktor rizika za nasilje u porodici. Stoga nisu povezivani državne strategije i akcioni planovi u oblasti nasilja u porodici i kontrole malog oružja i lakog naoružanja, niti su razvijeni sveobuhvatna politika i mehanizmi nadzora.

Oblast u kojoj je došlo do međusobnog povezivanja je zakonodavstvo kojim se reguliše dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje vatrene oružje, ali i dalje postoje praznine kako u zakonodavstvu tako i u njegovoj primjeni u ovoj oblasti, koje sprečavaju efikasnu prevenciju nasilja u porodici uz upotrebu oružja. Kriteriji za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku oružja su nasilno ponašanje u prošlosti, kao i činjenica da je osoba krivično gonjena i osuđivana zbog nekog krivičnog djela, premda su ova ograničenja još uvijek nedovoljno stroga. Nadalje, ne postoje jasne procedure i instrukcije za provjere osoba koje podnesu zahtjev, a obično se ne konsultuju članovi porodice i bivši partneri o potencijalnom nasilnom ponašanju neke osobe. Dokazi o psihičkom zdravlju i psihološkom stanju osoba koje podnose zahtjev za dozvulu trenutno nisu obavezni u svim zemljama.

Što se tiče zaštite žrtava, u većini zemalja nisu razvijeni saradnja među različitim sektorima i operativni protokoli svih relevantnih institucija koje se bave prevencijom i borborom protiv nasilja u porodici. U pravilu, država ne

¹ Ova studija odnosi se na Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Bivšu Jugoslovensku Republiku Makedoniju, Crnu Goru, Srbiju i Kosovo - teritoriju pod privremenom upravom UN-a. Misija privremene uprave UN-a na Kosovu (UNMIK) osnovana je 10. juna 1999. godine na temelju Rezolucije Savjeta sigurnosti 1244, i od tada predstavlja administrativnu upravu na Kosovu. UN koristi naziv 'Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija' zbog spora između ove zemlje i Grčke oko naziva. Za potrebe ovog izvještaja upotrebljavat ćemo naziv 'BJR Makedonija'.

provodi redovne i sistematicne programe edukacije i obuke za policijske službenike, sudije, tužioce, socijalne radnike i druge stručnjake koji se bave nasiljem u porodici. Stručna lica nisu 'rodno osjetljiva' i nisu prošla adekvatnu obuku da bi mogla primjenjivati specifične zakonske propise iz oblasti nasilja u porodici, osobito u slučajevima kada postoji rizik od upotrebe vatrenog oružja. Mechanizmi i strukture primjene uglavnom nisu efikasni niti dobro koordinirani. Ne postoji kontinuirana kontrola niti praćenje ponašanja ljudi koji imaju dozvolu za držanje i/ili nošenje oružja.

Preventivne mjere u borbi protiv nasilja sa upotrebom oružja također su nedovoljno razvijene. Državni akcioni planovi za ravnopravnost spolova sadrže državnu politiku na polju borbe protiv nasilja u porodici, ali se ne bave pitanjem kontrole oružja. Nijedna od zemalja u kojima smo vršili istraživanje ne bavi se ovim pitanjem u okviru mehanizma ravnopravnosti među spolovima. Ne postoji 'rodno-osjetljivo' obrazovanje, niti programi edukacije za dječake i muškarce radi sprečavanja nasilja, niti programi rehabilitacije za počinitelje nasilja. Ne postoji sveobuhvatna kampanja jačanja svijesti protiv 'kulta oružja' i mentaliteta držanja oružja u kući.

Kao rezultat toga žrtve nasilja u porodici, uključujući i nasilje počinjeno oružjem, i dalje nemaju brz i siguran pristup pravdi niti odgovarajuću zaštitu uprkos evidentnim pomacima u zakonodavstvu. Vlade moraju poduzeti aktivnosti u vezi s tim pitanjem, uključujući razvijanje i primjenu preventivnih mjer s ciljem eliminisanja svih oblika nasilja, preduzimanje odgovornosti za zaštitu žrtava i razvijanje politike smanjivanja dostupnosti i zloupotrebe vatrenog oružja. Nevladine organizacije za borbu protiv nasilja nad ženama mogu dati važan doprinos postizanju ovog cilja tako što će pitanje kontrole malog oružja i lakog naoružanja uvrstiti u svoje aktivnosti zalaganja i lobiranja.

Skraćenice

BiH	Bosna i Hercegovina
CEDAW	Konvencija o eliminisanju svih vidova diskriminacije žena
CESC	(UN) Komitet za ekonomска, socijalna i kulturna prava
CoE	Vijeće Evrope
ECHR	Evropska povelja o zaštiti ljudskih prava i osnovnih ljudskih sloboda
EU	Evropska Unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
BJR Makedonija	Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija
IANS	Mreža međunarodne akcije za lako naoružanje
KFOR	Mirovne trupe KOSOVA (NATO)
MSP	Ministarstvo spoljnih poslova
MLSAEO	Ministarstvo rada, socijalnih pitanja i ekonomskih prilika
MLSP	Ministarstvo rada i socijalne politike
MO	Ministarstvo odbrane
MZ	Ministarstvo zdravlja
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MP	Ministarstvo pravde
NVO	Nevladina organizacija
OEBS	Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju
PAMECA	Misija pomoći Evropske zajednice policiji u Albaniji
RS	Republika Srpska
RSD	Srpski dinar
SALW	Malo oružje i lako naoružanje
SCSP	Pakt za stabilnost jugoistočne Evrope
SEE	Jugoistočna Evropa
SEESAC	Centar za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u jugoistočnoj i istočnoj Evropi
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih naroda
UNIFEM	Fond Ujedinjenih nacija za žene
UNMIK	Misija privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu

Sadržaj

Rezime.....	i
Skraćenice	iii
Sadržaj.....	iv
1 Uvod.....	1
1.1 Polazna osnova.....	1
1.2. Posebni ciljevi	1
1.3. Metodologija	2
2. Vatreno oružje kao faktor rizika u kontekstu nasilja u porodici na zapadnom Balkanu.....	3
2.1 Velika količina vatrenog oružja u posjedu civila.....	3
2.2 Velika prisutnost nasilja u porodici	3
2.3 Utjecaj malog oružja i lakog naoružanja na nasilje u porodici	5
3. Pristup vlasta država u regiji borbi protiv nasilja u porodici.....	7
3.1 Zakonodavstvo i zakonske odredbe vezane za nasilje u porodici	7
3.2 Mjere zaštite žrtava od nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja	9
3.3 Preventivne mjere u oblasti nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja	14
3.4 Mehanizmi za primjenu	16
3.5 Rezime	18
4. Državna regulativa civilnog posjedovanja malog oružja i lakog naoružanja	19
4.1 Zakonska regulativa nabavke, posjedovanja i nošenja oružja.....	19
4.2 Mehanizmi za primjenu	22
4.3 Rezime	23
5. Veza između režima kontrole malog oružja i lakog naoružanja i propisa u oblasti nasilja u porodici	24
5.1 Zakonodavstvo i praksa	24
5.2 Propusti i primjeri dobre prakse.....	25
5.3 Postojeći prijedlozi za zakonske izmjene i promjene politike.....	28
5.4 Rezime	28
6. Zaključci	29
7. Preporuke vladama	31
8 Nove aktivnosti i strategije: mogućnosti angažovanja civilnog društva.....	34
9 Rezime glavnih zaključaka i preporuka vlastama zemalja obuhvaćenih istraživanjima o nasilju u porodici.....	36
Dodatak A - pregled najboljih praksa u svijetu	46
Dodatak B - Bibliografija	51
Dodatak C – kontakt detalji istraživača	62
Dodatak D - Uzorak upitnika / vodič za intervjuisanje	64

1 Uvod

1.1 Polazna osnova

Zemlje na zapadnom Balkanu imaju dosta zajedničkog u pogledu njihove zajedničke i međusobno povezane prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Sve su to bivše socijalističke zemlje, koje su prošle sukobe i dijele iste posljedice nasilnih ratova, političkih previranja, ekonomski krize i tranzicije prema tržišnoj ekonomiji.

Trenutno su sve zemlje zapadnog Balkana na putu ka integraciji u Evropsku Uniju i rade na oslobađanju od tereta prošlosti i izgrađivanju politike, zakonodavnih okvira i mehanizama koji će doprinijeti demokratizaciji, vladavini zakona, zaštiti ljudskih prava i ravnopravnosti spolova. U tom se smislu zemlje nalaze u procesu razvijanja, ili su tek razvile novo zakonodavstvo u oblastima nabavke, posjedovanja i nošenja oružja i nasilja u porodici. Ovo je dobra prilika za države zapadnog Balkana da izvuku korist od međusobnih iskustava, kao i od svjetskih dobrih praksi kako bi donijele najbolje moguće zakone, kojima će se štititi interesi države i građana.

Raspoloživi podaci ukazuju da je nasilje u porodici raširen i ozbiljan problem u regiji, otežan postkonfliktnim tenzijama i problemima. Podaci dobiveni iz prihvatišta / „sigurnih kuća“ pokazuju da se u velikom broju slučajeva nasilja koristi oružje, bilo kao prijetnja žrtvama ili kao sredstvo ozljeđivanja ili usmrćivanja. Ove informacije potkrepljuju podaci iz istraživanja urađenih širom regije kao i medijski izvještaji i analize.

Iskustvo iz drugih zemalja ukazuje da je povezivanje zakonodavstva vezano za civilnu nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i nasilja u porodici znatno doprinijelo smanjenju ubijenih i povrijeđenih žena, kao i onih koje doživljavaju prijetnje oružjem u porodičnom okruženju.¹

Sve do sada na području zapadnog Balkana nije rađeno istraživanje o povezanosti ovih dviju oblasti. Ova regionalna studija ima cilj da ispravi taj propust. Studija utvrđuje u kojoj mjeri su međusobno usklađeni zakoni u oblasti nasilja u porodici i režimi kontrole oružja u regiji s ciljem davanja preporuka za poboljšanje zakonodavstva i mehanizama primjene, i izgrađivanja platforme za lobiranje s koje će se civilno društvo, koje se već bavi borbom protiv nasilja, moći angažirati i na planu razoružanja. Sam proces istraživanja u ovoj studiji, kao i njeni nalazi, doprinijet će unapređenju kapaciteta civilnog društva i državnih organa vlasti na polju razoružanja, i to pokretanjem diskusija, izgradnjom mreža pružanja informacija i analizama koje su neophodne za zalaganje za bolju prevenciju nasilja u porodici uz upotrebu oružja i zaštitu žrtava.

1.2 Posebni ciljevi

Osnovni cilj studije je da se procijene veze između režima nabavke, posjedovanja i nošenja oružja i zakona iz oblasti nasilja u porodici kako bi se mogle razviti strategije i preporuke za poboljšanje zakonodavstva i mehanizama primjene radi bolje zaštite žrtava nasilja u porodici i efikasnije borbe protiv ovog oblika nasilja.

Posebni ciljevi studije su:

- da se pokažu postojeće veze, kao i neophodnost daljnog povezivanja zakonodavstva iz oblasti nasilja u porodici i nabavke, posjedovanja i nošenja oružja s ciljem smanjenja broja smrtnih slučjeva, ozljeda i prijetnji vatrene oružjem u porodičnom okruženju;
- da se izgradi platforma sa koje će se vlade i zakonodavci na zapadnom Balkanu moći zalagati za donošenje ili poboljšanje zakona kojima se regulira nasilje u porodici, s jedne strane, i nabavka, posjedovanje i nošenje oružja, sa druge;
- da se jača svijest vlada i civilnog društva o načinima angažovanja na smanjenju upotrebe oružja u porodičnom okruženju i povećanju i poboljšanju zaštite žrtava takvog nasilja;

¹ Vidi Dodatak A – Pregled najboljih praksa u svijetu.

- da se podrže procesi lobiranja za razoružanje na zapadnom Balkanu ili tamo gdje oni ne postoje, potakne civilno društvo (a naročito nevladine organizacije koje se bore protiv nasilja nad ženama) na uključivanje u rasprave o razoružanju i lobiranje za izmjene u zakonodavstvu u oblasti posjedovanja oružja, kao i na polju nasilja u porodici.

1.3. Metodologija

Ova studija ima i državni i regionalni karakter. Istraživanje na temu nasilja u porodici i zakonodavstva i zakonodavnih mehanizama vezanih za malo oružje i lako naoružanje provedeno je u šest zemalja zapadnog Balkana, kao i na teritoriji pod privremenom upravom UN-a na Kosovu.²

- Centralna pitanja istraživanja na državnom nivou bila su:
- U kojoj mjeri su povezani propisi o nasilju u porodici i državni režimi kontrole oružja?

Kako na najbolji način povezati regulativu o nabavci, posjedovanju i nošenju oružja i zakonodavstvo u oblasti nasilja u porodici a s ciljem smanjenja nasilja nad ženama u privatnoj sferi?

Tražeći odgovor na ova pitanja, lokalni istraživači su proveli i teorijsko i terensko istraživanje. Oni su analizirali postojeće i planirane zakone koji se odnose posebno na nasilje u porodici i malo oružje i lako naoružanje, kao i relevantne odredbe zakona o rodnoj ravnopravnosti, krivičnog i porodičnog zakona, zakona o javnom redu i miru, kao i relevantne državne strategije i akcione planove.

Da bi prikupili informacije o tome kako se ovi zakoni primjenjuju u praksi i kako ih tumače sudije, policija, tužioci, centri za socijalni rad i zdravstvene ustanove, istraživači su obavili razgovore sa predstavnicima tih institucija. Nevladine organizacije koje se bave pitanjem nasilja u porodici također su bile uključene u anketu. U te svrhe urađeni su istovjetni upitnici, koji su sadržavali pitanja o podacima koji nisu dostupni u službenoj statistici (na primjer, broj slučajeva u kojima je počinilac koristio vatreno oružje da bi prijetio ili napao žrtvu, ili broj povrijeđenih žrtava ili žrtava koje su doživjele prijetnju oružjem, a koje su potražile utočište). Istraživači su postavljali pitanja i o dobroj i lošoj praksi na planu zaštite žrtava i sprečavanja nasilja u porodici. Nadalje, ispitanici su zamoljeni da daju mišljenje o tome šta bi trebalo učiniti na poboljšanju aktualnog zakonodavstva i prakse u pogledu smanjenja upotrebe vatrene oružja u porodičnom okruženju.

Istraživanja na državnom nivou otkrila su da su postojeći podaci i informacije o upotrebi vatrene oružja u porodičnom okruženju prikupljani uz pomoć različitih metodologija i uzoraka; da su vezani za različite periode i da su prikupljani na različitim nivoima, neki put na državnom, neki put na regionalnom nivou. Zbog toga ih je teško upoređivati. Podaci iz državnih izvora i istraživanje provedeno u svakoj zemlji, dakle, korišteni su za regionalni izvještaj bez pokušaja njihovog upoređivanja.

Teorijsko i terensko istraživanje obuhvatilo je analizu zakonodavstva, politike i prakse koji postoje u svakoj od zemalja u oblasti nasilja u porodici i regulativu vezanu za malo oružje i lako naoružanje, analizu tumačenja zakona od strane nadležnih državnih organa i nevladinih organizacija, kao i utvrđivanje postojećih vladinih i nevladinih struktura zaštite. Istraživači su dali okvirne preporuke o tome kako vlada svake od ovih zemalja može bolje da odreaguje i podigne nivo odgovornosti u vezi sa problemom nasilja u porodici uz upotrebu oružja. Također su dati prijedlozi za buduće strategije nevladinih organizacija na ovom planu.

Ovaj regionalni izvještaj je komparativna studija, urađena na osnovi nalaza, zaključaka i preporuka koje sadrže državni zvještaji, kao i na temelju pregleda relevantnih slučajeva najbolje prakse u svijetu.³ Regionalni izvještaj sadrži opće preporuke za vlade kako da poboljšaju zakone u oblasti nasilja u porodici i nabavke, posjedovanja i nošenja oružja, i za civilno društvo kako da lobira i zalaže se u vezi s tim pitanjem. Dodatak B sadrži rezime glavnih zaključaka istraživanja koja su rađena na nivou država, kao i ključne preporuke za vlade.

² Misija privremene uprave UN na Kosovu (UNMIK) osnovana je na temelju Rezolucije Vijeća sigurnosti 1244 od 10. juna 1999, i od tada predstavlja administrativnu upravu na Kosovu.

³ Vidi Dodatak A - Pregled najboljih praksa u svijetu.

2. Vatreno oružje kao faktor rizika u kontekstu nasilja u porodici na zapadnom Balkanu

2.1 Velika količina vatrene oružja u posjedu civila

Stopa civilnog posjedovanja vatrene oružja je tradicionalno vrlo visoka u svim zemljama zapadnog Balkana zbog ukorijenjene kulture i historijske tradicije posjedovanja oružja i kao posljedica nedavnih ratova. Kao nasljeđe oružanih sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije i civilnih nereda u Albaniji tokom 1990-ih, količina oružja u legalnom i nelegalnom posjedu građana se dramatično povećala. Postkonfliktna situacija je povećala tenzije i probleme u jednom nestabilnom i stresnom okruženju, opterećenom nezaposlenošću, siromaštvo, rastom diskriminacije na osnovi roda i nacionalnosti, kao i kršenjem ljudskih prava. Velika količina oružja koje su nacionalne vlasti uručile civilima i bivšim vojnicima kako bi učestvovali u sukobima nije vraćena nakon završetka rata, i često je oružje nošeno kući kao 'ratni suvenir'. Veliki dio tog oružja kasnije je legaliziran i registrovan.

Velika rasprostranjenost malog oružja i lakog naoružanja doprinosi i potiče nasilje, kriminal i nesigurnost u čitavoj regiji. Državni organi vlasti, podržani od međunarodnih organizacija (Ujedinjeni narodi, OSCE, EU) i regionalnih sporazuma (Pakt za stabilnost jugoistočne Evrope) preuzeli su obavezu izrade politike i poduzimanja mjera za bolju kontrolu dostupnosti, upotrebe i trgovine malog oružja i lakog naoružanja.

Danas, nakon više od decenije od završetka oružanih sukoba, i dalje postoji vrlo velika količina vatrene oružja koje se drži u kući. Nedavna istraživanja o malom oružju i lakom naoružanju⁴ provedena u balkanskim zemljama pokazuju zabrinjavajuće podatke. Procjenjuje se da u Hrvatskoj ima otprilike 968.000 komada vatrene oružja u rukama civila, bilo u legalnom bilo u nelegalnom posjedu, u Srbiji 2.047.300; u Albaniji 200.000; 175.000 u Crnoj gori i 400.000 na Kosovu⁵. U Bosni i Hercegovini registrovano je oko 353.000 komada oružja u posjedu civila⁶, u BJR Makedoniji ova brojka je 140.000. Izuzetno je teško utvrditi broj komada oružja u nelegalnom posjedu. Ova istraživanja pokazala su da na području zapadnog Balkana, sa ukupno 19,6 miliona stanovnika, ima otprilike 4.280.000 komada oružja u posjedu civila. Pošto je teško procijeniti količinu oružja u nelegalnom posjedu, možda nije pretjerano reći da gotovo svako domaćinstvo u regiji ima barem jedno oružje.

Nažalost, većina statističkih podataka vezana za malo oružje i lako naoružanje nije razvrstana prema spolu. Ipak, postojeća statistika i istraživanja pokazuju da muškarci daleko preovlađuju i kao žrtve i kao počinitelji nasilja praćenog oružjem i krivičnih djela počinjenih malim oružjem i lakinom naoružanjem. Većina vlasnika malog oružja i lakog naoružanja su muškarci. Na zapadnom Balkanu muškarci počine 99 odsto krivičnih djela vezanih za vatrene oružje i u 85 odsto slučajeva su i žrtve, dok su u 15 odsto slučajeva žrtve žene, a samo u jedan odsto slučajeva i počinjenici.⁷ Pored toga, muškarci i žene često imaju različit stav prema posjedovanju i upotrebi oružja. Sveprisutni 'kult oružja' u regiji vezan je za tradicionalni, patrijarhalni koncept muškosti i muškarca kao branitelja porodice i vlasništva. Zbog toga je pitanje malog oružja i lakog naoružanja i nasilja uz upotrebu oružja vrlo seksistički obojeno, bez obzira na to je li to u javnoj ili privatnoj sferi.

2.2 Velika prisutnost nasilja u porodici

Podaci do kojih se došlo širom regije potvrđuju činjenicu da su žrtve nasilja u porodici uglavnom žene, a da su počinitelji većinom muškarci. Istraživanja koja su u posljednjih pet godina provele lokalne nevladine organizacije u bivšim jugoslavenskim republikama pokazuju da su od jedne do dvije trećine žena u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini

⁴ Podaci istraživanja o malom oružju i lakom naoružanju u svim državama zapadnog Balkana mogu se naći na: <http://www.seesac.org>.

⁵ Ovi podaci obuhvataju oružje i u legalnom i u nelegalnom posjedu civila. Ne obuhvataju brojke o količini oružja u posjedu policije i pripadnika vojske, ili drugih državnih službenika.

⁶ Ove informacije uzete su iz Istraživanja o malom oružju i lakom naoružanju Bosne i Hercegovine, 2004., str. 20-21. Zbog činjenice da ne postoji centralizovani sistem registracije vatrene oružja u BiH, teško je saznati čak i koliko ima komada oružja u legalnom posjedu, da ne govorimo o nelegalnom posjedovanju oružja.

⁷ Statistički podaci uzeti su iz 'SEESAC-ove Strategije za pitanja različitih polova na planu kontrole malog oružja i lakog naoružanja i aktivnosti AVPP', 30. juna 2007. <<http://www.seesac.org/resources>>.

doživjele maltretiranje u partnerskom odnosu.⁸ Studija Svjetske zdravstvene organizacije pokazuje slične nalaze u vezi sa nasiljem u partnerskom odnosu u Srbiji.⁹ Prema ovoj studiji svaka četvrtica žena koja je ikad bila u partnerskom odnosu doživjela je fizičko ili seksualno nasilje. Slični rezultati pronađeni su i u istraživanjima drugih zemalja zapadnog Balkana. Zbog različitih metodologija koje su primijenjene, teško je upoređivati podatke o prisutnosti ove pojave u različitim zemljama. Ipak, podaci dobijeni na osnovi postojećeg istraživanja, koje su provele uglavnom nevladine organizacije koje se bave pitanjima ljudskih prava žena, ukazuju na to da je nasilje u porodici vrlo raširen i ozbiljan problem u čitavoj regiji.¹⁰

Podaci nevladinih organizacija o visokoj stopi nasilja u porodici potkrijepljeni su brojem policijskih intervencija, koji konstantno raste u posljednjih nekoliko godina. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Hrvatske, tokom 2005. godine policija je intervenisala u 15.696 slučajeva nasilja u porodici, što predstavlja povećanje od 6 odsto u odnosu na 2004. godinu. Bilo je 31 posto više slučajeva pritvora kao mjere zaštite žrtava; 20 odsto više prekršajnih prijava vezanih za nasilje u porodici i 16 posto više krivičnih prijava za isto. Sveukupno, u 2005. godini 22.207 osoba doživjelo je nasilje u porodici, što je za 14 odsto više nego u 2004. godini. Godine 2005. policija je tražila od osnovnog suda da doneše 4.916 mjera predostrožnosti vezanih za nasilje u porodici.¹¹

U istoj godini u Bivšoj Jugoslavenskoj Republici Makedoniji (BJR Makedonija)¹², Ministarstvo unutrašnjih poslova registrovalo je 215 krivičnih djela, 1.202 prekršaja i 3.750 optužnica zbog nasilja u porodici, dok su u razdoblju od juna 2005. do juna 2006. godine centri za socijalni rad registrovali 839 slučajeva nasilja u porodici. Nasilje u porodici počinjeno nad ženama u BJR Makedoniji čini 18 posto ukupnog broja registrovanih krivičnih djela u 2005. godini, 19 posto u 2006. godini i 26 posto u prvoj polovini 2007. godine. Na Kosovu, Centru za istraživanja nasilja u porodici i zloupotrebe djece, policijske službe, u razdoblju od 2005. do juna 2007. godine, prijavljeno je 3.300 slučajeva nasilja u porodici. Najveći broj slučajeva zabilježen je 2006. godine (1.371), a najugroženije područje je Priština, sa 989 prijavljenih slučajeva.

Nažalost, nasilje u porodici je još prisutnije nego što pokazuju postojeći podaci. Statistika i podaci koji se odnose na to su parcijalni, loše prikupljeni i nestandardizirani, čak i u zemljama koje su usvojile posebno zakonodavstvo iz ove oblasti.¹³ Pored toga, iskustva NVO-a i stručnjaka koji rade na ovim problemima pokazuju da se u većini slučajeva nasilje ne prijavljuje. Žrtve vrlo rijetko prijavljuju nasilje nakon prvog incidenta; obično ga prijave tek nakon godina i godina maltretiranja. Također je moguće da žrtva nasilja praćenog oružjem neće da prijavi upotrebu vatrenog oružja za vršenje pritiska ili prijetnje iz straha da to oružje neće biti oduzeto i da može biti ponovo upotrijebljeno. Zbog toga veliki broj slučajeva nasilja u porodici ostane nezabilježen. Procjene ‘sivih brojeva’ (neprijavljenih slučajeva) jesu da na svaki prijavljen slučaj ima od tri do deset neprijavljenih¹⁴.

Mnogi faktori doprinose rastu nasilja u porodici u postkonfliktnoj situaciji, uključujući društveno-ekonomski faktore vezane za tranziciju i nedavni rat,¹⁵ kao što su sve veća ekomska i osobna nesigurnost, izloženost siromaštvu, nezaposlenost, kriminal, nasilje i netolerancija. Politička, društvena i ekomska previranja, oružani

⁸ “NVO u bivšim jugoslavenskim republikama bave se edukacijom mladih da promijene poslijeratnu kulturu nasilja”, 9. juna 2007, pročitano 4. oktobra 2007, http://www.stopvaw.org/NGOs_in_the_Formal_Yugoslav_Republics_Focus_on_Education_Youth_to_Change_Post-War_Culture_of_Violence.html

⁹ Svjetska zdravstvena organizacija, “WHO Multi-country study on Women’s Health and Domestic Violence against Women: Serbia and Montenegro Fact Sheet” [“Komparativna studija SZO o ženskom zdravlju i nasilju nad ženama u porodici: prikaz situacije u Srbiji i Crnoj Gori”], 2005, http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/fact_sheet/SerbiaandMontenegro.pdf, 21. septembar 2007.

¹⁰ Nikolić-Ristanović, Vesna i Dokmanović Mirjana, Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primena na zapadnom Balkanu. Beograd: Prometej, 2006., str. 21-24.

¹¹ Izvor: Vijeće Evrope, Generalni direktorat za ljudska prava, “Zakonodavstvo u državama članicama Vijeća Evrope na polju nasilja protiv žena”, januar 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, str. 119, od 1. oktobra 2007.

¹² UN se koristi nazivom ‘Bivša Jugoslavenska Republika Makedonija’ zbog spora između ove zemlje i Grčke oko imena. Za potrebe ovog izvještaja koristićemo naziv ‘BJR Makedonija’.

¹³ Naprimjer, u završnim komentarima na izvještaj za Bosnu i Hercegovinu, CEDAW Komitet izrazio je zabrinutost zbog “odsustva statističkih podataka o djelima nasilja u porodici nad ženama, i zbog toga što se takva djela i dalje nedovoljno prijavljuju i smatraju ličnim stvarima”. Završni komentari Komiteta za eliminisanje diskriminacije nad ženama: Bosna i Hercegovina, 35. sjednica, 15. maja - 02. juna 2006., CEDAW/ C/BiH/CO3, stav 25.

¹⁴ “Studija o nasilju u porodici u Bosni i Hercegovini - odломak”, Banja Luka: Helsinki Citizens’ Assembly Banja Luka, ženska organizacija “Lara”, Bijeljina i udruženje “Žene ženama”, Sarajevo, maj 2006., str.11-12.

¹⁵ Popa, Raluca Maria, *Eliminisanje nasilja u porodici u jugoistočnoj Evropi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. jul 2007, str. 45.

sukobi, etnička čišćenja, migracije seoskog stanovništva i veliki broj izbjeglica i raseljenih lica doprinijeli su destabilizaciji porodice i izazvali visoki nivo društvenog stresa. Posljedice rata u bivšoj Jugoslaviji još uvijek su vidljive i doprinose velikoj prisutnosti svih oblika nasilja. Mnogi, naročito bivši vojnici i žrtve rata, još uvijek pate od trauma izazvanih ratom. Svi ovi faktori vrše veliki uticaj na socijalni status muškarca i njegovu muškost, uništavajući njegovo samopouzdanje i identitet. U mnogim slučajevima posljedice ovih velikih trauma trpi porodica, što dovodi do pogoršanja bračnih i porodičnih odnosa i povećava rizik nasilja u porodici.

Nasilje u porodici je najčešći oblik nasilja i diskriminacije žena. Međunarodna zajednica, uključujući i najuticajnije međunarodne organizacije (kao što su Ujedinjeni narodi) priznaje nasilje u porodici kao kršenje ljudskih prava žena i zabranjuje ga u međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima.¹⁶ Kao oblik nasilja vezan za rodno zasnovanu diskriminaciju, nasilje u porodici na zapadnom Balkanu raspirivano je sve većom općom netolerancijom i diskriminacijom prema manjinama i marginaliziranim grupama u svim dijelovima regije. Rodno zasnovano nasilje provokira povratak tradicije različitih uloga muškaraca i žena u društvu i unutar porodice, sve veći uticaj crkve i tradicije i povratak patrijarhalnih vrijednosti. Svi ovi faktori doprinose tome da su žene i djeca sve više izloženi raznim vrstama nasilja.

2.3 Utjecaj malog oružja i lakog naoružanja na nasilje u porodici

Uprkos očiglednoj činjenici da se stavovi muškaraca i žena prema malom oružju i lakom naoružanju znatno razlikuju, do sada se tom pitanju nije pridavalo dovoljno značaja, niti je ono povezivano sa nasiljem u porodici. Službena statistika o nasilju uz upotrebu oružja u porodičnom okruženju, kao i o slučajevima povređivanja vatrenim oružjem u zemljama regije, uglavnom nije dostupna, tako da se ne može provesti pouzdano istraživanje na tu temu.

Jedino istraživanje koje se posebno bavilo utjecajem malog oružja i lakog naoružanja na nasilje nad ženama i u okviru toga nasiljem u porodici provedeno je u Crnoj Gori.¹⁷ Podaci dobijeni od Policijske uprave u Podgorici pokazuju da je 2006. godine nad 49 žena počinjeno krivično djelo ugrožavanja života i fizičkog integriteta, a 14 odsto su bile žrtve nasilja uz upotrebu vatrenog oružja. Rezultati istraživanja, koje je obuhvatilo 1.500 žena što su potražile utočište u sigurnoj kući, pokazuju da su u 90 odsto slučajeva žrtve doživjele prijetnje vatrenim oružjem od njihovih partnera, a 27 odsto žrtava izjavilo je da je nasilnik sudjelovao u ratu.

Slične procjene o velikoj prisutnosti nasilja u porodici praćenog oružjem dala su ženska prihvatilišta u Bosni i Hercegovini. Sigurna kuća u Modrići vodi evidenciju o svojim štićenicama, u kojoj se nalaze slučajevi prijetnje i napada vatrenim oružjem. Godine 2006, 70 odsto od ukupno 206 žrtava nasilja u porodici koje su se obratile za pomoć doživjele su prijetnje smrću, u nekim slučajevima i prijetnje vatrenim oružjem. U prvoj polovini 2007. godine 74 odsto od ukupno 127 žrtava nasilja u porodici doživjelo je nasilje uz upotrebu oružja. Nažalost, većina prihvatilišta ne vodi o tome statistiku. Uprkos podacima što ih dobijaju od „sigurnih kuća“, koje vode nevladine organizacije koje se bore protiv kršenja ljudskih prava žena, centri za socijalni rad i druge ustanove u Bosni i Hercegovini uglavnom zanemaruju problem nasilja u porodici praćenog oružjem.¹⁸ Oni ne vode evidenciju o upotrebni vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici, a socijalni radnici čak nisu ni u obavezi da pitaju žrtve je li se nasilnik koristio vatrenim ili nekim drugim oružjem.

U Crnoj Gori, u periodu od 2002. do 2007. godine, 1.223 žena obratilo se SOS telefonu u Podgorici radi zaštite od nasilnika u porodičnom okruženju ili partnerskom odnosu. Od ovoga broja 190 žena doživjelo je prijetnje smrću, a 9 odsto njih prijetnje vatrenim oružjem. Crnogorski Ženski lobi zabilježio je da je u toku ovih pet godina (od 2001. do 2006. godine) 30 posto od ukupno 637 žrtava nasilja u porodici doživjelo prijetnje smrću. Ova nevladina organizacija također vodi evidenciju o medijskim izvještajima i bilježi da je u istom periodu (2001. - 2006.) 12 žena stradalo od vatrenog oružja koje su koristili njihovi članovi porodice ili partneri.

¹⁶ „Nasilje nad ženama u porodici“, izvještaj specijalnog izvještača o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Radhika Coomaraswamy, dostavljen u skladu sa Rezolucijom Komisije za ljudska prava 1995/85, E/CN.4/1999/68 10. marta 1999. Generalna preporuka 19 CEDAW Komiteta ističe da definicija diskriminacije u CEDAW-u „podrazumijeva djela nanošenja fizičkog, psihičkog ili seksualnog bola ili patnje, prijetnje s tim u vezi, prisiljavanje i druge vidove lišavanja slobode“, U.N.DocA/47/38 (1992).

¹⁷ Krkeljić, Ljiljana, Oružje u rodno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori - Istraživanje, Beograd: SEESAC, 2006.

¹⁸ Naprimjer, prema rukovodiocu Centra za socijalni rad u Istočnom Sarajevu, akti nasilja u porodici su veoma rijetki, dok slučajevi u kojima se koristi vatreno oružje gotovo da i ne postoje. U posljednje dvije godine prijavljena su samo dva slučaja nasilja u porodici. Centar se uglavnom bavi održavanjem brakova.

Službeni podaci prikupljeni istraživanjem na nivou države u Hrvatskoj pokazuju da se malo oružje i lako naoružanje koristi samo u malom broju slučajeva nasilja u porodici, dok se mnogo češće koriste noževi. Policijska statistika u Hrvatskoj pokazuje da se 2006. godine 27 odsto ubistava i 11 odsto pokušaja ubistva dogodilo u porodičnom okruženju / partnerskom odnosu. U najvećem broju slučajeva (40 posto) počinitelj je bio muž. U većini slučajeva korišteno je hladno oružje, rijetko vatreno. Intervuisane sudije su izrazile mišljenje da ne postoji jaka veza između posjedovanja vatrenog oružja (bilo legalnog ili nelegalnog) i upotrebe toga oružja od strane počinitelja nasilja u porodici. Međutim, razlog za takvo mišljenje je možda nedovoljno razumijevanje prirode nasilja u porodici od strane ovih profesionalaca. Što se tiče niske statistike slučajeva koji su zabilježeni, nevladine organizacije koje se bave žrtvama porodičnog i seksualnog nasilja vjeruju da su te brojke mnogo niže od realnih, jer upotreba vatrenog oružja smanjuje vjerovatnoću da će žrtva prijaviti incident zbog straha da oružje neće biti oduzeto od nasilnika i da ga on može ponovo upotrijebiti.

Istraživanje koje je provelo Vuktimološko društvo Srbije 2001. godine sadrži odjeljak koji se posebno bavi utjecajem malog oružja i lakog naoružanja na nasilje u porodici.¹⁹ Otkriveno je da je 7 odsto žena koje su doživjele nasilje u porodici bilo napadnuto ili doživjelo prijetnje vatrenim oružjem, ili drugim opasnim oružjem ili alatkama. U 27 posto zabilježenih slučajeva fizički napadi sa ili bez opasnog oružja ponovili su se više od pet puta. Najrasprostranjenija forma nasilja praćenog oružjem je upotreba hladnog oružja, uglavnom noža (u 34 slučaja), dok je vatreno oružje korišteno u 11 slučajeva, uglavnom s ciljem prijetnje ženskom članu porodice. Prema analizi napisa u štampi, koju su za potrebe kampanje na nivou države uradile nevladine organizacije u Srbiji u borbi protiv nasilja u porodici 2003. godine, pod nazivom 'Zašto nisu sa nama', te godine su 31 ženu ubili njihovi muževi ili partneri, dok se 60 posto svih ubistava odnosilo na nekog člana porodice.

Istraživanje urađeno na Kosovu pokazalo je visoku stopu nasilja u porodici uz upotrebu oružja. Ispitanici iz Centra za dobrobit žena iz Peći ukazuju na usku povezanost nasilja u porodici i posjedovanja vatrenog oružja od strane nasilnika, i vjeruju da je nivo posjedovanja vatrenog oružja na Kosovu vrlo visok, dok je broj slučajeva oduzimanja oružja od strane policije vrlo mali. U prvoj polovini 2007. godine ova je nevladina organizacija zabilježila 33 slučaja nasilja praćenog oružjem, uključujući i četiri slučaja seksualnog nasilja. U 17 slučajeva žrtvama je prijećeno vatrenim oružjem, dok su u četiri slučaja žrtve - žene stvarno i ozlijedene tim oružjem. Zaposleni u nevladinoj organizaciji Liria kažu da su žrtve nasilja u porodici iz Gnjilana, koje su im se obratile za pomoć, izjavile da u većini slučajeva nasilnici imaju vatreno oružje, ali da policija ne oduzima to oružje.

Dokazi o upotrebi vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici ne bilježe se propisno ni u jednoj od ustanova koje rade sa počiniteljima i žrtvama. Zbog toga se postojeći podaci ne mogu smatrati pouzdanim pokazateljem upotrebe vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici. Može se pretpostaviti da oni pokazuju samo vrh ledenog brijege. Praksa vođenja evidencije o ovim slučajevima je tek u začetku. Imajući na umu veliki broj neprijavljenih slučajeva nasilja u porodici, realno je zaključiti da je učestalost upotrebe vatrenog oružja od strane nasilnika s ciljem prijetnje i vršenja pritiska na druge članove porodice mnogo veća nego što zvanični podaci pokazuju. Kao što je pokazalo istraživanje o rasprostranjenosti nasilja u porodici, koje su provele nevladine organizacije koje se bave pitanjima kršenja ljudski prava žena u svim zemljama obuhvaćenim istraživanjem, žene rjeđe prijavljuju počinioce, naročito ako se plaše za vlastiti život nakon što su doživjele prijetnje opasnim oružjem ili vatrenim oružjem.

¹⁹ Vidaković, Ivana, *Rasprostranjenost nasilja u porodici, Nasilje u porodici u Srbiji*, izd. Vesna Nikolić-Ristanović, Beograd: Vuktimološko društvo Srbije & Prometej, 2002., str. 49-59. Istraživanje je urađeno na uzorku od 700 starijih od 18 godina u šest gradova Srbije, od čega 74,4 odsto živi u gradu, a 25,6 odsto na selu.

3. Pristup vlada država u regiji borbi protiv nasilja u porodici

3.1 Zakonodavstvo i zakonske odredbe vezane za nasilje u porodici

Tokom protekle decenije vlade svih zemalja zapadnog Balkana učinile su znatan napredak u oblasti sankcionisanja nasilja u porodici i uvođenja zakonskih mjera zaštite žrtava. Ovaj napredak rezultat je usklađivanja državnoga zakonodavstva sa međunarodnim standardima o ljudskim pravima i poduzimanja kampanja nevladinih organizacija za borbu protiv nasilja u porodici. Zemlje obuhvaćene istraživanjem su države članice svih ključnih međunarodnih konvencija Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima, uključujući Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)²⁰ i njen Opcioni protokol. S obzirom na to da sve zemlje, sa izuzetkom Bosne i Hercegovine²¹ imaju monistički pristup međunarodnom pravu, ratifikovani međunarodni sporazumi postaju sastavnim dijelom državnog zakonodavstva i mogu se direktno primjenjivati. To znači da su države obavezne poštovati međunarodne standarde u oblasti ljudskih prava u pogledu borbe protiv nasilja u porodici.

Navedena obaveza proističe iz činjenice da se nasilje u porodici priznaje kao kršenje ljudskih prava i kao jedan od najrasprostranjenijih oblika nasilja i diskriminacije žena.²² Međunarodnim dokumentima iz područja ljudskih prava zabranjeno je nasilje u porodici kao oblik kršenja osnovnih ljudskih prava i sloboda, koje jamči Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, uključujući i pravo na život, slobodu i sigurnost ličnosti, pravo na jednakost i zabranu mučenja i svirepog ili ponižavajućeg postupka.²³ Osim toga, sve države u regiji su članice Vijeća Evrope i potpisale su Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Vijeće Evrope ima impresivan spisak dokumenata i uputstava kojima se utvrđuju standardi i obaveze država članica na polju borbe protiv nasilja u porodici. Kao države članice UN-a i Vijeća Evrope, vlade su u obavezi da revnosno i u dobroj vjeri primjenjuju dokumente o ljudskim pravima.

Sve zemlje u regiji su integrisale osnovna ljudska prava u svoje ustavne odredbe, garantujući time ženama i muškarcima, djevojčicama i dječacima, između ostalog, jednaku zaštitu države od nasilja u porodici. Državni ustavi jamče ljudska prava i osnovne slobode kao nedjeljive, neotuđive i nepovredive. Zajamčena je i jednakost pred zakonom, a rodno zasnovana diskriminacija se zabranjuje, kao i mučenje i neljudsko i svirepo postupanje.

U načelu, pravni okviri koji podržavaju aktivnosti i mjere u borbi protiv nasilja u porodici obuhvataju, pored ustavnih odredbi, i posebne zakone koji se odnose na nasilje u porodici, zakone o rodnoj ravnopravnosti,²⁴ krivične zakone, zakone o porodičnim odnosima i zakone o javnom redu.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini zabranjuje sve rodno zasnovane oblike nasilja, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi, i propisuje kaznu zatvorom u trajanju od šest mjeseci do pet godina za takva djela. Ta odredba ne postoji u zakonima o rodnoj ravnopravnosti Albanije, Hrvatske i Kosova. Posebni zakoni koji se bave pitanjem nasilja u porodici usvojeni su u Albaniji (2006.), Hrvatskoj (2003.) i u oba entiteta Bosne i Hercegovine (Federacija Bosne i Hercegovine (2005.) i Republika Srpska (2005)). Njima je reguliran pojам nasilja u porodici, osobe koje se smatraju članovima porodice i oblici zaštite za članove porodice. Osnovni koncept tih zakona je

²⁰ Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena, [http://www.un.org/womenwatch/daw/](http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/), od 10. oktobra 2007.

²¹ Bosna i Hercegovina je složena država čiji je ustavni, zakonski i politički okvir utvrđen Dejtonskim mirovnim sporazumom (1995); sastoji se od dva entiteta (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) i jedne autonome oblasti (Brčko), koji imaju različite pravne sisteme, a povrh toga zajednički federalni pravni sistem. Federalna država je decentralizovana i ima nekoliko nivoa: lokalni nivo, nivo kantona, Distrikta Brčko, nivo entiteta i nivo države. Prema Ustavu Bosne i Hercegovine (čl. 2), država direktno provodi ljudska prava i slobode koje garantuje Evropska povelja o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (ECHR) i njeni protokoli, koja ima prioritet nad državnim zakonima. Pored toga, država i njeni entiteti dužni su osigurati provedbu svih ljudskih prava i sloboda koje priznaju glavni međunarodni sporazumi (uključujući CEDAW) bez diskriminacije, za sve građane (Dejtonski mirovni sporazum, Dodatak 6).

Ustav Republike Crne Gore ne sadrži odredbe o odnosu između međunarodnog i državnog zakona. Članom 44, međutim, zagarantirano je građanima pravo da se obrate međunarodnim institucijama radi zaštite njihovih ustavnih prava. Nacrt novog Ustava predviđa primat međunarodnog prava.

²² "Nasilje nad ženama u porodici", Izveštaj specijalnog izveštača o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Radhika Coomaraswamy, dostavljen u skladu sa Rezolucijom Komisije za ljudska prava 1995/85, E/CN.4/1999/68 od 10. marta 1999.

²³ Analiza uloge međunarodnog prava u borbi protiv nasilja u porodici, i popis međunarodnih standarda iz ove oblasti mogu se pročitati u: Nikolić-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primena na zapadnom Balkanu*. Beograd: Prometej, 2006. str. 33. -71. i str. 153. - 175.

²⁴ Zakoni o rodnoj ravnopravnosti postoje u Bosni i Hercegovini (2003.), Hrvatskoj (2003.), Albaniji (2004.) i na Kosovu (2004.). U Srbiji se trenutno radi na Zakonu protiv diskriminacije i Zakonu o rodnoj ravnopravnosti.

pružiti zaštitu žrtvama uklanjanjem nasilnika s mjesta stanovanja žrtve, i nalaganjem obaveznog psihosocijalnog ili liječenja nasilnika od zavisnosti.

Na snazi su i posebne zakonske odredbe i na Kosovu, prema Uredbi UNMIK-a 2003/12 o zaštiti od nasilja u porodici. U Crnoj Gori je urađen Nacrt posebnog Zakona o prevenciji nasilja u porodici, ali Zakon još nije usvojen. Sve zemlje obuhvaćene istraživanjem, uključujući i one koje imaju posebne zakone o porodičnom nasilju, donijele su zakonske odredbe koje se odnose na nasilje u porodici u krivičnom zakonu i zakonu o porodičnim odnosima. Rješavajući slučajeve nasilja u porodici, sudovi se pozivaju i na zakon o javnom redu.

Primjena zakona koji se bave pitanjem nasilja u porodici vrši se odvojeno od primjene zakona za krivično gonjenje počinilaca. Ovim posebnim zakonima obezbeđuju se mjere zaštite i razdvajanja, a nasilje u porodici tretira kao prekršaj. Kazne su obično novčane i kraće zatvorske kazne za počinitelja (Hrvatska, Bosna i Hercegovina). Zakoni se drže koncepta neposredne zaštite žrtve od daljnog nasilja osiguravajući fizičko uklanjanje nasilnika i razdvajanje od žrtve. Tim zakonima omogućeno je žrtvama da same pokrenu prekršajni postupak. Oni ne uključuju krivične sankcije i ne obezbeđuju usluge podrške, kao što su prihvatališta (sigurne kuće).

Nasilje u porodici je proglašeno posebnim krivičnim djelom u Hrvatskoj, Crnoj Gori i Srbiji, kao i u oba entiteta Bosne i Hercegovine i u Distriktu Brčko. U svim se zemljama za ovo djelo pokreće postupak ex officio. U Albaniji i na Kosovu nasilje u porodici se goni ne kao posebno krivično djelo, već pod općim krivičnim djelom napada, nanošenja fizičkih ozljeda ili silovanja. U BJR Makedoniji nasilje u porodici je, izmjenama krivičnog zakonodavstva 2004. godine, kriminalizirano u okviru jednog broja krivičnih djela: ubistvo, 'ubistvo iz nehata', nanošenje tjelesne ozljede, teže tjelesne ozljede, prisiljavanje, nezakonito lišavanje slobode, ugrožavanje sigurnosti drugih ljudi ili podvođenje na prostituciju i seksualno zlostavljanje djece. Krivični zakon sadrži definiciju nasilja u porodici i propisuje ozbiljnije kazne ako se ova djela čine nad članovima porodice (npr. kod ubistva i nanošenja težih tjelesnih ozljeda).

Sankcije koje se propisuju su novčane i zatvorske kazne.²⁵ Zatvorske kazne se razlikuju od zemlje do zemlje: do godinu dana u Brčko Distriktu, Crnoj Gori i Srbiji; do dvije godine u Republici Srpskoj i do tri godine u Federaciji Bosne i Hercegovine i Hrvatskoj. Također postoje i teži oblici nasilja u porodici, koji podliježu ozbilnjim kaznama. U krivičnom zakonu Srbije (član 194.2) i Crne Gore (član 220) propisane su ozbiljnije kazne ako je upotrijebljeno opasno oružje: do tri godine zatvora. U BJR Makedoniji višestruko korištenje vatrenog oružja radi prijetnje ili prisiljavanja može se smatrati otežavajućom okolnošću prilikom donošenja presude u slučajevima nasilja u porodici, ali ono automatski ne povlači za sobom strožiju kaznu. U oba bosanska entiteta i u Brčko Distriktu zakonom su propisane teže kazne za nasilje u porodici uz upotrebu oružja samo u slučaju ako žrtva zadobije teže tjelesne ozljede ili ako ozljede ozbiljno naruše zdravlje ili imaju fatalan ishod.

Pojedine države nisu izvršile reviziju i / ili povećale kaznene mjere tokom provođenja skorašnjih zakonskih promjena. Naprimjer, umjesto da poveća kazne za nasilje u porodici, Srbija ih je nedavno umanjila prilikom izmjena Krivičnog zakonika od 2005. godine (od najviše tri godine zatvora na jednu godinu zatvora).²⁶

Primjenu zakona o nasilju u porodici u Bosni i Hercegovini ometa neusklađenost različitih zakonskih odredbi u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine.²⁷ Postoji pravna dvosmislenost u pogledu definisanja kada će se slučaj nasilja u porodici smatrati krivičnim djelom (na koje se primjenjuje krivično pravo), a kada će se smatrati prekršajem (za što se primjenjuje poseban Zakon o zaštiti od nasilja u porodici). Sudovi često terete nasilnike za prekršaje, propisujući im lakše kazne, kao što su novčane. Reagirajući na takve situacije, Komitet UN-a za ekonomska, socijalna i kulturna prava apelovao je na Bosnu i Hercegovinu 'da uskladi odredbe krivičnih zakona oba entiteta i Brčko Distrikta za krivično djelo nasilja u porodici sa Državnim zakonom o rodnoj ravnopravnosti, kao i da osigura da te odredbe primjenjuju sudije, tužiocu i policija', te 'da poduzme mјere da se policijska službena lica i javnost senzibiliziraju u vezi sa uzrocima i kriminalnom prirodom akata nasilja u porodici, kao i u

²⁵ U Srbiji, međutim, u praksi se najčešće donose uslovne kazne. Izvor:

Savjet Evrope, "Zakonodavstvo u zemljama članicama Savjeta Evrope u oblasti nasilja nad ženama", januar 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, od 01. oktobra 2007.

²⁶ CEDAW Komitet je izrazio zabrinutost zbog smanjenja kazni za nasilje u porodici. Završni komentari Komiteta za eliminisanje diskriminacije nad ženama: Srbija, 35. sjednica, 14. maj - 01. juni 2007., CEDAW/C/SCG/CO/1, stav 21.

²⁷ Popa, Raluca Maria, *Eliminiranje nasilja u porodici u jugoistočnoj Evropi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. juli 2007., str. 12.

vezi sa specifičnim potrebama žrtava'.²⁸ Komitet UN-a za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena formulisao je sličnu preporuku, apelirajući na državu članicu da 'uskladi zakone dva entiteta i ubrza formulisanje i usvajanje podzakonskih akata i osnivanje relevantnih struktura i institucija za njihovu primjenu'.²⁹

3.2 Mjere zaštite žrtava od nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja

Države obuhvaćene istraživanjem su relativno slične kada su u pitanju institucionalizovane strukture za zaštitu žrtava nasilja u porodici, većinom žena. Regionalni obrazac pružanja usluga zaštite žrtavama nasilja u porodici podrazumijeva sigurne kuće, SOS linije, savjetovanje i besplatnu pravnu pomoć, što uglavnom obezbjeđuju nevladine organizacije koje se bave pitanjima kršenja ljudskih prava žena. Sve zemlje su uvele zakonske zaštitne mjere usmjerene na zaštitu žrtava za vrijeme krivičnog procesa i za vrijeme trajanja naloga o zabrani pristupa žrtvama. Analiza je, međutim, pokazala da se u praksi stanje *de iure* i *de facto* znatno razlikuje.

Pružanje usluga zaštite

Istraživanja na nivou država su pokazala da žrtve obično traže pomoć tek nakon dužeg vremena podnošenja nasilja i tek nakon zadobijanja ozbiljnih fizičkih ozljeda.³⁰ Sigurne kuće, SOS linije i savjetovališta za žrtve nasilja postoje u svakoj posmatranoj zemlji, ali u nedovoljnem broju da bi se zadovoljile sve potrebe.³¹ U Hrvatskoj postoji deset sigurnih kuća i 24 SOS linije, u Srbiji devet sigurnih kuća i 39 SOS linija, u Bosni i Hercegovini sedam prihvatališta te vrste, a u Crnoj Gori dvije sigurne kuće. Interventni centri postoje samo na Kosovu i BJR Makedoniji. Sigurne kuće nisu uvijek dostupne u smislu geografske distribucije i uglavnom su u gradskim zonama. Prihvatališta i savjetovališta još uvijek uglavnom vode nevladine organizacije koje se bave pitanjima kršenja ljudskih prava žena, a većinom ih finansiraju međunarodni donatori. Države pružaju djelimičnu podršku sigurnim kućama, ali bez sistematskih strategija. Državna prihvatališta postoje u BJR Makedoniji (šest) i Albaniji (jedno).

Telefonske linije putem kojih se pružaju psihološka podrška i pravna pomoć također većinom vode nevladine organizacije. Jedan broj SOS linija u Srbiji vode centri za socijalni rad. Ne postoje programi rehabilitacije za žene i djecu niti pristup specijaliziranim službama, izuzev onih koje su dostupne svima.

Posljednjih godina državne vlasti su počele povećavati svoje učešće socijalnih usluga u zaštiti žrtava nasilja u porodici. U tom smislu najveći uspjeh ostvarila je BJR Makedonija. Na državnom nivou, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku ima ovlaštenje da osniva i koordinira službe za zaštitu žrtava nasilja u porodici, kao i da predlaže privremene mjere pravne zaštite. Na lokalnom nivou djeluje 27 centara za socijalni rad koji se bave slučajevima nasilja u porodici. Oni su obavezni osigurati zaštitu pružanjem usluga i podnošenjem zahtjeva sudovima da donesu privremene mjere zaštite. Ministarstvo za rad i socijalnu politiku izdvaja sredstva za podršku državnim prihvatalištima, za vođenje SOS linije na državnom nivou i za druge aktivnosti u borbi protiv nasilja u porodici.³² Na lokalnom nivou imenovan je inspektor za maloljetničku delikvenciju u svakoj upravi unutrašnjih poslova, koji koordinira mjerama borbe protiv nasilja u porodici za koje je neophodna intervencija policije.

U Srbiji postoji nekoliko sigurnih kuća u okviru partnerskih projekata nevladinih organizacija i državnih centara za socijalni rad. One dobivaju donacije za projekte od Fonda za socijalne inovacije u okviru Ministarstva za rad,

²⁸ E/C.12/BH/CO/1, Završna razmatranja UN Odbora za ekonomski, socijalni i kulturni prava, stav 43.

²⁹ Završni komentari Komiteta za eliminiranje diskriminacije nad ženama: Bosna i Hercegovina, 35. sjednica, 15. maja - 2. juna 2006., CEDAW/ C/BH/CO3.

³⁰ Istraživanje provedeno u Bosni i Hercegovini pokazalo je da žrtve obično pretpostave da im niko neće vjerovati da su maltretirane ako su dobjile 'malo batina'.

³¹ Nakon razmatranja periodičnih izvještaja Hrvatske, CEDAW komitet je izrazio svoju zabrinutost "zbog visoke stope nasilja u porodici, malog broja sigurnih kuća koje bi bile na raspolaganju žrtvama nasilja u porodici, i nedovoljno jasnih procedura ili protokola za provođenje zakona, kao i medicinskog osoblja koje bi reagovalo u slučajevima nasilja u porodici". CEDAW komitet apeluje na državu članicu da obezbijedi dovoljan broj prihvatališta za žene žrtve nasilja u porodici. Završni komentari Komiteta za eliminiranje diskriminacije nad ženama: Hrvatska, 32. sjednica, 10-28 januar 2005, CEDAW/C/CRO/CC/2-3, stav 31-32. Slične preporuke dobila je i Srbija. Završni komentari Komiteta za eliminiranje diskriminacije nad ženama: Srbija, 35. sjednica, 14. maja - 01. juna 2007. CEDAW/C/SCG/CO/1, stav. 22.

³² Popa, Raluca Maria, *Eliminiranje nasilja u porodici u jugoistočnoj Evropi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije*, Bratislava: UNIFEM CEE, 10. juli 2007., str. 16.

zapošljavanje i socijalnu politiku.³³ S tim u vezi, u posljednje vrijeme došlo je do pozitivnih reformi u srpskoj pokrajini Vojvodini. Pokrajinski sekretarijat za rad, zapošljavanje i rodnu ravnopravnostinicirao je izgradnju sigurne kuće u Novom Sadu u saradnji sa Izvrsnim vijećem Vojvodine. Ovo prihvatište finansijski podržava grad Novi Sad, a vodi ga centar za socijalni rad. Osim toga, Izvrsno vijeće Vojvodine je izdvojilo sredstva za sudjelovanje u izgradnji prihvatišta u Zrenjaninu, a ima još nekoliko inicijativa za osnivanje sigurnih kuća na nivou općina (Subotica, Sombor, Pančevo). Odluka o rodnoj ravnopravnosti Skupštine Vojvodine³⁴ u članu 15., koji se odnosi na socijalnu i zdravstvenu zaštitu, sadrži preporuku da centri za socijalni rad osnivaju SOS linije i prihvatišta za žrtve nasilja u porodici i u partnerskim odnosima.

U načelu, države ne ispunjavaju u potpunosti svoju obavezu da podržavaju nevladine organizacije u njihovoj borbi protiv nasilja u porodici i u pružanju usluga zaštite žrtava. Vlade su tek nedavno počele podržavati nevladine organizacije koje vode sigurne kuće i SOS linije, ali je ta podrška na ad hoc osnovi.

Reakcija policije

U većini proučavanih zemalja policija je obavezna po zakonu da postupa prema istim procedurama i reaguje na isti način na slučajevne nasilja praćenog oružjem, bilo da se dešavaju kod kuće ili na javnom mjestu. Kada je pozovu na uviđaj nakon nasilja u porodici uz upotrebu oružja, policija rutinski provjerava postoji li oružje u kući. Ako nije upotrijebljeno oružje, policija će napraviti pretres samo ako je dobila informaciju o prisutnosti nelegalnog vatreñog oružja ili o nedozvoljenoj upotrebi oružja u legalnom posjedu. Ako pronađe vatreno oružje, policija ga zaplijeni i potom nastavlja sa drugim policijskim aktivnostima i istražnim procedurama.³⁵ Ako počinitelac ima dozvolu za posjedovanje i nošenje vatreñog oružja, policijska službena lica oduzimaju dozvolu i to unose u svoj izvještaj.

U Albaniji to ide još dalje i Komisija za odobrenje dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje vatreñog oružja policijskog Komesarijata, koji se bavi krivičnom istragom, oduzima počinitelju pravo na posjedovanje oružja. Zaplijenjeno oružje konfiskuje vlada (ili se ono prodaje na aukciji - ako se radi o lovačkim puškama).

Policija u Crnoj Gori nije obavezna po zakonu da provjerava postoji li vatreno oružje i dozvola za njega na uviđaju nakon incidenta nasilja u porodici. Praksa je da se provjeravaju podaci o počinitiocu u policijskom dosjedu (posjeduje li ta osoba vatreno oružje i/ili dozvolu za njega, je li osuđivana, je li se nasilnički ponašala u prošlosti itd.). Pravilnikom o proceduri sprečavanja i otkrivanja krivičnog djela nasilja u porodici i procedurama zaštite žrtava, koji još nije usvojen,³⁶ uvodi se obaveza da policijski službenici provjere postojanje oružja na uviđaju nakon incidenta nasilja u porodici.

U Srbiji policija ima ovlaštenje da privremeno oduzme oružje za vrijeme istrage ako bi posjedovanje tog oružja moglo dovesti do krivičnog djela ili prekršaja, ako je to neophodno iz razloga javne sigurnosti ili ako je osoba u pritvoru i ima oružje koje se može upotrijebiti za samopovređivanje, napad ili bjekstvo. Policija uvejk provjerava bazu podataka o posjedovanju oružja prije intervencija u slučajevima nasilja u porodici i prije nego što dođe na mjesto stanovanja počinitelja. Policija može pretražiti kuću ili stan počinitelja jedino ako ima nalog za to. U slučaju da policija oduzme vatreno oružje, ono će biti zadržano u sudskom depozitu do okončanja krivičnog postupka. Policija je u obavezi da dostavi službeni dopis o privremeno oduzetom predmetu. Ako se osoba oslobođa bez podizanja optužnice, oduzeti predmet bude vraćen.

U Bosni i Hercegovini policija i tužilaštvo istražuju posjeduje li počinitelj vatreno oružje jedino ako imaju 'dobar razlog' da to učine. Policija ne može izvršiti pretres da bi ustanovila postoji li vatreno oružje u kući prilikom uviđaja na sceni nasilja u porodici ako nema „dobar razlog“ za taj pretres, kao što je, primjera radi, prijava žrtve ili svjedoka da je upotrijebljeno oružje. U slučajevima kada se prijavi upotreba vatreñog oružja, policija oduzima to oružje i privremeno oduzima dozvolu za njegovo posjedovanje, ako ona postoji. Ako počinitelj podnese zahtjev za

³³ "Nasilje nad ženama: Da li Vlada Srbije brine? NVO prikaz reakcije države", 2006, Institut otvorenog društva http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/SERBIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, 05. aprila 2007.

³⁴ "Službeni glasnik" Autonomne Pokrajine Vojvodine br. 14/04.

³⁵ Istraživanje u Albaniji navodi procedure kao što su: pretres ako je počinitelac sakrio vatreno oružje, ili zahtijevanje od počinitioca da dobrovoljno uruči oružje policiji; zaplijena i oduzimanje oružja; preduzimanje mjera da bi se spriječio gubitak otiska prstiju i drugi dokazi koji se nađu na površini oružja; provođenje svih neophodnih procedura ako je dozvolu za oružje izdala državna policija.

³⁶ Ovaj policijski dokument potpisuje i odobrava ministar unutrašnjih poslova, ali mora ga usvojiti Vlada da bi stupio na snagu.

dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja tokom krivičnog postupka, taj zahtjev će se odbiti po ovom osnovu. Dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružje oduzet će se od osoba koje su osuđivane za krivična djela i prekršaje, uključujući i djela nasilja u porodici počinjena u posljednje tri godine.³⁷

Postignut je napredak u pogledu uvođenja obaveze za državne službenike da reaguju na nasilje u porodici. U zakonodavstvu Hrvatske, Srbije, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske naglašava se obaveza službenika da prijave nasilje u porodici. Medicinsko osoblje, službenici koji rade u ustanovama socijalne pomoći, psiholozi, socijalni radnici, socijalni pedagozi i prosvjetni radnici dužni su prijaviti policiji ili javnom tužiocu ako posumnjuju da se radi o nasilju u porodici u toku vršenja svojih službenih dužnosti. Ako to ne učine, smatra se da čine prekršaj u smislu ovih odredbi.

Praksu policije je, međutim, potrebno još poboljšati. Nevladine organizacije koje se bave pitanjima ljudskih prava žena u Bosni i Hercegovini izvještavaju da policija obično ne pravi službeni zapisnik kada žrtva pretrpi lakše tjelesne ozljede i / ili prijavi nasilje prvi put. Policija obično čeka da se incidenti ponove nekoliko puta prije nego što uzme zvaničnu izjavu od žrtve i počinjoca. Još uvijek ima slučajeva kada se nasilje u porodici tretira kao kršenje Zakona o javnom redu i miru, jer je takva praksa bila prije uvođenja Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Posljedice toga su da se od suda ne mogu zahtijevati nikakve mjere zabrane viđanja žrtve. Stoga žrtva ostaje i dalje izložena prijetnjama počinitelja.

Slučajevi nasilja u porodici koji se smatraju ozbiljnijim jer su počinitelji upotrijebili vatreno oružje rijetko se prijavljuju policiji. Jedan od razloga za to je što se žrtve plaše osvete svog nasilnog partnera i ne vjeruju da će mu vatreno oružje biti oduzeto. Tako te žrtve obično ne iskoriste zaštitne mjere koje bi garantovale njihovu sigurnost. Vrlo često, uprkos hitnoj potrebi, žrtve ne bivaju smještene u sigurne kuće zbog njihovih ograničenih kapaciteta. Također je primijećeno da žrtve često nisu zdravstveno osigurane i zbog toga ne mogu potražiti ljekarsku pomoć ako su ozlijedjene. Zdravstvene ustanove zbog toga nemaju uvida u te slučajeve, što umanjuje mogućnost da oni budu zabilježeni u službenoj statistici.

Mjere zaštite koje izriču sudovi

Žrtve nasilja u porodici imaju pristup pravdi u svim posmatranim državama, ali on nije toliko siguran i brz kao što to zahtijevaju međunarodni standardi. Krivični postupak obično dugo traje, što djeluje obeshrabrujuće na žrtve. Jedan broj žrtava nikad ne iskoristi zakonske mogućnosti zbog neznanja i neinformiranosti, iz straha od nasilnika (što ima veze sa nedostatkom efikasnih mjer zaštite), zbog nespremnosti da svoje osobne stvari iznose u javnost, zbog nedostatka povjerenja u kažnjavanje počinjoca, zbog blagih sankcija i neizvjesnosti ishoda krivičnog procesa.³⁸ Osim toga, istraživanja na nivou država pokazuju da samo mali broj slučajeva koji se prijavi policiji završi na sudu.

Sve zemlje u regiji donijele su zakone u kojima su propisane mjeru zaštite za žrtve nasilja u porodici, ali se one razlikuju u pogledu dometa, djelokruga i efikasnosti. To mogu biti: zabrana uznemiravanja žrtve, kojom se zabranjuje nasilniku da dolazi u kontakt sa žrtvom ili da joj se približava; tzv. nalog o okupaciji, kojim se štite prava žrtve i prava djece da ostanu u kući, ili kojim se ograničava pravo nasilnika da boravi ili se ponovo useli u kuću; i sudske zabrane, kao što je oduzimanje oružja. Oduzimanje dozvole za posjedovanje i nošenje vatrene oružja u svim zemljama koje su obuhvaćene istraživanjem u nadležnosti je ministarstva unutrašnjih poslova ili odsjeka za izdavanje dozvola i vođenje evidencije o izdatim, privremeno oduzetim i poništenim dozvolama, kao i o oduzetom, pronađenom i dobrovoljno predatom oružju. Osnova ovih mjer zaštite su uglavnom posebni zakoni o nasilju u porodici, Zakon o krivičnom postupku i / ili Zakon o porodičnim odnosima. U mjeru zaštite spada obavezno liječenje osoba zavisnih od alkohola i droge. Te mjeru su privremenog karaktera (traju do godinu dana) i propisuju se u okviru sudskega postupka kao mjeru koje treba hitno provesti.

UNMIK-ova Uredba o zaštiti od nasilja u porodici na Kosovu³⁹ predviđa širok dijapazon mjer zaštite koje sudovi mogu izreći. U njih spadaju mjeru zaštite, hitne mjeru zaštite i privremene mjeru zaštite. Cilj tih mjer je prvenstveno

³⁷ Nažalost, istraživanje u Bosni i Hercegovini pokazuje da ova mjeru ne može biti dovoljna garancija zaštite žrtve zbog velike dostupnosti nelegalnog vatrene oružja u zemlji.

³⁸ Nikolić-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primena na zapadnom Balkanu*. Beograd: Prometej, 2006, str. 97. – 98., 106. - 107.

³⁹ UNMIK / REG / 2003/12.

fizičko razdvajanje nasilnika od žrtve i zaštita žrtve od mogućnosti da bude izložena nasilju ili prijetnjama nasiljem. Shodno tome, sud može naređiti oduzimanje vatrene oružja, uključujući i lovačko i sportsko oružje (član 2.1h), a može naložiti policijskom komesaru da privremeno oduzme ili povuče dozvolu za vatreno oružje, izdatu shodno Uredbi UNMIK-a 2001/7 o ovlaštenju za posjedovanje oružja na Kosovu (član 2.1o). Oduzimanje vatrene oružja može se izreći kao hitna mjera. Sud može izreći sve druge mjere koje smatra neophodnim s ciljem zaštite sigurnosti, zdravlja ili dobrobiti žrtve i / ili svih osoba s kojima žrtva živi u zajedničkom domaćinstvu (član 2.1p). Osim žrtve i njenog / njegovog zakonskog zastupnika ili advokata, zahtjev za oduzimanje oružja može podnijeti i centar za socijalni rad, osoba s kojom žrtva živi u istom domaćinstvu ili osoba koja zna za maltretiranje žrtve. Sud donosi rješenje o tom zahtjevu po hitnom postupku. Mjera zaštite može trajati do godinu dana. Kršenje ove mjere smatra se krivičnim djelom i kažnjava se zatvorom u trajanju do šest mjeseci. U dane kada sud ne radi policija može izdati privremeni nalog s ciljem zaštite (član 13). Ona, međutim, ne može izreći privremenu mjeru oduzimanja oružja.

U Srbiji i BJR Makedoniji sudovi za vrijeme trajanja krivičnog procesa uvijek provjeravaju postoji li oružje i naredjuju njegovo oduzimanje od nasilnika shodno odredbi o 'oduzimanju predmeta koji je upotrijebljen, ili se namjerava upotrijebiti u krivičnom djelu'. Predmeti se mogu oduzeti i kad postoji samo sumnja da bi se mogli ponovo upotrijebiti za neko drugo krivično djelo. Sudovi vode evidenciju o svim pronađenim ili oduzetim predmetima, uključujući i vatreno oružje. Potvrda o oduzimanju sadrži tehničke karakteristike vatrene oružja. Nakon donošenja presude oružje postaje vlasništvo države. Ako je presuda oslobađajuća, oduzeto vatreno oružje se vraća vlasniku. U Srbiji je kršenje mjera zaštite kažnjivo po Krivičnom zakoniku, a kazne mogu biti novčane ili zatvorske u trajanju do šest mjeseci. Uprkos ovoj odredbi, u praksi sudovi još uvijek ne primjenjuju redovno mjere zaštite.

Policija u Crnoj Gori nema pravo zahtijevati mjere zaštite. To je u nadležnosti suda. Policija je nedavno uvela novi obrazac za informisanje Odsjeka za izdavanje dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja o svim krivičnim djelima za koje je pokrenut krivični postupak po službenoj dužnosti, jer se dozvola ne može izdati osobi protiv koje je pokrenut takav postupak. Ako se vatrene oružje upotrebljava za činjenje krivičnog djela, u praksi ga policija privremeno oduzima i proslijedi čitavu proceduru odgovornom administrativnom organu, koji će ga trajno oduzeti u slučaju da se počinilac proglaši krivim, ili će ga vratiti počiniocu ako je presuda oslobađajuća ili sud odbaci krivičnu optužnicu. U Crnoj Gori sudovi traže podatke o vatrenom oružju samo ako je ono korišteno ili se namjerava koristiti za vršenje krivičnog djela. Obavezna mjera oduzimanja oružja, koje može biti i vatrene oružje, izriče se kao mjera sigurnosti samo ako se počinilac proglaši krivim. U zakonodavstvu Crne Gore nije predviđeno oduzimanje oružja kao mjera zaštite, već samo kao mjera sigurnosti.

U Bosni i Hercegovini sud nalaže oduzimanje vatrene oružja ako žrtva prijavi nasilje u porodici u okviru kojeg je upotrijebljeno oružje.

Sud može za vrijeme krivičnog procesa naređiti da se optuženi udalji iz sudnice, ali ta mjera obično nije dovoljna da se žrtva zaštiti. Sud može naložiti privremeno hapšenje nasilnika s ciljem zaštite žrtve, ali to je kratkoročna mjera (naprimjer u Hrvatskoj do 15 dana) i rijetko se koristi u slučajevima nasilja u porodici. Mada teret dokazivanja za seksualna nasilja ne bi trebao biti veći nego u slučajevima drugih krivičnih djela, sudska praksa još uvijek je daleko iza zakona. Teret dokazivanja je posebno težak i bolan za žrtve bračnog silovanja i seksualnog zlostavljanja.

U slučajevima kada žrtve učine krivično djelo reagujući na nasilje u porodici, mogu navesti samoodbranu kao osnovu za izbjegavanje kazne, ali na sudovima je da odluče o svakom pojedinačnom slučaju. Istraživanja na nivou država, međutim, pokazuju da u praksi sud nije naklonjen ženama žrtvama nasilja u porodici koje su ubile svoje muževe nasilnike, naročito ako su pritom upotrijebile oružje (nož ili vatreno oružje) da bi se odbranile od dugogodišnjeg maltretiranja. U takvim slučajevima sudovi obično ne smatraju da je ubistvo počinjeno u samoodbrani i propisuju stroge kazne zatvora.

U pravilu, zakonski okviri krivičnog i građanskog prava u zemljama koje su obuhvaćene istraživanjem nisu odgovarajuće usklađeni. Ipak, postoji jedan primjer dobre prakse u Srbiji, u smislu interakcije krivičnih i građanskih propisa, prema kojoj za kršenje sudske mjere zaštite u okviru Porodičnog zakona počinilac može dobiti novčanu ili kaznu zatvora u trajanju do šest mjeseci.

Programi rehabilitacije za nasilnike

Programi rehabilitacije za počinioce nasilja u porodici uglavnom ne postoje, čak ni u zemljama gdje su oni obavezni po zakonu, kao što je to slučaj u Bosni i Hercegovini i BJR Makedoniji. Samo se nekoliko nevladnih organizacija bavi ovim aktivnostima, ali ne na sistematican način. U Hrvatskoj rad nevladinih organizacija u ovoj oblasti djelimično finansira vlada. U Srbiji su centri za socijalni rad bili započeli sa eksperimentalnim programima rehabilitacije, ali je to zaustavljeno zbog nedostatka sredstava.

Mehanizmi prijavljivanja nasilja u porodici u okviru sistema zdravstvene zaštite

U svim zemljama koje su obuhvaćene istraživanjem zakonom su predviđeni mehanizmi prijavljivanja ovakvih djela u okviru zdravstvenog sistema. Zdravstveni radnici su po zakonu obavezni policiji prijaviti svaku ozbiljniju tjelesnu ozljeđu ili slučaj nasilja uz upotrebu oružja. Međutim, kao što su istraživanja pokazala, zdravstveni radnici ne obraćaju dovoljno pažnje na razgovore sa žrtvama da bi dobili informacije o historiji nasilja i okolnostima pod kojima se nasilno ponašanje ispoljavalo. U Albaniji zdravstveni radnici nemaju zakonsku obavezu da pitaju svoje pacijente o uzrocima njihovih ozljeda, niti da bilježe njihove odgovore u karton pacijenata.⁴⁰ Isto tako, ne postoje jasni protokoli za arhiviranje prijava. U načelu, potrebljeno je educirati osoblje zdravstva o potrebi da se konsultuju sa pacijentima i da vode evidenciju o dobijenim informacijama.

Međuresorna saradnja

S ciljem razvijanja bolje saradnje među stručnjacima u oblasti nasilja u porodici, u Hrvatskoj i Crnoj Gori usvojeni su operativni protokoli saradnje između svih relevantnih institucija. Hrvatski Protokol o postupanju sadrži popis obaveza svih nadležnih tijela koja se bave utvrđivanjem i eliminisanjem nasilja i pružanjem pomoći i zaštite žrtvama nasilja u porodici. U Crnoj Gori su 2003. godine policija, sudovi, tužilaštvo, centri za socijalni rad, lokalna administracija, SOS linije i zdravstvene ustanove potpisale Memorandum o razumijevanju i Sporazum o saradnji u pet od ukupno 21 općine u toj zemlji. Na lokalnom nivou osnovani su multidisciplinarni timovi, ali oni nisu još postali funkcionalni.

Kancelarija pokrajinskog ombudsmana u srpskoj pokrajini Vojvodina osnovala je 2005. godine mrežu 'Život bez nasilja',⁴¹ koja je obuhvatila sve relevantne institucije (centre za socijalni rad, policiju, sudove, tužilaštvo, zdravstvene ustanove itd.) koje se bave pitanjem nasilja u porodici. Članovi Mreže potpisali su Memorandum o saradnji na pokrajinskom i lokalnom nivou. Na osnovi toga Memoranduma, u gotovo svih 45 općina, koliko ih ukupno ima u Vojvodini, osnovani su lokalni timovi koji će se baviti problemom nasilja u porodici i pružati zaštitu žrtvama.

Specijalne policijske jedinice koje reaguju u slučaju nasilja u porodici postoje samo na Kosovu. U Hrvatskoj i Crnoj Gori su postavljeni policijski službenici koji se bave tim slučajevima. U Srbiji, na lokalnom nivou (u somborskoj općini), osnovan je interdisciplinarni mobilni tim, koji je 24 sata dnevno spremjan da vrši intervencije u slučajevima nasilja u porodici, kao plod partnerstva između centra za socijalni rad i lokalne policije - što se pokazalo kao uspješna praksa. Bilo je i pokušaja da se osnuje specijalna medicinska služba, koja bi izvodila sistematske pregledne žrtava seksualnog nasilja.

Obuka za stručnjake

U pravilu, obuka policijskih službenika, sudaca, tužilaca, socijalnih radnika i drugih stručnjaka koji se bave nasiljem u porodici nije obavezna i ne izvodi je država. Programi obuke postoje u svim zemljama, ali se ne provode redovno i sistematski i obično ih organizuju nevladine organizacije. Samo se na Kosovu od policijskih službenika zahtijeva da pohađaju ove programe. Policijske akademije u Hrvatskoj i Crnoj Gori su nedavno u svoje nastavne programe uvele ospozobljavanje budućih policijskih službenika za problem nasilja u porodici. U BJR Makedoniji država je finansirala nekoliko obuka iz oblasti nasilja u porodici.

⁴⁰ Samo 13 odsto zdravstvenih službi prijavljuje zabilježene slučajeve nasilja, od čega samo četiri posto prijavljuje i slučaj i uzrok nasilja. U studiji albanskog Državnoga udruženja socijalnih radnika (2006), pismeni odgovori zdravstvenih radnika (37 posto) pokazuju da oni ne priznaju nasilje na osnovi spola, i smatraju nasilje u porodici privatnim stvarima svake porodice.

⁴¹ Autonomna Pokrajina Vojvodina, pokrajinski ombudsman, "Izveštaj pokrajinskog ombudsmana za 2005", Novi Sad, 2006., str. 132-138.

3.3 Preventivne mjere u oblasti nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja

Prema istraživanjima provedenim na nivou država, vlade u regiji su se vrlo malo, nesistematično i površno angažirale na donošenju politike i mjera za sprečavanje nasilja u porodici. Najveći korak je ostvaren uspostavljanjem mehanizama za rodnu ravnopravnost. Oni sada postoje u svim zemljama u obliku vladinih i parlamentarnih organa, imaju različite nazive i djelokrug nadležnosti, ali u načelu svi rade na uspostavljanju sistematičnog pristupa s ciljem unapređenja ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti. U skladu s tim, sve zemlje su ostvarile napredak u smislu izrade nacrta ili usvajanja zakona o rodnoj ravnopravnosti i državnih akcionalih planova i strategija, koji sadrže, između ostalog, i pitanja nasilja u porodici. Angažovanje vlada na polju sprečavanja nasilja u porodici, međutim, još uvek je vrlo slabo, i daleko zaostaje iza preuzetih obaveza svake države. U novije vrijeme bilo je inicijativa da se u redovni nastavni program uvrste i teme o rodnoj ravnopravnosti i da se izbace stereotipi o ulogama muškaraca i žena, ali su ti koraci tek u povoju. Aktivnosti vlade na jačanju svijesti javnosti u vezi sa nasiljem u porodici, kao i kampanje protiv kulture nasilja, još uvek su vrlo rijetke. Pored toga, gotovo nikakva pažnja se ne pridaje vatrenom oružju kao faktoru rizika niti se povezuje zakonodavstvo u oblasti režima malog oružja i lakog naoružanja i nasilja u porodici.

Državni akcioni planovi i strategije

Posebna Državna strategija o zaštiti od nasilja u porodici (za razdoblje 2005. – 2007.) postoji samo u Hrvatskoj, dok se u Albaniji upravo radi na njoj. Hrvatska strategija, usvojena 2004. godine, trenutno je u fazi implementacije i sadrži 27 kratkoročnih i dugoročnih mjera prevencije i zaštite. Ovim je mjerama istaknuta potreba za izmjenom zakonodavstva, kao i sudskih i policijskih procedura i prakse, obrazovanja, pravosudnog sistema, kao i potreba za jačanjem svijesti javnosti. Ova Strategija sadrži obavezu za sve relevantne institucije da istražuju, rade na prevenciji i pokreću sudski postupak u slučaju bilo kojeg oblika nasilja u porodici. Provođenje Državne strategije koordinira specijalni odjel Ministarstva obitelji, koji ima vlastiti budžet. U aktivnosti koje finansira država s ciljem podrške angažiranju da se učini kraj nasilju u porodici u Hrvatskoj spadaju kako mjere intervencije (policije) tako i mjere zaštite (pružanje usluga). Za sigurne kuće koje vode nevladine organizacije trenutno se izdvajaju određena sredstva iz vladinog i lokalnih fondova, ali konkretni uvjeti se razlikuju od jedne županije do druge. Većinu usluga ženama koje su žrtve nasilja u porodici i dalje pružaju NVO, koje daju pravne savjete, psihološku podršku i prihvatališta. U Strategiji se ne govori o kontroli i pravnom regulisanju nabavke, posjedovanja i nošenja malog oružja i lakog naoružanja.

U Albaniji, Nacrt Državne strategije i Akcionog plana za rodnu ravnopravnost i iskorjenjivanje nasilja u porodici (2007. – 2010.)⁴² ima cilj usklađivanje čitavog zakonskog okvira sa međunarodnim i EU standardima u ovoj oblasti, stvaranje prostora za provođenje mjera vezanih za rodnu ravnopravnost u javnoj politici i smanjenje nasilja u porodici. Nacrt Državne strategije bavi se prevencijom i ispitivanjem korijena nasilja u porodici. Jedan od ciljeva ove Strategije je veće političko angažovanje svih aktera na sprečavanju i eliminisanju nasilja u porodici. Istačući nedostatak efikasnih mjera na planu borbe protiv nasilja u porodici, ova Strategija ističe preventivne mjere koje bi albanska vlada trebala poduzeti u svim najvažnijim oblastima života, odnosno obrazovanju, pravosudnom sistemu, zdravstvenom sistemu, sektoru socijalnog rada i podizanju svijesti javnosti. U okviru dužnosti policije u pogledu provođenja mjera zaštite koje izriču sudovi, u okvirnoj strategiji se naglašava obaveza oduzimanja svakog oružja koje se pronađe za vrijeme policijskih kontrola. U ovom dokumentu nisu zastupljena pitanja kontrole vatrenog oružja.

U drugim zemljama regije vladini akcioni planovi iz ove oblasti definisani su u okviru općih državnih akcionalih planova za rodnu ravnopravnost⁴³ u posebnom poglavju koje se bavi nasiljem nad ženama, uključujući i nasilje u porodici. Istraživanja na razini država pokazuju da postoje ozbiljni propusti u provođenju ovih dokumenata. Naprimjer, iako je Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo Gender akcioni plan 2006. godine, sa posebnim odjeljkom o nasilju u porodici, do dana današnjeg nije urađena strategija ili akcioni plan posvećen tim problemima.

U Crnoj Gori borba protiv nasilja u porodici dio je općeg Državnog plana za sprečavanje nasilja, usvojenog 2003. godine u saradnji sa nevladinim organizacijama. Glavni ciljevi toga plana su poboljšanje zakonodavstva; podizanje nivoa obrazovanosti u vezi s tim pitanjem; uspostavljanje multidisciplinarnе saradnje između svih učesnika,

⁴² Ovaj strateški dokument je dio Državne strategije za razvoj i integracije.

⁴³ Državni planovi u oblasti rodne ravnopravnosti urađeni su u Crnoj Gori i Srbiji, ali još uvek nisu usvojeni.

uključujući i sektor civilnog društva; poboljšanje položaja žena, omladine, djece i starih; iskorjenjivanje siromaštva i unapređenje kapaciteta zdravstvenih ustanova kako bi se moglo bolje reagirati na nasilje u porodici.

Nasuprot tome, srpski prednacrt Državne strategije za borbu protiv nasilja, urađen 2005. godine, ne priznaje dimenziju rodno zasnovanog nasilja. Srbija nema državnu strategiju borbe protiv nasilja u porodici, ali se u septembru 2007. godine počelo sa izradom strategije na nivou pokrajine Vojvodine pod pokroviteljstvom Sekretarijata za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova. Cilj strategije je da se izgradi efikasan okvir za borbu protiv nasilja u porodici, i to uvođenjem sveobuhvatnih dugoročnih i kratkoročnih mjera na pokrajinskom i lokalnom nivou. Za provođenje strategije bit će otvorena posebna budžetska linija.

Nijedan od postojećih državnih akcionalih planova (ili njihovih nacrta) ne sadrži pitanja nasilja u porodici u okviru kojeg je upotrijebljeno oružje, kao ni pitanja posjedovanja vatrene oružja kao faktora rizika u porodičnom nasilju, ili povezanosti sa propisima o malom oružju i lakovima naoružanja.

Budžetska podrška

U načelu, zemljama u regiji nedostaju posebni budžeti za aktivnosti na polju sprečavanja nasilja u porodici. Shodno tome, većina aktivnosti koje su definirane strateškim dokumentima još uvek nije provedena. Izuzetak od toga je BJR Makedonija, gdje postoji budžet za borbu protiv nasilja u porodici u okviru budžeta Ministarstva za rad i socijalna pitanja, u kategoriji 'socijalne isključenosti'. U Hrvatskoj, u okviru Ministarstva obitelji, postoji posebni odjel koji se bavi nasiljem u porodici, i na Kosovu - kosovska policija ima budžetsku liniju za finansiranje operacija specijalne jedinice osnovane u te svrhe⁴⁴. U Srbiji, Fond za socijalne inovacije pri Ministarstvu za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku dodjeljuje sredstva za inovativne projekte u oblasti socijalne zaštite, uključujući i partnerstva između države i nevladinih organizacija. U srpskoj pokrajini Vojvodini, Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova redovno finansijski podržava rad nekoliko SOS linija u okviru centara za socijalni rad, kao i pojedine posebne projekte nevladinih organizacija koji su namijenjeni za borbu protiv nasilja u porodici. Zahvaljujući inicijativi pokrajinskog ombudsmana, jedan broj pokrajinskih sekretarijata je 2007. godine izdvojio posebna sredstva za podršku aktivnosti na polju sprečavanja nasilja u porodici.⁴⁵ Postoji inicijativa da se ustanovi stalna budžetska podrška za programe koji imaju cilj borbu protiv nasilja u porodici, osnivanje SOS linija, sigurnih kuća i organizovanje kampanja podizanja svijesti.

U Albaniji ne postoji budžetska linija namijenjena u te svrhe, ali je Strategijom o socijalnim uslugama predviđeno povećanje budžeta za podršku tim uslugama i nevladim organizacijama koje pružaju usluge žrtvama nasilja u porodici. Nacrtom Državne strategije o rodnjoj ravnopravnosti i nasilju u porodici predviđen je i budžet za njeno provođenje.

Kampanje jačanja svijesti

U pravilu, vlade zemalja u regiji ne pokreću kampanje jačanja javne svijesti o problemu nasilja u porodici. Nosioci tih kampanja su još uvek ženske grupe i nevladine organizacije koje organizuju kampanje na nivou država kao dio međunarodne kampanje '16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama'. Vladine kampanje su još uvek vrlo rijetke. One nemaju dugoročne ciljeve i svode se na angažovanje pojedinačnih državnih organa, kao što je, primjera radi, Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Republike Crne Gore. Izuzetak od ove raširene prakse zanemarivanja važnosti jačanja svijesti je BJR Makedonija. U ovoj su zemlji tri ministarstva⁴⁶ povela 2005. i 2006. godine kampanju na nivou države za borbu protiv nasilja u porodici.

Primjere pozitivne prakse možemo naći i u srpskoj pokrajini Vojvodini, gdje se Sekretarijat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova redovno pridružuje i podržava ove kampanje. Pokrajinske i lokalne institucije, članovi mreže 'Život bez nasilja' (pokrajinski ombudsman, centri za socijalni rad, sudovi, tužilaštva, predstavnici

⁴⁴ "Nasilje nad ženama: Da li Vlada na Kosovu brine? NVO prikaz reakcije države", 2006, Institut otvorenog društva, http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/KOSOVO_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, 6. april 2007.

⁴⁵ Naprimjer, pokrajinski Sekretarijat za zdravlje i socijalna pitanja osnovao je fond za specifično obrazovanje socijalnih radnika i dobrovoljaca za smještaj žrtava nasilja u porodici itd.

⁴⁶ Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo za rad i socijalnu politiku su nosioci ove kampanje na nivou države, zajedno sa udruženjem građana Akcija Združenja, Udruženjem za emancipaciju, solidarnost i ravnopravnost žena - ESE, Državnom SOS linijom skopske organizacije žena, Kriznim centrom „Nada“ i „Sigurnom kućom“.

policije, zdravstvene ustanove itd.) također se pridružuju aktivnostima jačanja svijesti. Državnim ustanovama je predloženo više inicijativa, u koje spadaju: osnivanje Fonda za brzo reagovanje s ciljem pomoći žrtvama nasilja u porodici; osposobljavanje policije, sudija i tužilaca da reaguju u slučajevima nasilja u porodici; izrada protokola postupanja u slučajevima nasilja u porodici na nivou države; informisanje stručnjaka i državnih službenika o međunarodnim standardima iz ove oblasti; uspostavljanje mehanizma za praćenje (monitoring); prikupljanje statističkih i drugih podataka i redovno informisanje i jačanje svijesti javnosti o važnosti borbe protiv nasilja u porodici i eliminisanja diskriminatorne prakse prema ženama.

Medijsko praćenje slučajeva nasilja u porodici u okviru kojeg je upotrijebljeno oružje obično je senzacionalističkog karaktera, a osnovni cilj je privući pažnju čitalačke publike, umjesto da se ističu ozbiljnost, rasprostranjenost i uzroci ove pojave. Nisu poduzete nikakve efikasne mjere kako bi se obezbijedilo da mediji promoviraju poštovanje prema ženama i eliminiranje stereotipova o različitim ulogama muškaraca i žena, kao i predrasude u medijskim izvještajima.

Do sada nijedna od ovih preventivnih aktivnosti u oblasti nasilja u porodici nije obuhvatila pitanje razoružanja i kontrole oružja. Ova pitanja ne pokreću se čak ni u kampanjama koje vode ženske grupe i nevladine organizacije.

Obrazovanje djece i mlađih

U većini zemalja ove regije rodno senzitivni nastavni programi u školama, u kojima nema rodnih stereotipova i predrasuda, počinju se razmatrati, ali još nisu uvedeni. Državnim akcionim planovima za unapređenje položaja žena i zakonima o rodnoj ravnopravnosti, usvojenim u većini zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem, predviđeno je uvođenje tema o rodnoj ravnopravnosti u osnovne, srednje i više / visoke škole. Programi edukacije koji bi bili namijenjeni mlađićima i dječacima s ciljem sprečavanja nasilja i eliminiranja stereotipova još uvijek nisu koncipirani. U Albaniji je vlada napravila reviziju udžbenika za nekoliko razreda osnovne škole i ustanovila kriterije za reviziju udžbenika iz perspektive rodne ravnopravnosti. Ovo nalaže i zakon u Bosni i Hercegovini, ali to još uvijek nije provedeno.

3.4 Mehanizmi za primjenu

Međunarodni dokumenti u oblasti ljudskih prava ukazuju na vlade kao osnovne aktere koji su obavezni da provode međunarodne standarde iz ove oblasti u dobroj vjeri i sa dužnom prilježnošću. One su odgovorne za primjenu ovih principa u pogledu borbe protiv i sprečavanja nasilja u porodici, koje se, prema međunarodnim normama, smatra javnom brigom. U načelu, posljednjih godina vlade zemalja zapadnog Balkana su ostvarile vidljiv napredak na planu ispunjavanja svojih obaveza koje proističu iz CEDAW-a i drugih dokumenata iz oblasti ljudskih prava u pogledu nasilja u porodici i uspostavile su više mehanizama za provođenje obaveza iz ovoga područja. Međutim, do dana današnjeg u praksi se ovi mehanizmi nisu pokazali dovoljno efikasnim. Još uvijek ima ogromnih propusta, posebno kada je riječ o prikupljanju podataka i monitoringu.

Na državnom nivou su uspostavljeni mehanizmi za provođenje mjera zaštite i preventivnih mjera u oblasti nasilja u porodici na temelju zakona iz specifičnih područja, kao što je krivični zakon, porodični zakon, zakon o krivičnom postupku, zakon o javnom redu i miru, zakon o rodnoj ravnopravnosti, zakon o zaštiti od nasilja u porodici itd. Mehanizmi provođenja zakona koji se odnose na borbu protiv nasilja u porodici i zaštitu žrtava nalaze su u okviru određenih ministarstava izvršne vlasti: ministarstvo unutrašnjih poslova, ministarstvo pravde i ministarstvo za rad i socijalnu politiku⁴⁷. Nadalje, ima nekoliko ministarstava koja su nadležna za provođenje preventivnih mjera iz ove oblasti, kao što je npr. ministarstvo obrazovanja.

U okviru posebnih strategija za sprečavanje nasilja u porodici, tamo gdje one postoje, i drugih relevantnih strateških dokumenata (kao što je državni akcioni plan za unapređenje položaja žena) imenuju se ministarstva i drugi državni organi za provođenje svake od ovih aktivnosti. Neki od ovih dokumenata predviđaju posebno nadzorno tijelo. Na primjer, crnogorski Državni plan za prevenciju nasilja (2003.) predviđa osnivanje Koordinacionog savjeta kao tijela koje će vršiti nadzor i koje će se sastojati od članova vlade, nadležnih ministarstava, policije i

⁴⁷ Ministarstva koja imaju isti djelokrug nadležnosti mogu imati različite nazive. Naprimjer, u Hrvatskoj nadležna ministarstva su Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, dok je u Makedoniji i Srbiji nadležno Ministarstvo rada i socijalne politike.

drugih državnih ustanova i vladinih organa, kao i od predstavnika nevladinih organizacija. Koordinacioni savjet imat će ovlaštenje da osniva multisektoralne timove na lokalnom nivou.

Na polju nadzora i predlaganja izmjena u politici, mehanizmi za rodnu ravnopravnost imaju određena ovlaštenja. U Bosni i Hercegovini to su centri i parlamentarne komisije za rodnu ravnopravnost; u Hrvatskoj je to Pravobranitelj za ravnopravnost spolova, a u Crnoj Gori Kancelarija za ravnopravnost polova. U Srbiji su mehanizmi za rodnu ravnopravnost osnovani na državnom, pokrajinskom i lokalnom nivou, a komisije / odbori za rodnu ravnopravnost postoje u formi vladinih i skupštinskih organa. Oni su, međutim, prvenstveno savjetodavna tijela, bez značajnijeg utjecaja na vladinu politiku. Izuzetak je Vojvodina, gdje je Sekretariat za rad, zapošljavanje i ravnopravnost spolova dio izvršne vlasti, dok Kancelarija ombudsmana ima zamjenika za rodnu ravnopravnost. U Vojvodini je nedavno osnovan Zavod za rodnu ravnopravnost, prvi ove vrste u čitavoj regiji.

U svim zemljama centri za socijalni rad, kao državne ustanove koje rade sa žrtvama nasilja u porodici, imaju značajnu ulogu i utjecaj.

Prikupljanje podataka i monitoring

Uprkos izvjesnom napretku na polju usaglašavanja zakonodavstva sa međunarodnim standardima u oblasti prevencije i borbe protiv nasilja u porodici, sve države u regiji su slabe kada je u pitanju prikupljanje podataka, istraživački rad i nadgledanje. Podaci se uglavnom prikupljaju na parcijalan i sporadičan način, bez jasne strategije ili sistematskog i univerzalnog pristupa, dok državno nadgledanje ne postoji. U posljednje vrijeme, međutim, ostvaren je izvjestan napredak na ovom planu. Na primjer, policija u Republici Srpskoj počela je da vodi evidenciju o upotrebi vatrene oružja u slučajevima nasilja u porodici, a tužilaštva su počela unositi slučajeve nasilja u porodici u svoje statističke izvještaje.

Državna statistika o prijavama nasilja u porodici, podignutim krivičnim optužnicama i presudama postoji u nekim zemljama. U Srbiji ove podatke prikuplja Zavod za statistiku, dok je u Hrvatskoj to posao Državnog tužilaštva. U BJR Makedoniji Ministarstvo za rad i socijalnu politiku prikuplja podatke od centara za socijalni rad koristeći identične metode prikupljanja podataka svaka tri mjeseca. U parametre za prikupljanje podataka spadaju, između ostalog: završeni / rješeni slučajevi, slučajevi prijavljeni od strane drugih ustanova / organizacija; nacionalnost, spol i godine starosti žrtve; tip intervencije preduzete od strane centara za socijalni rad; policijska intervencija; predložene privremene mjere zaštite i broj zahtjeva dostavljenih s ciljem izricanja takvih mera. Makedonska državna SOS linija je takođe u obavezi da prikuplja podatke i da redovno informiše Ministarstvo o broju poziva i pruženoj zaštiti. Ipak, malo ima podataka o nasilju u porodici uz upotrebu vatrene oružja - zbog različitih metodologija prikupljanja i bilježenja podataka koje primjenjuju različite državne ustanove i nedovoljne koordinacije između tih institucija.

U Srbiji, BJR Makedoniji, Hrvatskoj i Republici Srpskoj moguće je dobiti podatke o nasilju u porodici od ministarstava unutrašnjih poslova. U Bosni i Hercegovini godišnja statistika o rodnim pitanjima Agencije za statistiku još uvijek ne sadrži podatke o nasilju nad ženama, kao ni o upotrebi oružja u okviru nasilja u porodici, premda Zakon o ravnopravnosti spolova propisuje da svi podaci i evidencije državnih organa, javnih službi, institucija i privatnih firma moraju biti razvrstani prema spolu i dostupni javnosti. Hrvatska još nije uspostavila integrисани sistem prikupljanja podataka o nasilju u porodici. U Hrvatskoj, institucije koje se bave pitanjima nasilja u porodici prikupljaju podatke svaka za sebe. Policija ima obavezu da vodi evidenciju o nasilju u porodici prema spolu, obliku nasilja i zadobijenim ozljedama. Bolnice su također nedavno počele podnositi izvještaje o slučajevima nasilja u porodici. Nevladine organizacije vode vlastitu evidenciju.

S ciljem lakšeg pregleda efikasnosti zakonskih mera, u nekim državama (npr. u Srbiji i u Crnoj Gori) policija i/ili sudovi uveli su sistem bilježenja koji omogućava laku identifikaciju slučajeva nasilja u porodici, kao i prikupljanje većeg broja informacija o ovim slučajevima nego što je uobičajeno za krivična djela uopće.

Institucije koje provode zakone u svim zemljama u regiji nemaju dovoljno podataka o nasilju u porodici u kojem je upotrijebljeno oružje, odnosno o prijavljenim slučajevima takvog nasilja, podignutim optužnicama i presudama, kao ni podatke o žrtvama, počiniocima, o tome da li je upotrijebljeno oružje i koje vrste. Također ni zdravstvene ustanove i centri za socijalni rad nemaju dovoljno podataka.

3.5 Rezime

Zahvaljujući zalaganju ženskih pokreta, posljednjih godina vlade na zapadnom Balkanu uvele su pozitivne promjene na polju usklađivanja zakonodavstva na planu borbe protiv nasilja u porodici sa standardima koji su postavljeni u međunarodnom pravu. Ustavi ovih zemalja zabranjuju mučenje i svirepo postupanje i rodno zasnovanu diskriminaciju. Razvijaju se mehanizmi i zakoni za rodnu ravnopravnost, a na planu sankcionisanja nasilja u porodici učinjen je pozitivan korak naprijed. Sve zemlje u regiji krivično gone počinitelje nasilja u porodici ex officio. Većina država definiše ovaj čin kao posebno krivično djelo. Gotovo sve države su usvojile posebne zakone o zaštiti od nasilje u porodici. Ukoliko je korišteno vatreno oružje, policija je u obavezi da ga oduzme od počinjoca. Sudovi mogu narediti oduzimanje oružja kao mjeru zaštite, ali se ono vraća počinjocu u slučaju oslobođajuće presude ili obustavljanja procesa zbog nedostatka dokaza. Upotreba oružja smatra se otežavajućom okolnošću.

Postoje, međutim, očigledne praznine u provođenju ovog zakonodavstva. Posebni zakoni o nasilju u porodici ga tretiraju kao prekršaj, te tako nastaje pravna dvosmislenost kada ove slučajevе treba smatrati prekršajima, a kada krivičnim djelima. Sankcije za počinioce su obično blage, proces je dugачak, a mjere zaštite neadekvatne, te su zbog toga žrtve obeshabrene da se obrate sistemu pravde. Sigurne kuće, savjetodavne i druge službe za žrtve još uvijek uglavnom osiguravaju nevladine organizacije koje se bave pitanjima prekršaja ljudskih prava žena. Vlade još uvijek rijetko podržavaju mjere zaštite i ne obraćaju dovoljno pažnje preventivnoj politici u ovoj oblasti, čak i kada postoje državne strategije ili akcioni planovi. Prikupljanje podataka i nadgledanje se uglavnom izvode djelimično i sporadično, bez sistematičnog i jednoobraznog pristupa.

4. Državna regulativa civilnog posjedovanja malog oružja i lakog naoružanja

4.1 Zakonska regulativa nabavke, posjedovanja i nošenja oružja

U zemljama zapadnog Balkana, nabavka, posjedovanje i nošenje malog oružja i lakog naoružanja regulisani su odgovarajućim zakonima o oružju.⁴⁸ Ovim zakonima⁴⁹ određeni su uslovi nabavke, posjedovanja i nošenja oružja i muničije za civile i osoblje privatnih preduzeća koja pružaju usluge obezbjedenja.⁵⁰ Zemlje u regiji imaju dvije različite vrste dozvola za oružje: dozvolu za posjedovanje i za posjedovanje i nošenje. Proces izdavanja dozvole izvodi se u dvije faze: u prvoj se mora dobiti odobrenje od nadležnog administrativnog organa policije, nakon čega se može nabaviti vatreno oružje u odgovarajućem vremenskom roku. Oružje se mora registrovati kod odgovarajućeg organa policije u propisanom roku (obično osam dana) od dana nabavke.

Albanija je jedina zemlja u kojoj zakonom nije dozvoljeno civilima da posjeduju i nose vatreno oružje, izuzev lovačkog. Jedine osobe koje imaju ovlaštenje da drže oružje su osobe na državnem i partijskom položaju, prema Zakonu o oružju. Nakon napuštanja tog položaja oduzima im se pravo da nose oružje, i moraju ga vratiti odgovarajućem organu javnog reda.⁵¹

Komparativna analiza zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku i posjedovanje oružja pokazuje da se državni propisi iz ove oblasti dosta razlikuju.⁵²

Godine starosti
Minimalan uzrast za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje vatrenog oružja je 18 godina u BJR Makedoniji, Srbiji i Bosni i Hercegovini, 21 godina u Crnoj Gori i Hrvatskoj i 22 godine u Albaniji.
Zdravstveno stanje i sposobnost za posjedovanje i nošenje oružja
Makedonski, crnogorski, hrvatski, bosanski i albanski zakoni zahtijevaju da osoba koja uloži zahtjev za dobijanje dozvole obavi ljekarski pregled i dobije potvrdu o zdravstvenoj sposobnosti u formi ljekarskog uvjerenja. Test psihičkog i psihološkog stanja, međutim, nije uvijek obavezan. Ministarstvo zdravlja (zajedno sa Ministarstvom unutrašnjih poslova u BJR Makedoniji i Hrvatskoj) nadležno je za određivanje vrste ljekarskog pregleda i načina na koji se obavlja s ciljem procjene sposobnosti neke osobe da posjeduje i nosi vatreno oružje, kao i za određivanje liste bolesti i zdravstvenog stanja koje čine neku osobu nesposobnom za posjedovanje i nošenje vatrenog oružja. Samo albanski zakon jasno zahtijeva uvjerenje o nepostojanju psihičkih problema pored potvrde o zdravstvenoj sposobnosti (tjelesnom zdravlju). U Srbiji institucija nadležna za izdavanje dozvola zahtijeva ljekarsko uvjerenje samo ako se u toku procedure izdavanja dozvole pojavi sumnja da kandidat nije u stanju da rukuje oružjem. ⁵² Novi hrvatski Zakon o oružju predstavlja unapređenje prethodnog jer se zahtijeva da nadležni organi provjere zdravlje kandidata prije isteka važenja dozvole za posjedovanje oružje. Ljekarsko uvjerenje važi samo pet godina i mora se obnoviti ako lice želi da zadrži dozvolu, koja se izdaje na deset godina. Nadležni organi donose konačnu odluku o tome može li se dozvola obnoviti.

⁴⁸ Zbog složenosti pravnog sistema u Bosni i Hercegovini, ova zemlja ima posebne zakone iz ove oblasti za Republiku Srpsku i Brčko Distrikt, i zakone na kantonском нивоу u Federaciji Bosne i Hercegovine. Na Kosovu je civilno posjedovanje malog oružja i lakog naoružanja regulisano UNMIK-ovom Uredbom 2001/7.

⁴⁹ U Hrvatskoj je novi Zakon o oružju stupio na snagu 1. septembra 2007. Njime su ukinuti određeni propisi kao npr. mogućnost dobijanja dozvole za svlasnika oružja, koju trenutno ima 5.000 osoba. Dozvole za posjedovanje oružja koje se čuva kao 'svenir iz rata' također će biti ukinute, a osobe koje imaju takvu dozvolu će dobiti rok od dva mjeseca da deaktiviraju, registriraju u skladu sa propisima za dobijanje redovne dozvole, prodaju ili poklone oružje državi.

⁵⁰ Nošenje oružja od strane pripadnika vojske, policije i državnih službenika obično je regulisano posebnim zakonom.

⁵¹ Kada je riječ o slučaju Albanije, nabrojeni zahtjevi iz ovog odjeljka odnose se samo na osobe koje imaju ovlaštenje za posjedovanje oružja u skladu sa albanskim Zakonom o oružju.

⁵² Nakon nedavnog događaja masovnog ubistva od strane psihičkog bolesnika u istočnoj Srbiji (u avgustu 2007.) zatraženo je da se doda ova odredba i izbila je javna rasprava o propisima vezanim za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja. Pokrenuto je pitanje ozbiljnije kontrole svih vlasnika oružja, koje bi podrazumijevalo i obavezan psihološki pregled.

Potvrda da osoba nije osuđivana
Potvrda da osoba nije osuđivana uslov je za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja koji propisuju sve zemlje obuhvaćene ovim istraživanjem. Zakoni se neznatno razlikuju u formulisanju ovog uslova. U BJR Makedoniji, osoba koja ulazi zahtjev za dobivanje dozvole ne smije biti opasnost za javnu sigurnost ili, drugim riječima, ne smije biti osuđivana za neko krivično djelo ili za narušavanje javnog reda i mira sa elementima nasilja. U Hrvatskoj osoba može dobiti dozvolu za nabavku oružja ako nije osuđivana za krivično djelo protiv života ili tijela, ili za druga djela sa elementima nasilja, ili pak za prekršaj, odnosno da protiv nje nije bio niti je pokrenut postupak zbog zloupotrebe oružja. Crnogorski zakon zahtijeva da protiv osobe nije pokrenut postupak za krivično djelo učinjeno na dužnosti.   U Zakonu o oružju i municiji Srbije nabrojana su krivična djela koja su prepreka za dobivanje dozvole za nabavku i posjedovanje oružja. U okviru tih djela ne navodi se posebno nasilje u porodici, mada se ono smatra krivičnim djelom po Krivičnom zakoniku. Može se pretpostaviti, međutim, da vlasti neće izdati dozvolu osobi koja je osuđivana za djelo nasilja u porodici, jer se za to djelo pokreće postupak ex officio. Osim toga, krivična djela koja se nabrajaju u Zakonu o oružju mogu se dovesti u kontekst nasilja u porodici, npr. ubistvo, teže tjelesne ozljede, lakše tjelesne ozljede, silovanje, ugrožavanje nečijeg života opasnim oružjem za vrijeme tuče ili svađe, i nasilno ponašanje. Zahtjev za izdavanje dozvole bit će odbijen ako postoji potreba da se štiti osobna sigurnost drugih lica.   U Srbiji i Bosni i Hercegovini jedan od zahtjeva za dobivanje dozvole je da osoba nije bila osuđivana na kaznu zatvorom zbog prekršaja ili kršenja zakona o javnom redu i miru u prethodne tri godine (u Srbiji i Republici Srpskoj) odnosno pet godina (u Sarajevskom kantonu).   Pošto se nasilje u porodici krivično goni ex officio u svim zemljama regije, može se pretpostaviti da se dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja neće izdati osobama koje su osuđivane ili protiv kojih je pokretan krivični postupak za akte nasilja u porodici. Ako se, međutim, krivični postupak obustavi zbog nedostatka dokaza, ili se optužnica odbaci, ili se počinilac proglaši nevinim, dozvola će se izdati.
Opravdan razlog
U Crnoj Gori, Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Bosni i Hercegovini kandidat za dobijanje dozvole mora dokazati da ima opravdan razlog za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja. U BJR Makedoniji kandidat mora dokazati da je njegova / njena osobna sigurnost ili sigurnost porodice ili vlasništva ozbiljno ugrožena, dok je u Bosni i Hercegovini dovoljno navesti razlog podnošenja zahtjeva za dobivanje dozvole, koji policija vrlo rijetko preispituje. U Hrvatskoj i na Kosovu građanima se može izdati odobrenje za nabavku oružja samo u svrhe samoodbrane. Ličnu ugroženost treba dokazati, i to na temelju, između ostalog, informacija iz policijskih izvještaja. Nadalje, u Hrvatskoj se dozvole izdaju u svrhe lova i streljaštva, a na Kosovu za potrebe registrovanih tjelohranitelja.
Evidencija o narušenim porodičnim odnosima
U Crnoj Gori, Hrvatskoj i BJR Makedoniji zakonom je propisano da se mora dokazati kako ne postoje okolnosti koje bi ukazivale na zloupotrebu oružja, uključujući i dokaze o narušenim porodičnim odnosima. U BJR Makedoniji je nadležni organ dužan ispitati vodi li se određena osoba u evidenciji kao osoba sa narušenim porodičnim odnosima.
Stručno znanje o pravilnoj upotrebi, skladištenju i održavanju vatrenog oružja i o propisima vezanim za oružje
U BJR Makedoniji, Crnoj Gori, Hrvatskoj i Srbiji kandidat mora dokazati, na temelju uvjerenja izdatog od nadležne institucije, da je prošao / prošla obuku za pravilno korištenje, skladištenje i održavanje vatrenog oružja.
Drugo
U Srbiji se zakonom zabranjuje izdavanje dozvole osobi lišenoj poslovne sposobnosti. Na sličan način, u BJR Makedoniji zakon nalaže da osoba ne smije imati smanjenu ili ograničenu sposobnost za rad. Ovo bi trebalo dokazati na osnovi uvjerenja koje izdaje centar za socijalni rad, prema odluci suda. Pored toga, u BJR Makedoniji osoba mora dokazati da on / ona ima državljanstvo te zemlje ili, ako se radi o strancu, da ima dozvolu stalnog boravka.   Rok za istek važenja dozvole za nabavku i posjedovanje vatrenog oružja u Crnoj Gori i Srbiji je pet godina, a u Hrvatskoj i BJR Makedoniji deset (u BJR Makedoniji pet godina za osobe starije od 65 godina). U Republici Srpskoj dozvola u svrhe osobne sigurnosti se izdaje na pet godina, a u drugim slučajevima na neodređeno vrijeme. U kantonima Federacije Bosne i Hercegovine dozvola se izdaje na neodređeno vrijeme. Period važenja dozvole za vatreno oružje najkraći je na Kosovu, gdje iznosi samo godinu dana.   Dozvola se može na osnovi zahtjeva produžiti za isti vremenski period, pod istim uvjetima kao kad se prvi put dobija. U BJR Makedoniji, prije produženja roka dozvole nadležni organ mora provjeriti je li ispunjen uvjet da podnositelj zahtjeva ne predstavlja opasnost za javni red. Osim toga, ako ima više od 65 godina, dužan / dužna je podnijeti ljekarsko uvjerenje koje važi godinu dana.

Provjere podnosioca zahtjeva

Analiza zakonodavstva o malom oružju i lakovu naoružanju na zapadnom Balkanu pokazuje da su u svim zemljama krivične presude za djela koja se gone ex officio kriterij za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja ili za oduzimanje oružja i dozvole. Dozvola se neće izdati ako je protiv kandidata pokrenut krivični postupak. Prema tome, nasilje u porodici kao krivično djelo protiv kojeg se pokreće krivični postupak ex officio u svim je zemljama koje su obuhvaćene ovim istraživanjem prepreka za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja. Uz to, u Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Crnoj Gori postoji još jedan dodatni uvjet - da podnositelj zahtjeva nema ozbiljno narušene porodične odnose. Međutim, kako su istraživanja na nivou država pokazala, ne postoje podrobne provjere, pri kojima se uzimaju u obzir incidenti nasilja u porodici koji nisu došli do suda, dobijena upozorenja i tome slično. Procedura provjere podnosioca zahtjeva ne podrazumijeva uvijek informisanje članova porodice u toku procesa izdavanja dozvole. Istraživanje u Bosni i Hercegovini ističe činjenicu da se može pretpostaviti, s obzirom na to da samo mali broj slučajeva nasilja u porodici dospije do suda, kako većina počinilaca nasilja u porodici može dobiti dozvolu za nabavku vatreñog oružja. Uopće uvezvi, trebalo bi uvesti restriktivnije provjere kako bi se smanjila upotreba vatreñog oružja u kontekstu nasilja u porodici - ograničavanjem količine oružja u posjedu civila.

Ministarstvo unutrašnjih poslova u BJR Makedoniji vrši provjere kako bi utvrdilo da podnosioci zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku i posjedovanje oružja 'ne predstavljaju opasnost za javni red', ali ne postoje informacije o tome da li nadležni organi konsultuju članove porodice u toku ovog procesa.

U Srbiji postoji praksa policije da razgovara sa susjedima, kolegama i članovima porodice podnosioca zahtjeva za dobivanje dozvole. Na sličan način, u Albaniji policijski službenici ispituju ličnost podnosioca zahtjeva propitivanjem njegovog / njenog bračnog partnera ili bivšeg partnera. Policija u Crnoj Gori je nedavno uvela novi obrazac za informisanje odsjeka za izdavanje dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja o svim krivičnim djelima za koje je pokrenut krivični postupak po službenoj dužnosti, jer se dozvola ne može izdati osobi protiv koje je pokrenut takav postupak.

Propisi o malom oružju i lakovu naoružanju na Kosovu sadrže procedure rutinske provjere, koje izvodi policija UNMIK-a i KFOR-a. Ta istraga obuhvaća, između ostalog: provjeru ima li podnositelj zahtjeva krivični dosje, uključujući i bilo koju krivičnu istragu; provjeru evidencije o mentalnim zdravstvenim problemima koji bi mogli uticali na sposobnost podnosioca zahtjeva da drži oružje; provjeru evidencije o pozivima policiji zbog nereda koje je izazvao kandidat ili bilo koje druge žalbe na njegovo asocijalno ponašanje; provjeru evidencije o pružanju otpora prilikom hapšenja i evidencije o nasilničkom ponašanju, u koju spada i evidencija o aktima nasilja u porodici.

U svim zemljama, izuzev Kosova, prema propisima o malom oružju i lakovu naoružanju, nadležni državni organ izdaje odobrenje za nabavku i posjedovanje oružja ako kandidat prođe sve rutinske provjere i ispunji sve uvjete koji su propisani zakonom. Na Kosovu šef policije UNMIK-a ima diskreciono pravo da odbije zahtjev za izdavanje dozvole. Ona se neće izdati osobama koje, po mišljenju šefa policije, nisu sposobne za držanje oružja iz nekog razloga, čak i ako ispunjavaju sve uslove propisane zakonom.

Propisima vezanim za malo oružje i lako naoružanje određeni se uslovi za privremeno oduzimanje oružja, municije i dozvole. Ako se podigne krivična optužnica protiv imaoča dozvole za posjedovanje oružja zbog nekog krivičnog djela ili prekršaja u domenu javnog reda i mira sa elementima nasilja, nadležni organi donose odluku o privremenom oduzimanju dozvole dok sud ne doneše presudu, i sud se obavještava o tome.

U svim zemljama koje su obuhvaćene ovim istraživanjem sudska presuda za nasilje u porodici je osnova da se poništi dozvola za posjedovanje oružja i da se ono oduzme. Privremena mjera zabrane posjedovanja oružja za počinjoca izriče se kao mjera zaštite sve dok ne budu ispunjeni uslovi za izdavanje / odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole. Ovu mjeru izriče sud u toku krivičnog procesa i ona važi sve do njegovog okončanja. Sud izriče ovu mjeru kao stalnu ako se počinilac proglaši krivim i osudi za neko krivično djelo (u nekim zemljama i za prekršaji). U Hrvatskoj se dozvola poništava ako osoba ima dosje nasilničkog ponašanja, maltretiranja, alkoholizma ili sličnog negativnog ponašanja. Na Kosovu se dozvola može privremeno oduzeti ili poništiti ako nadležni organ dobije informaciju koja, prema mišljenju šefa policije UNMIK-a, utiče na adekvatnost imaoča dozvole da posjeduje oružje, ili iz bilo kojeg drugog razloga. U tom slučaju oružje se oduzima. Prijava o prijetnjama

vatrenom oružjem je osnova za njegovo oduzimanje na Kosovu, u Albaniji i Hrvatskoj. Privremene mjere zaštite, međutim, kojima se zabranjuje posjedovanje ili nalaže privremeno oduzimanje oružja nisu osnova za odbijanje zahtjeva za izdavanje dozvole.

Nelegalno posjedovanje vatrenog oružja

U većini zemalja koje su obuhvaćene ovim istraživanjem nelegalno posjedovanje vatrenog oružja tretira se i kao prekršaj (i smatra se kršenjem zakona o oružju) i kao krivično djelo (koje regulira krivični zakon). Ako se smatra prekršajem, kazne su novčane (Hrvatska⁵³, Srbija⁵⁴, Republika Srpska⁵⁵) i / ili zatvorske - u trajanju od 30 do 45 dana u Hrvatskoj i do 60 dana u Srbiji i Republici Srpskoj.

Nezakonito držanje i trgovina vatrenom oružjem kažnjivi su i smatraju se krivičnim djelom. U Srbiji i u Crnoj Gori kazne su zatvorske u trajanju do tri godine; u BJR Makedoniji kazne su mnogo strožije - od jedne do deset godina za osnovno djelo, i minimum pet godina ako krivično djelo podrazumijeva veliku količinu oružja. Po mišljenju nevladinih aktivista i stručnjaka, ove kazne nisu dovoljno stroge.

Međunarodni sporazumi i državne strategije

Sve zemlje u regiji su obavezane Akcionim programom UN-a za malo oružje i lako naoružanje⁵⁶. Shodno tome, jedan broj zemalja je osnovao državne komisije za malo oružje i lako naoružanje i uradio ili izrađuje odgovarajuće državne strategije. Međutim, kako istraživanja na razini država pokazuju, nijedna državna strategija ne uključuje nikiju rodno specifičnu akciju ili aktivnosti, niti sistematska rješenja za smanjenje upotrebe malog oružja i lakog naoružanja u slučajevima nasilja u porodici. Rodna perspektiva nije uvrštena u državne strategije, premda je u njima istaknuta važnost kontrole malog oružja i lakog naoružanja s ciljem poboljšanja javne i osobne sigurnosti.

4.2 Mehanizmi za primjenu

Postoji više državnih mehanizama nadležnih za provođenje propisa o malom oružju i lakov naoružanju. Pored ministarstva unutrašnjih poslova, to su obično ministarstvo odbrane, ministarstvo spoljnih poslova i ministarstvo za integracije (nadležno za usklađivanje sa EU standardima). Policija je nadležna struktura za provođenje zakonodavstva.

Prikupljanje podataka i monitoring

Podatke o malom oružju i lakov naoružanju obično prikuplja registar, nadležni organ ministarstva unutrašnjih poslova. On daje smjernice za vođenje evidencije o prijavljenim krivičnim djelima, dok ministarstvo pravde daje smjernice za unošenje podataka o krivičnim djelima i procedurama u sudovima i tužilaštima. Statistički podaci se smatraju javnim i mogu se dostaviti svim zainteresiranim stranama. Oni se periodično objavljaju i dostupni su na vebajtu ministarstva unutrašnjih poslova. Pojedinačni podaci o individualnim slučajevima se mogu učiniti dostupnim samo ovlaštenim organima prema zakonu o zaštiti ličnih podataka.

Kada je riječ o monitoringu slučajeva nasilja u kojima je upotrijebljeno oružje, bolnice, lječnici opće prakse i ostale zdravstvene ustanove dužni su da bilježe i prijavljuju sve ozljede nanijete malim oružjem i lakov naoružanjem ministarstvu unutrašnjih poslova. Ministarstvo vodi registar takvih ozljeda, koji se redovno novelira. Premda više relevantnih institucija vodi tu statistiku, ne postoji sistem analize podataka u jedinstvenom okviru. Nije bilo raspoloživih informacija o finansijskim resursima izdvojenim za prikupljanje i analizu podataka o nasilju u porodici uz upotrebu oružja.

⁵³ Do 6.500 eura.

⁵⁴ Do 50.000 RSD (oko 625 eura).

⁵⁵ U Republici Srpskoj i većini kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine nelegalno posjedovanje oružja smatra se prekršajem. Samo u Kantonu Sarajevo se to tretira kao krivično djelo i sankcioniše kaznom zatvora u trajanju do godinu dana.

⁵⁶ Program aktivnosti Ujedinjenih naroda za sprečavanje, borbu protiv i zaustavljanje nelegalne trgovine malim oružjem i lakov naoružanjem u svim njegovim aspektima (UN Dokument A/CONF, 192/15), <http://disarmament.un.org/cab/poa.html>, od 12. jula 2007.

Istraživanja na razini država pokazuju da postoji velika potreba da se poboljša prikupljanje podataka i monitoring, naročito u pogledu žrtava i počinilaca nasilja u porodici uz upotrebu oružja, kao i procedura za sprečavanje takvog nasilja, kažnjavanja počinilaca i zaštite žrtava. Najvažnija od svega je potreba za preciznjom i jedinstvenom bazom podataka na državnom nivou, gdje bi bili prikupljeni svi relevantni podaci vezani za nabavku, posjedovanje i nošenje te poništenje / oduzimanje oružja i dozvole, uključujući i podatke iz sudova. U tom smislu, od posebne važnosti je imati preciznu bazu podataka o krivičnim djelima, razvrstanim prema različitim tipovima, uključujući i nasilje u porodici.

Propisi o monitoringu i njegovoj primjeni također nisu dovoljno sistematični. Bosna i Hercegovina se posebno susreće sa teškoćama i propustima na ovom planu zbog složenosti svog pravnog sistema i neusklađenih zakona na nivou kantona i entiteta. Ova zemlja nema poseban i jedinstven sistem unošenja podataka o nasilju u porodici. Taj bi sistem trebao sadržavati precizne podatke i informacije od svih relevantnih struktura (sudovi, policija, tužilaštva, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, sigurne kuće itd.). Istraživanje u Bosni i Hercegovini je pokazalo da niko ne zna koliko je dozvola za nabavku vatrene oružje izdato, niti koliko komada oružja ima u nelegalnom posjedu civila.

Uočavajući propuste u ovoj oblasti, pojedine zemlje su uvele aktivnosti kojima je cilj poboljšanje prikupljanja podataka i monitoringa. U BJR Makedoniji se očekuje da uskoro počne funkcionalisati novi sistem bilježenja podataka o oružju. On će sadržavati podatke o dozvolama za nabavku oružja izdatim fizičkim licima. Bilo je također pokušaja da se poboljša unošenje podataka o krivičnim djelima, kao i policijski izvještaji i sudska statistika u Albaniji. Istraživanje u Srbiji ukazuje na to da bi se osnivanjem jedinice za kliničku sudsку medicinu, koja bi bila specijalizovana za vođenje krivične medicinske dokumentacije, popravila efikasnost vođenja evidencije o tjelesnim povredama u velikom broju krivičnih djela. Bolja evidencija o krivičnim djelima i prekršajima bi isto tako omogućila bolju kontrolu nad procesom izdavanja dozvola za nabavku i posjedovanje oružja.

4.3 Rezime

Zakonskom regulativom nabavke, posjedovanja i nošenja malog oružja i lakog naoružanja u zemljama zapadnog Balkana donekle se priznaje problematika nasilja u porodici. Dozvole se ne izdaju osobama sa krivičnim dosjeom, uključujući i nasilje u porodici i nasilno ponašanje u porodici. U pojedinim zemljama se zahtjeva da podnositelj zahtjeva nema historiju ozbiljno narušenih porodičnih odnosa. Neki od propisanih uvjeta su ljekarski pregled, dokaz o opravdanom razlogu za nabavku oružja i obučenost za pravilno rukovanje i skladištenje oružja. Zakonom su također propisane i rutinske kontrole.

U pogledu regulisanja dobivanja dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje malog oružja i lakog naoružanja postoji, međutim, više propusta. Zdravstveni pregled mentalnog zdravlja i test zavisnosti od alkohola i droge nisu obavezni u svakoj zemlji. Rutinske provjere ne podrazumijevaju uvijek konsultacije sa članovima porodice i bivšim partnerima o potencijalnom nasilnom ponašanju kandidata za dobivanje dozvole. Ovim provjerama obično nedostaju jasne instrukcije i procedure. Nelegalno držanje vatrene oružja se kažnjava i kao krivično djelo i kao prekršaj.

Propisima o malom oružju i lakom naoružanju predviđeni su uslovi za privremeno oduzimanje oružja, municije i dozvole. Ako se protiv vlasnika oružja pokrene krivična optužnica, oružje se oduzima do donošenja sudske presude. Sudska presuda za nasilje u porodici je osnova za oduzimanje oružja i dozvole. Privremena mjera zabrane počiniocu da posjeduje vatreno oružje služi kao mjera zaštite koju izriče sud dok ne budu ispunjeni uslovi za izdavanje ili odbijanje dobivanja dozvole za vatreno oružje.

U skladu sa Akcionim programom UN-a o malom oružju i lakom naoružanju vlade su uradile ili su u procesu izrade državnih akcionih planova u oblasti kontrole malog oružja i lakog naoružanja. Međutim, do sada nijedan od tih strateških dokumenata nije analiziran iz rodne perspektive, a pitanje nasilja u porodici uz upotrebu oružja je izostavljeno. Isto tako, evidentni su propusti u prikupljanju podataka, vođenju evidencije i nadgledanja provođenja regulative vezane za malo oružje i lako naoružanje.

5. Veza između režima kontrole malog oružja i lakog naoružanja i propisa u oblasti nasilja u porodici

5.1 Zakonodavstvo i praksa

Ni u jednoj od zemalja obuhvaćenih istraživanjem ne postoji snažna veza između propisa vezanih za malo oružje i lako naoružanje i prevencije nasilja u porodici. Nedostatak pouzdanih podataka i zabilješki o slučajevima nasilja u porodici i upotrebe malog oružja i lakog naoružanja u privatnoj sferi znatno ometa svaki napredak na polju borbe protiv nasilja u porodici uz upotrebu oružja. Postoji samo jedno istraživanje urađeno na temu povezanosti između režima kontrole malog oružja i lakog naoružanja i propisa u oblasti nasilja u porodici, koje je provedeno u Crnoj Gori.⁵⁷

Istraživanjima na nivou država utvrđeno je da postoje veze između ova dva zakonska okvira u pogledu:

- a) zakonskih uslova neophodnih za dobijanje dozvole za nabavku i posjedovanje vatrenog oružja; i
- b) zakonskih osnova za oduzimanje vatrenog oružja i / ili privremeno oduzimanje dozvole za posjedovanje oružja.⁵⁸

U državnim zakonima o borbi protiv nasilja u porodici i zaštiti žrtava nasilja nije stavljen akcent na oružje i vatreno oružje prilikom definisanja mjera zaštite. Primjer dobre prakse je albanski Zakon o mjerama borbe protiv nasilja u porodičnim odnosima. On obavezuje policijske službenike da oduzmu svaki komad oružja koji pronađu za vrijeme pretresa ili da naredi počiniocu da predigne sve oružje koje posjeduje.

Upotreba oružja, uključujući vatreno, za prijetnje i narušavanje fizičkog integriteta člana porodice ili neke druge osobe koja je u partnerskom odnosu smatra se otežavajućom okolnošću prilikom donošenja presude za počinioča. Prijetnja da će se upotrijebiti oružje također se smatra otežavajućom okolnošću. Albanski Krivični zakon propisuje zatvorsku kaznu od pet do 15 godina u slučaju posebnog djela 'seksualnog ili homoseksualnog napada uz prijetnje vatrenom oružjem'. Kazne propisane zakonom su mnogo strožije ako dođe do ozljeda i smrti. Naprimjer, u Crnoj Gori i Srbiji, ako je počinilac upotrijebio oružje, dobiće zatvorsku kaznu od tri mjeseca do tri godine, a u slučaju fatalnog ishoda - od tri do 12 godina. Po mišljenju nevladinih organizacija koje se bave pitanjima kršenja ljudskih prava žena, međutim, postoji jaz između zakona i prakse. Upotreba vatrenog oružja se rijetko uzima kao otežavajuća okolnost u krivičnom procesu u slučajevima nasilja u porodici, pa i onda su prosječne kazne blage.⁵⁹

Istraživanja širom regije pokazuju da je potrebno hitno poboljšati aktuelno zakonodavstvo i praksu u pravcu smanjenja upotrebe vatrenog oružja u porodičnom nasilju. Utvrđeno je više aktivnosti kao preuvjet za postizanje toga cilja:

- a) obuka stručnjaka za ispravnu primjenu posebnih zakonskih propisa vezanih za nasilje u porodici i krivični zakon, naročito u slučajevima kada postoji rizik od upotrebe vatrenog oružja;
- b) izgradnja operativnih, dobro informisanih i koordiniranih struktura radi boljeg provođenja postojećeg zakonodavstva;
- c) osposobljavanje policijskih službenika da vrše podrobno rutinske provjere prilikom izrade izvještaja o karakteru podnosioca zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku vatrenog oružja.

Također je potrebno uvesti izmjene u zakonu kako bi fizičkim licima bilo još teže da posjeduju oružje. Pojedini od tih dodatnih uslova mogli bi biti obavezna provjera evidencije djela nasilja u porodici, ne samo u sudovima,

⁵⁷ Krkeljić, Ljiljana, Oružje u rodno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori - istraživačka studija, Beograd: SEESAC, 2006.

⁵⁸ Detaljnije o kriterijima za dobijanje dozvole za nabavku i posjedovanje oružja i oduzimanje oružja ili dozvole može se pročitati u poglaviju 4, odjeljak 4.1 Zakonodavstvo o nabavci, posjedovanju i nošenju oružja.

⁵⁹ Prema istraživanju u Srbiji, prosječne kazne u slučajevima ozbiljne tjelesne ozljede kreću se do najviše godinu dana zatvora. Nevladine organizacije za borbu protiv nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini primjećuju da se slučajevi nasilja u porodici ozbiljnije shvaćaju samo onda kada se zdravljje žrtve ozbiljno naruši.

policiji, centrima za socijalni rad već i u razgovoru sa članovima porodice, bivšim partnerima, susjedima itd., i obavezna provjera ima li ta osoba krivični dosje za nasilna djela. Evidencija o slučajevima nasilja u porodici

Posjedovanje vatrene oružja i nasilje u porodici na zapadnom Balkanu: komparativna studija zakonodavstava i mehanizama za primjenu trebala bi se razmjenjivati u oba sudska procesa (krivičnom i građanskopravnom) kako bi se sprječilo dalje nasilje. To se može učiniti osnivanjem specijalnog sistema registrovanja podataka o nasilju u porodici.

Prema nalazima istraživanja provedenih na razini država, najbolji načini da se povežu legislativa o nasilju u porodici i propisi o malom oružju i lakovu naoružanju jesu:

- a) pravilno provođenje i povezivanje zakona i podzakonskih akata za davanje dozvole za nošenje vatrene oružja i zakonskih propisa o nasilju u porodici kako bi se postiglo da niko sa dosjeom nasilja u porodici ne može posjedovati vatreno oružje;
- b) pooštovanje uvjeta za izdavanje dozvole za nabavku i posjedovanje vatrene oružja. Jedan od uvjeta trebalo bi biti mišljenje (određenih) članova porodice koji žive sa osobom koja je uložila zahtjev za dobivanje dozvole;
- c) ograničavanje uvjeta za dobivanje dozvole za lovačko oružje (jer postoje slučajevi u kojima je nasilje u porodici počinjeno lovačkim oružjem);
- d) oštire kazne u slučajevima kada se vatreno oružje upotrebljava kao sredstvo prijetnje, vršenja pritiska i ugrožavanja žrtve. Svaki oblik zloupotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici treba smatrati otežavajućom okolnosti i adekvatno zakonski regulisati;
- e) provođenje kampanja jačanja svijesti protiv mentaliteta držanja oružja u kući i protiv 'kulta oružja';
- f) neprekidan nadzor nad ponašanjem osoba koje imaju dozvolu za držanje i / ili nošenje oružja;
- g) obavezno testiranje mentalnog zdravlja i psihološkog stanja podnositelja zahtjeva za dobivanje dozvole i vlasnika dozvole.

Trebalo bi pooštiti kriterije za predlaganje i izricanje privremenih mjera oduzimanja oružja kako bi se smanjio broj slučajeva nasilja u porodici u kojima je upotrijebljeno oružje. Primjera radi, trebalo bi omogućiti nalaganje mjera zaštite u slučajevima prijetnje ako počinilac pokazuje sklonost ka nasilnom ponašanju, ili ako je zavisnik od alkohola ili droge. Procedure provođenja ove mjere trebalo bi brže izvršavati, što može zahtijevati od sudova da izriču ovu mjeru prije nego što im bude upućen zahtjev za to, a od policije da je efikasnije provode.

Kada je riječ o sudskej praksi, ako se u nekom slučaju nasilja u porodici upotrijebi neregistrovano vatreno oružje, pored toga što se protiv počinilaca podnese krivična prijava za djelo nasilja, podnosi se i optužnica za nelegalno posjedovanje oružja. Istraživanja što su obavljena na razini država pokazuju da su u krivičnim zakonima obično propisane strožije kazne za nelegalno držanje oružja nego za nasilje u porodici. Primjera radi, u Crnoj Gori kazna za nelegalno držanje oružja je zatvor u trajanju do tri godine, dok su u slučaju nasilja u porodici kazne novčane ili zatvorske u trajanju do godinu dana. Ako je upotrijebljeno vatreno oružje, kazne se kreću od tri mjeseca do tri godine zatvora. Kao što crnogorsko istraživanje pokazuje, sudska praksa prati zakon i veće kazne se propisuju za nelegalno posjedovanje oružja nego za nasilje u porodici.⁶⁰ U hrvatskom istraživanju se navodi da, po mišljenju tužilaca i sudaca, nelegalno posjedovanje vatrenog oružja ima istu težinu kao i krivično djelo nasilja u porodici.

5.2 Propusti i primjeri dobre prakse

Propusti

Najveći izazov koji ometa napore da se učini kraj nasilju u porodici na zapadnom Balkanu jest jaz između zakonodavstva i obaveza vlade. Relevantne zakonske odredbe se često ne provode, ne provode se pravilno ili se ne tumače pravilno od strane vlade i odgovarajućih državnih institucija (policije, sudova, tužilaca, centara za socijalni rad itd.). Svim zemljama u regiji nedostaju efikasni aktioni planovi ili državne strategije za borbu protiv

⁶⁰ Naprimjer, u 25 slučajeva nasilja u porodici sud u Podgorici, Crna gora, donio je samo šest presuda sa zatvorskim kaznama, dok su sve druge bile oslobađajuće ili uslovne kazne.

nasilja u porodici i posebno nasilja u kojem je upotrijebljeno oružje. Uprkos skorašnjem napretku u pogledu razvijanja zakonskih okvira usmjerenih na eliminisanje nasilja u porodici, ne postoji sveobuhvatna politika koja bi podržala zakone na svim nivoima.

U načelu, ne postoji dovoljna budžetska podrška za provođenje zakona i zakonskih i političkih mjera, kao ni dovoljno obučenih stručnjaka iz ove oblasti. U pojedinim zemljama, kao što je Bosna i Hercegovina, problem nasilja u porodici uz upotrebu oružja još uvijek biva ignoriran od strane svih relevantnih institucija, mada su usvojeni posebni zakoni o nasilju u porodici. Vladama još uvijek nedostaje senzibilitet da prepoznaju nasilje u porodici kao predmet brige koja zaslužuje njihovu pažnju, kao i da uoče njegove veze sa rasprostranjenosću vatrenog oružja.

Pored toga, još uvijek postoje propusti kako u pogledu zakonskog okvira koji reguliše problem nasilja u porodici i posjedovanja oružja tako i u pogledu njegovog provođenja. To je naročito vidljivo na sljedećim nivoima:

- a) *Provođenje privremenih mjera zaštite uopće.* Vlade se rijetko angažuju na stvaranju ili podržavanju uslova za provođenje mjera zaštite za koje su neophodna ulaganja i resursi, kao što su npr. sigurne kuće i privremena alimentacija za žrtve; policijski službenici, sudije, tužioци i drugi službena lica nisu uvijek svjesni da je žrtvama potrebna zaštita; žrtve nisu uvijek, ili nisu pravilno informisane unaprijed o mogućnosti da zahtijevaju određene mjere zaštite; nema dovoljno efikasnih mjera zaštite u toku krivičnog procesa; teret dokaza leži na žrtvama; nema dovoljno efikasnih i brzih procedura, čak ni u toku krivičnog procesa.
- b) *Provođenje mjera zaštite u smislu oduzimanja oružja i / ili poništenja dozvole za posjedovanje oružje.* U pravilu, sudovi i policija ne vrše obavezne provjere da li počinilac posjeduje ili nelegalno drži vatreno oružje; oružje se oduzima samo ako žrtva ili neko drugi prijavi da je ono upotrijebljeno; krivični proces je spor i nije siguran za žrtvu; provođenje sudske naredbe je takođe sporo; oružje se vraća počiniocu ako se proces obustavi zbog nedostatka dokaza.
- c) *Kažnjavanje počinilaca.* Nasilje u porodici se pravno regulira i kao krivično djelo kao i to kada ono prestaje biti prekršaj i postaje krivično djelo. Praksa je da tužioci češće pokreću postupak za nasilje u porodici kao prekršaj i stoga određuju blaže kazne za počinioce; sudovi ne prihvataju uvijek kao otežavajuću okolnost upotrebu vatrenog oružja kao sredstva prijetnje ili vršenja pritiska na žrtvu.
- d) *Provođenje i tumačenje od strane stručnjaka.* Nema dovoljno obučenih stručnjaka koji se bave slučajevima i žrtvama nasilja u porodici; nema dovoljno specijalnih policijskih jedinica; nema dovoljno žena policajaca; stručnjaci nisu dovoljno osjetljivi za rodna pitanja; nema dovoljno efikasnih policijskih protokola za slučajeve nasilja u porodici uz upotrebu vatrenog oružja; ne postoji koordinacija između svih relevantnih učesnika i institucija, kao ni dopunski pravni akti za provođenje procedura od strane relevantnih institucija.
- e) *Provođenje zakonskih odredbi koje se odnose na zahtjeve za izdavanje dozvole za nabavku vatrenog oružja.* Ne postoje jasne instrukcije o tome kako policija treba obavljati rutinske provjere kandidata za dobivanje dozvole; ovim provjerama obično nije obuhvaćen bivši bračni ili vanbračni partner.
- f) *Provođenje zakona ako su počinitelji pripadnici policije, vojske ili drugih državnih institucija i imaju ovlaštenje za posjedovanje vatrenog oružja.* Postoji tendencija da se zataškavaju djela nasilja u porodici ako ih učine navedeni državni službenici; nema dovoljno podataka o djelima nasilja u porodici koja su učinjena od strane policijskih i vojnih službenika (stoga je nemoguće procijeniti učestalost nasilja u porodici u njihovim domovima); ne postoje programi psihološke podrške ovim službenim osobama da se izbore sa negativnim utjecajima koji doprinose nasilju, kao što su stres i izlaganje traumama.
- g) *Prevencija.* Ne postoje programi rehabilitacije za počinioce; nema dovoljno podataka o upotrebi oružja u kontekstu nasilja u porodici; ne postoji statistika i usklađene evidencije pravosudnog sistema i drugih državnih institucija, kako na lokalnom tako i na državnom nivou; nema dovoljno istraživanja; nema dovoljno kampanja jačanja svijesti; nema dovoljno programa edukacije u oblasti ljudskih prava, ženskih prava, rodne ravnopravnosti, mirnog rješavanja sukoba i nema dovoljno kampanja protiv kulture nasilja.

Istraživanja na nivou država pokazuju da su navedeni propusti rezultat nedostatka podzakonskih akata i instrukcija potrebnih za provođenje zakona o nasilju u porodici, kao i nedostatka sveobuhvatne politike, budžetske podrške i obučenog kadra.

Kada je u pitanju borba protiv nasilja u porodici, postoje sljedeći evidentni propusti u zakonodavstvu vezanom za vatreno oružje:

- a) Ljekarski pregled ne obuhvaća uvijek testiranje mentalnog zdravlja kandidata ili psihološki test.
- b) Ne postoji obavezan ljekarski pregled, koji obuhvaća i psihološki test, za vrijeme trajanja posjedovanja dozvole za oružje.⁶¹
- c) Rok važenja dozvole za oružje je obično isuviše dugačak (pet godina i više).
- d) Rutinska provjera porodičnih odnosa nije uvijek obavezna; ne postoje jasne instrukcije o tome kako je treba izvršiti ili koga bi trebalo ispitati.
- e) Ne postoje precizne i jedinstvene baze podataka koje sadrže podatke ne samo iz sudova i policije već i iz zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad.
- f) Ne postoje obavezne rutinske provjere razloga koji je naveo kandidat za dobivanje dozvole kako bi opravdao potrebu da posjeduje i/ili nosi oružje; policija vrlo rijetko preispituje valjanost navedenog razloga.
- g) Ne postoji adekvatna kontrola nad civilnim posjedovanjem oružja.
- h) Kazne za nelegalno posjedovanje oružja su male.
- i) Ne postoji ograničenje u pogledu broja oružja koje može posjedovati fizičko lice ni u jednoj od zemalja obuhvaćenih istraživanjem.

Primjeri dobre prakse

Jedna od najvažnijih mjera zaštite kada je u pitanju borba protiv nasilja u porodici je obavezno oduzimanje oružja u slučajevima kada je ono upotrijebljeno u kontekstu nasilja u porodici; to je hitna mjera zaštite, uvedena u Albaniji na temelju novousvojenog Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Na Kosovu se dozvola neće izdati osobi koja ima dosje nasilničkog ponašanja, uključujući i nasilje u porodici. Medicinski karton sa psihičkim problemima je također prepreka za dobivanje dozvole. U Hrvatskoj, BJR Makedoniji i Crnoj Gori policija mora provjeriti da ne postoje okolnosti koje ukazuju na zloupotrebu vatrene oružja, uključujući i ozbiljno narušene porodične odnose. U Crnoj Gori je uveden novi obrazac za prijavljivanja krivičnih djela protiv kojih se pokreće postupak ex officio, a koji omogućava rutinske provjere posjeduje li počinilac vatreno oružje, ima li krivični dosje itd.

Novousvojenim Zakonom o oružju u Hrvatskoj propisan je obavezan ljekarski pregled za fizička lica koja imaju dozvolu za držanje oružja, a koji se mora obaviti u roku važenja dozvole; dozvola važi deset godina, dok ljekarski pregled ističe za pet godina. Osim toga, u Hrvatskoj policijski službenici u svim stanicama i specijalnim odsjecima policijskih uprava unose podatke o krivičnim djelima u bazu podataka. Podaci prikupljeni na državnom nivou nadovezuju se na jedinstvenu praksu prikupljanja podataka o krivičnim djelima u čitavoj zemlji. Hrvatski sistem policijskih informacija pokazuje neobičan nivo detaljnosti kada je u pitanju nasilje počinjeno vatrenim oružjem. Ovaj sistem sadrži baze podataka sa informacijama od prije 30 godina, što omogućava analizu sljedećih faktora: u koliko od ukupnog broja svakog tipa krivičnog djela je upotrijebljeno malo oružje i lako naoružanje, kojeg spola je najčešće žrtva ili počinilac; koja starosna grupa je najčešće žrtva ili počinilac; da li krivična djela više ili manje čine siromašni, nacionalne manjine, izbjeglice ili druge grupe; koja vrsta oružja se najčešće koristi za svaki pojedinačni tip krivičnog djela; koliko krivičnih djela je rezultat različitih incidenata; u kojoj oblasti su najzastupljenija krivična djela vezana za upotrebu oružja; na kojim lokacijama se najčešće dešavaju ova djela (kod kuće, na radnom mjestu, u školi itd.); u koje doba dana / nedjelje / mjeseca/ godine se najčešće dešavaju krivična djela; koje varijacije u tipovima krivičnih djela postoje u zavisnosti od različitih oblasti, i da li se učestalost krivičnih djela vezanih za oružje povezuje sa zloupotrebom određenih supstanci.

⁶¹ Sa izuzetkom Hrvatske, gdje dozvola važi deset godina, ali ljekarsko uvjerenje važi samo pet godina.

5.3 Postojeći prijedlozi za zakonske izmjene i promjene politike

I dan-danas vlade in nevladine organizacije v regiji nisu svjesne medusobne povezanosti rasprostranjenosti vatrenega oružja in nasilja v privatnoj sferi. Zbog toga je do sada dat samo jedan prijedlog za povezivanje zakonodavstva iz ove dvije oblasti s ciljem povečanja osobne sigurnosti in smanjenja nasilja v porodici. Radi se o inicijativi pokrenutoj od strane Viktimološkega društva Srbije 1998. godine. Ova nevladina organizacija je uradila in objavila novi model pravne zaštite od nasilja v porodici, ki uključuje prijedlog izmjene Zakona o oružju in municipiji. Predloženo je da se odbije zahtev za dobijanje dozvole za nabavko vatrenega oružja ako je to neophodno radi očuvanja osobne sigurnosti nekog od članov porodice, ili ako to zahtijeva član porodice koji je žrtva nasilja. Ova inicijativa je objavljena za vrijeme javne rasprave o predloženom novom modelu zaštite od nasilja v porodici, ali je vlada nije usvojila.

Trenutno postoje prijedlozi za zakonske izmjene odnosa prema nasilju v porodici v Republici Srpskoj, ali one se ne odnose na povezivanje režima malog oružja in lakog naoružanja sa zakonodavstvom o nasilju v porodici. U julu 2007. godine nevladine organizacije, ki se bave pitanjima kršenja ljudskih prava žena in Helsinski parlament građana iz Banjaluke dostavili so svoje preporuke za izmjene Zakona o zaštiti od nasilja v porodici Gender centru in Ministarstvu pravde. Oni su predlagali, izmedostalog: da se iz Zakona izbrišu odredbe kojima je nasilje v porodici definisano kao prekršaj; da se obezbijedi da se žrtva v pravnji policije ili socijalnih radnika smjesti u „sigurnu kuću“ in da joj se produži boravak v prihvatalištu pod specijalnim okolnostima ili do završetka sudskog procesa. Vlada Republike Srpske je također podnijela Skupštini nacrt izmjene Zakona o nasilju v porodici. Najvažnije predložene izmjene vezane su za finansiranje sigurnih kuća iz općinskih in gradskih budžeta počevši od 2009. godine, dok bi v fazu tranzicije, v periodu od 2007. do 2008. godine, ova prihvatališta finansirala vlada entiteta.

5.4 Rezime

Zemljama zahodnog Balkana nedostaje relevantno istraživanje o povezanosti pravne regulative o malom oružju in lakom naoružanju in nasilju v porodici. Analiza zakonodavstva iz ove dvije oblasti pokazala je da postoje dodirne tačke v zakonskim uslovima, ki je potrebno ispuniti da bi se dobila dozvola za nabavko, posjedovanje in nošenje oružja in v pravnom osnovu za oduzimanje oružja in/ili privremenom oduzimanju dozvole. Državni propisi o malom oružju in lakom naoružanju zahtijevaju da osoba, ki podnese zahtev za dobijanje dozvole za nabavko oružja, nema krivični dosje, niti historiju nasilja v porodici. Upotreba oružja, uključujući vatreno, kao sredstva prijetnje in narušavanja fizičke integritete člana porodice ili drugog lica, ki je v partnerskem odnosu smatra se otežavajućom okolnošču prilikom donošenja presude protiv počinjnika.

Vidljiv napredak v razvijanju zakonskog okvira za borbu protiv nasilja v porodici narušava jaz izmedost zakona in njegove primjene. Zakonske odredbe, naročito one, ki se odnose na zaštitu žrtava in sprečavanje nasilja v porodici, uz upotrebo oružja, često se nepravilno provode od strane relevantnih državnih institucija. Pored toga, ne postoji dovoljna budžetska podrška za provođenje zakonskih in političkih mjer, niti dovoljno obučenih stručnjaka iz ove oblasti.

Istraživanja na nivou država su pokazala da je potrebno poboljšati aktuelno zakonodavstvo in praksu s ciljem smanjenja upotrebe vatrenega oružja v kontekstu nasilja v porodici. Stručnjake bi trebalo dodatno obučiti kako bi bolje provodili posebne zakone iz oblasti nasilja v porodici. Policija se mora sposobiti da vrši podrobno rutinske provjere prilikom pripreme izvještaja o procjeni karaktera kandidata za dobivanje dozvole. Uvjeti za dobijanje dozvole moraju biti strožji kako bi se izbjegla zloupotreba oružja. Vlade bi trebale biti odgovornije u provođenju zakona, kažnjavanju zloupotrebe oružja, vođenju kampanja jačanja svijesti in uvođenju izmjena u zakonu. Trenutno ne postoji nijedan prijedlog ili inicijativa za izmjene v zakonu in politici u ovim dvjema oblastima.

6. Zaključci

Rasprostranjenost i dostupnost malog oružja i lakog naoružanja na zapadnom Balkanu, kao nasljeđe nedavnih konflikata, burne historije i tradicije 'kulta oružja' doprinosi širenju nasilja, nesigurnosti i kriminala, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi. Nasilje u porodici je najrašireniji oblik nasilja u svim zemljama u regiji, a broj incidenata i dalje raste. I upotreba malog oružja i lakog naoružanja i nasilje u porodici su rodni fenomeni; vlasnici malog oružja i lakog naoružanja i počinioци nasilja u porodici su uglavnom muškarci, dok su žrtve uglavnom žene.

Posljednjih godina zemlje u regiji su ostvarile izvjestan napredak na polju provođenja međunarodnih standarda u oblasti borbe protiv nasilja u porodici. Sve države ga sada krivično gone ex officio. Većina zemalja je usvojila posebne zakone, a posebni državni akcioni planovi i strategije su u procesu izrade. Zakonom su uvedene mјere zaštite za žrtve, kao što su npr. sudske naredbe. Državna službena lica su dužna prijaviti nasilje u porodici i zaštiti žrtve.

Potpuno provođenje zakonodavstva, međutim, onemogućava nedostatak politike koja se bavi nasiljem u porodici, nedovoljno razvijene institucije iz ove oblasti i vrlo ograničena podrška za nevladine organizacije koje se bave porodičnim nasiljem. Sigurne kuće, savjetodavne i druge službe za zaštitu žrtava još uvijek uglavnom obezbjeđuju nevladine organizacije. Vlade se vrlo malo sistematski angažuju na preduzimanju preventivnih mјera, kao što su kampanje jačanja svijesti, programi edukacije za mlade i obuka za stručnjake. Institucionalizovani programi rehabilitacije za počinioce ne postoje. Međuresorna saradnja je još uvijek nedovoljno koordinirana. Državni akcioni planovi i strategije ili nisu usvojeni, ili se, tamo gdje postoje, ne provode ili imaju slabu podršku. Ne postoji sistematsko prikupljanje podataka, istraživački rad i monitoring, posebno kada je riječ o porodičnom nasilju uz upotrebu oružja.

Uprkos značajnoj ulozi vatrene oružja u poticanju nasilja uopće, međusobna povezanost i odnos između regulative kontrole malog oružja i lakog naoružanja i nasilja u porodici do sada nisu analizirani, niti je pitanje vatrene oružja uzeto u obzir kao faktor rizika u porodičnom nasilju. Ove teme jedva da pokreću čak i nevladine organizacije koje se bore protiv nasilja nad ženama.

Postoje izvjesne dodirne tačke između pravne regulative malog oružja i lakog naoružanja i nasilja u porodici, koje se odnose na zakonske uslove za dobijanje dozvole za nabavku i posjedovanje oružja i pravnu osnovu za oduzimanje vatrene oružja i / ili poništenje dozvole za njegovo posjedovanje i nošenje. Ono što je pozitivno je to da državni propisi o malom oružju i lakom naoružanju predviđaju da osoba koja ulazi zahtjev za dobijanje dozvole ne smije biti gonjena ili osuđivano za neko krivično djelo, između ostalog, za nasilje u porodici i nasilničko ponašanje. Pored toga, zakonima u Crnoj Gori, Hrvatskoj i BJR Makedoniji je propisano da kandidati nemaju ozbiljno narušene porodične odnose. Ljekarski pregled psihičkog zdravlja, dokaz o opravdanom razlogu za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i uvjerenje kojim se potvrđuje da je kandidat obučen za pravilno rukovanje i skladištenje oružja nisu propisani kao uslovi za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja u svim zemljama. Rutinske provjere ne podrazumijevaju uvijek razgovore sa članovima porodice, bivšim partnerima i susjedima o potencijalnom nasilničkom ponašanju podnosioca zahtjeva, ili o zloupotrebi alkohola ili droga. Praksa pokazuje da se rutinske provjere ne izvode uvijek pravilno, i da im nedostaju jasne instrukcije i procedure.

Najznačajniji izazov koji kvari napore da se učini kraj nasilju porodici je jaz između zakona i angažovanja vlade. Najalarmantniji primer je Bosna i Hercegovina, gdje relevantne institucije još uvijek ignoriraju nasilje u porodici uz upotrebu oružja, mada su usvojeni posebni zakoni koji se odnose na zaštitu od nasilja u porodici.

U krivičnom postupku upotreba vatrene oružja kao sredstva prijetnje i narušavanja fizičkog integriteta člana porodice ili neke druge osobe koja je u partnerskom odnosu smatra se otežavajućom okolnošću. Uprkos tome, kazne su obično blage. U većini zemalja sudovi mogu oduzeti oružje i poništiti dozvolu počiniocu. Međutim, ako se donese oslobođajuća presuda ili se povuče optužnica zbog nedostatka dokaza, oduzeto oružje bit će vraćeno vlasniku. Istraživanja na razini država pokazuju da krivični postupak u slučajevima nasilja u porodici nije dovoljno efikasan ni siguran; mјere zaštite se rijetko izriču ili nisu djelotvorne, a kazne su obično male, što sve doprinosi da žrtve odustanu od toga da traže pravdu i zaštitu.

Vlade u regiji slabo rade na stvaranju ili podržavanju uslova za provođenje mjera zaštite za koje su potrebna ulaganja i resursi, poput sigurnih kuća i obaveznog lječenja počinilaca koji imaju problem zavisnosti. Policajci, sudije, tužioci i druga službena lica nisu uvijek svjesni potrebe da se žrtve trebaju zaštititi od nasilnika. Službena lica ne provjeravaju uvijek da li počinilac nelegalno posjeduje oružje. Žrtve nisu uvijek ili nisu pravilno informisane unaprijed o svom pravu da zahtijevaju određene mjere zaštite.

U zemljama u kojima je nasilje u porodici regulisano i kao krivično djelo i kao prekršaj javni tužioci imaju poteškoće prilikom kvalifikacije čina nasilja u porodici, odnosno u određivanju kada ono prestaje biti prekršaj i postaje krivično djelo. Praksa je da tužioci češće pokreću postupak za nasilje u porodici kao prekršaj, što povlači za sobom lakše kazne za počinioce.

Ovi propusti su uglavnom rezultat nedostatka sveobuhvatnih i sistematskih napora vlada na preduzimanju općih mjera prevencije u vezi sa nasiljem u porodici uz upotrebu oružja. Rezultat toga je niz nedostataka uočenih u svim državama koje su obuhvaćene istraživanjem. Oni uključuju nedostatak dovoljno obučenih i rodno senzitivnih stručnjaka; nedostatak dovoljno specijalnih policijskih jedinica; nedovoljno žena policajaca; nedostatak efikasnih policijskih protokola za slučajeve nasilja u porodici uz upotrebu oružja; nepostojanje koordinacije između svih relevantnih učesnika i institucija i nedostatak dopunskih pravnih akata za provođenje postupaka od strane relevantnih institucija.

Države su sklone da zataškavaju i / ili potiskuju evidentiranje slučajeva nasilja u porodici koje čine policijska i vojna službena lica, čija profesija dopušta da posjeduju oružje. Ne postoje podaci o aktima porodičnog nasilja unutar njihovih porodica. Stoga učestalost nasilja u njihovim domovima ostaje nepoznata i izvan domašaja politike zaštite i prevencije.

Postoje također očigledni propusti i u režimu kontrole malog oružja i lakog naoružanja. Ljekarski pregled neophoran za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja ne podrazumijeva uvijek ispitivanje mentalnog zdravlja ili psihološki test. Period važenja dozvole je obično predugačak (pet godina i više). Ni u jednoj zemlji ne postoje precizne i jedinstvene baze podataka koje sadrže podatke iz sudova i policije, kao i iz zdravstvenih ustanova i centara za socijalni rad. Državni akcioni planovi za unapređenje položaja žena, rodnu ravnopravnost i za borbu protiv nasilja u porodici, tamo gdje postoje, ne bave se problemom kontrole vatrenog oružja. Ovaj problem nije na dnevnom redu nijednog mehanizma za rodnu ravnopravnost ni u jednoj zemlji obuhvaćenoj istraživanjem. Vlade bi trebale činiti više na ispravljanju ovih propusta i razvijanju efikasne politike i mjera kojima bi učinile kraj svim oblicima nasilja, uključujući i nasilje u porodici. Povezivanje ovih politika sa režimima kontrole malog oružja i lakog naoružanja doprinijelo bi boljem rezumijevanju uzroka nasilja i definisanju najboljih strategija za smanjenje nasilja.

7. Preporuke vladama

Iako su mnoge vlade zemalja u regiji ostvarile napredak posljednjih godina na planu unapređenja zakonskih propisa kojima se regulira kako posjedovanje vatrene oružja tako i nasilje u porodici, ostalo je još dosta toga neurađeno. U nastavku su date opće preporuke na uvid vladama zemalja u regiji, u zavisnosti od nivoa ostvarenog napretka. Poglavlje 9 sadrži rezime posebnih zaključaka i preporuka za svaku pojedinačnu zemlju.

Državne strategije i opća politika

- Priznati da je nasilje u porodici specifičan oblik rodno zasnovanog nasilja koji sprečava žene da uživaju svoja osnovna ljudska prava i slobode, da je ono javna briga i da zahtijeva intervenciju od strane organa vlasti.
- Primijeniti međunarodne standarde iz ove oblasti (UN, CoE, EU i OSCE) i slučajeve najbolje prakse u svijetu kao osnovu za izradu, usvajanje i provođenje sveobuhvatnog zakonodavstva, međusektorske politike i sudske i policijske prakse. Ne bi smio postojati nijedan pravni izuzetak niti privilegija koji dopuštaju bilo koji oblik nasilja ili prijetnje nasiljem u porodici i partnerskim odnosima.
- Napraviti i usvojiti sveobuhvatne i efikasne akcione planove i strategije s ciljem prevencije nasilja u porodici, uključujući nasilje uz upotrebu oružja, i zaštite žrtava na državnom i lokalnom nivou. Provoditi sistematično nadgledanje i reviziju usvojenih planova i strategija. Provoditi sistematične procedure izvještavanja i periodičnu reviziju planova i strategija.
- Postaviti upotrebu oružja u slučajevima nasilja u porodici kao jedan od prioriteta u okviru državnih strategija i akcionih planova za borbu protiv nasilja u porodici. Povezati strategije i akcione planove iz ove oblasti sa strategijama i planovima na polju kontrole malog oružja i lakog naoružanja.
- Napraviti reviziju državnih strategija i akcionih planova vezanih za malo oružje i lako naoružanje iz rodne perspektive. Uvesti rodnu specifičnost i u državne strategije u vezi sa malim oružjem i lakin naoružanjem.
- Uvrstiti mjere usmjerene na prevenciju nasilja u porodici u kojem je upotrijebljeno oružje u državne strategije i akcione planove o malom oružju i lakin naoružanju.
- Učiniti da pitanje kontrole malog oružja i lakin naoružanja iz rodne perspektive bude na dnevnom redu mehanizama za rodnu ravnopravnost na državnom i lokalnom nivou.
- Uvesti posebne budžetske linije za provođenje državnih strategija i akcionih planova o malom oružju i lakin naoružanju i porodičnom nasilju.
- Osnovati vladinu instituciju nadležnu za koordinaciju i nadgledanje provođenja politike i mjera borbe protiv nasilja u porodici.
- Utvrditi državne strukture odgovorne za provođenje državnih strategija i akcionih planova o malom oružju i lakin naoružanju i porodičnom nasilju na državnom i lokalnom nivou. Poduzeti mjere na jačanju njihove saradnje i koordinaciji njihovih aktivnosti. Definirati jasne procedure izvještavanja.
- Podržati nevladine organizacije u njihovim međunarodnim, državnim i lokalnim aktivnostima na ovom planu. Uspostaviti sistemsku saradnju i utvrditi odgovarajući finansijski okvir za podršku.

Zakonski okvir

- Usvojiti holistički i međuresorni pristup u povezivanju različitih pravnih okvira i procedura u oblasti borbe protiv nasilja u porodici i režima kontrole malog oružja i lakin naoružanja (krivično pravo, pravni lijekovi i procedure, i građansko pravo, pravni lijekovi i procedure).
- Uskladiti definicije nasilja u porodici date u različitim zakonima (krivični, porodični zakon, poseban zakon o nasilju u porodici) i državnim strategijama i akcionim planovima iz ove oblasti. Usvojiti sveobuhvatnu definiciju nasilja u porodici, uključujući i nasilje koje se dešava u partnerskim odnosima i odnosima sa bivšim partnerima.
- Preispitati efikasnost postojećih mjera zaštite i policijskih i sudske postupaka. Napraviti neophodne izmjene kako bi žrtve nasilja u porodici imale siguran i efikasan pristup pravdi.

- Omogučiti žrtvama nasilja u porodici da zahtijevaju mjeru zaštite kako bi se zaustavilo nasilje, među kojima sprečavanje nasilnika da uđe u zajednički dom, prebivalište žrtve ili radno mjesto, i postave zahtjev da mu se oduzme vatreno oružje i poništi dozvola za posjedovanje i nošenje oružja.
- Donijeti i usvojiti podzakonske i dopunske akte ili priručnike o načinu procjene, dostavljanja zahtjeva, izricanja i praćenja mera zabrane posjedovanja vatrene ili nekog drugog oružja i njegovog oduzimanja.
- Propisati obavezno oduzimanje oružja kao hitnu mjeru koju izriču sudovi radi zaštite žrtava u slučajevima nasilja praćenog upotrebom oružja.
- Uvesti privremenu mjeru zabrane posjedovanja ili oduzimanja vatrene ili nekog drugog oružja kao kriterij za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole i kao osnovu za neprodužavanje ili oduzimanje dozvole.
- Propisati strožije uvjete za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje vatrene oružja. Podnositelj zahtjeva za dobivanje dozvole treba prvo uraditi test sposobnosti za držanje oružja, uključujući i obvezan pregled mentalnog zdravlja i psihološkog stanja, i test zavisnosti od alkohola i / ili droga. Uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti ne bi trebalo izdati osobi koja je sklona nasilničkom ponašanju ili je osuđivana za krivično djelo ili prekršaj koji uključuje fizičko ili seksualno nasilje. Dozvolu ne bi trebalo izdati osobi protiv koje je izrečena mjeru zaštite. Uvesti iscrpne rutinske provjere okolnosti koje ukazuju na nasilje u porodici prilikom odobravanja zahtjeva za dobijanje dozvole. Rutinske provjere trebalo bi da budu obavezne i da podrazumijevaju istraživanje o historiji ili eventualnim narušenim porodičnim odnosima. Sadašnji i bivši bračni partneri trebaju biti informisani o namjeri nekog lica da dobije dozvolu za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja. Učiniti da zahtjev za dobivanje dozvole bude odbijen ako je to neophodno radi osobne sigurnosti nekog člana porodice ili ako neki od članova porodice koji je ili je u prošlosti bio žrtva nasilja zahtijeva da zahtjev bude odbijen.
- Uvesti period od mjesec dana 'čekanja' na nabavku oružja nakon dobijanja dozvole.
- Obezbjediti da prijave nasilja u porodici i drugih krivičnih djela automatski pokrenu preispitivanje dozvole za posjedovanje oružja.
- Uvesti istragu o prisutnosti vatrene oružja u kući kao standardnu praksu u svim slučajevima nasilja u porodici i hitnu primjenu mjeru za uklanjanje oružja tamo gdje se uoči rizik. Nasilnike treba posebno evidentirati i ozbiljno razmotriti mogućnost oduzimanja dozvola i donošenja zabrana ako se procijeni da su prijetnja za javnu sigurnost.

Zaštita žrtava nasilja u porodici

- Osigurati da se nasilje u porodici krivično goni i kažnjava kao krivično djelo.
- Olakšati žrtvama pristup pravdi, pravnim lijekovima i programima rehabilitacije, uključujući i zdravstvene usluge. Štititi prava djece i maloljetnika. Osigurati da u svim fazama postupka žrtve mogu dobiti ljekarsku i psihološku pomoć i zaštitu od nasilnika. Pružati besplatnu pravnu pomoć žrtvama. Izdati naloge o zabrani prilaska i uznemiravanja za počinioce.
- Uvesti mogućnost da sud odredi dodatne uslove (kao što je stanje svijesti i mentalno stanje, sklonost nasilju, i upotreba ili zavisnost od alkohola ili droge) koje smatra neophodnim za zaštitu i osiguranje zdravlja ili dobrobiti tužitelja, uključujući i nalog za oduzimanje oružja koje je u posjedu počinjoca.
- Usvojiti protokole postupanja policije u slučajevima nasilja u porodici kojima se zahtijeva obavezna provjera prisutnosti oružja i informisanje žrtve o mogućnosti da zahtijeva privremenu mjeru zabrane posjedovanja ili oduzimanja vatrene ili nekog drugog oružja, kao i o pravu da podnese krivičnu prijavu.
- Osigurati sredstva iz budžeta za sigurne kuće, savjetovanje, pravnu pomoć, programe rehabilitacije, zdravstvene i druge usluge s ciljem zaštite žrtava od nasilja u porodici.
- Osigurati da službena lica, naročito policijski kadar, pravosudni, zdravstveni i socijalni radnici budu u potpunosti upoznati sa primjenljivim zakonskim odredbama i da budu senzibilirani i mogu adekvatno reagirati na sve oblike nasilja u porodici. Uvesti obavezu za sve službe da prijavljuju slučajeve nasilja u porodici kad je upotrijebljeno oružje.

- Uvesti hitne mjere zaštite u Zakon o krivičnom postupku i Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, uključujući i zabranu uhođenja ili uznemiravanja žrtve, isključivanje nasilnika iz porodičnog doma i oduzimanje oružja.
- Obezbijediti sistematičnu međusektorsku saradnju, specijalne policijske jedinice i obučene stručnjake radi efikasnih i brzih intervencija i 24-satne zaštite žrtava.
- Napraviti strategije i protokole intervencija na lokalnom nivou.

Preventivne mjere

- Provoditi mjere jačanja svijesti, među kojima kampanje o nultoj toleranciji kako bi se privukla pažnja javnosti na ozbilnost ove problematike, a upotreba oružja i nasilje u porodici učinili socijalno i moralno neprihvatljivim.
- Uvesti obrazovanje o rodnoj ravnopravnosti i nenasilnom ponašanju u veoma ranom uzrastu; uvrstiti ga u nastavne programe i obučiti nastavno osoblje.
- Uvesti institucionalizovane programe podrške za počinioce, kao što je rehabilitacija, kako bi se sprječilo ponovno nasilje i upotreba oružja kada se oni vrate porodici.
- Uvesti sveobuhvatno obrazovanje i sistematičnu obuku za policiju i sve učesnike u pravosudnom sistemu. Potrebno je poboljšati razumijevanje rizika vezanih za vatreno oružje. Svi učesnici moraju razumjeti ulogu koju vatreno oružje ima u ciklusu nasilja u porodici.
- Uvesti programe prevazilaženja stresa za određene profesije i osobe koje su sudjelovale u ratu i konfliktima 1990-ih godina, jer se taj stres može ispoljiti kao nasilje.
- Poticati i organizovati obuku za udruženja građana o značenju i posljedicama upotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici; ohrabriti ih na aktivno učešće u preventivnim aktivnostima na lokalnom nivou.
- Osigurati pravilno medijsko tretiranje nasilja u porodici i upotrebe oružja.

Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

- Obezbijediti finansije i institucionalnu podršku za prikupljanje podataka, ankete i istraživanja o razmjerama, uzrocima i posljedicama upotrebe malog oružja i lakog naoružanja u kontekstu nasilja u porodici, i o efikasnosti politike i mjera zaštite i borbe protiv oružanog nasilja u porodici.
- Procijeniti troškove istraživanja nasilja u porodici, podržavati to istraživanje, razviti indikatore za procjenu i prikupljati podatke na sistematičan i jednoobrazan način.
- Provesti istraživanje o rasprostranjenosti nasilja u porodici među policajcima, vojnim oficirima i drugim državnim službenicima koji su po svojoj profesiji ovlašteni da nose vatreno oružje. Poduzeti odgovarajuće mјere s ciljem sankcioniranja nasilnika i razviti preventivne programe za ovu specifičnu ciljnu grupu.
- Razviti i finansirati mehanizme praćenja provođenja zakona i politike u oblasti oružanog nasilja u porodici.
- Voditi jedinstven sistem statistike, evidencije i podataka o slučajevima: oružanog nasilja u porodici; upotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici; žrtvama i nasilnicima na svim nivoima i u svim relevantnim državnim institucijama (policija, sudovi, tužilaštva, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, sigurne kuće itd). U prikupljanju podataka sarađivati sa nevladinim organizacijama koje rade sa žrtvama nasilja u porodici.
- Uvesti obavezno vođenje evidencije o slučajevima oružanog nasilja u porodici uz pomoć parametara na temelju kojih se utvrđuju stepen upotrebe oružja, uzroci nasilja, njegove posljedice, troškovi vezani za nasilje itd, u svim relevantnim institucijama (ministarstvo unutrašnjih poslova, ministarstvo rada i socijalne politike, ministarstvo zdravlja i pravosuđe).

8 Nove aktivnosti i strategije: mogućnosti angažovanja civilnog društva

Širom regije nevladine organizacije, a naročito ženske grupe, imaju centralnu ulogu u zalaganju za eliminisanje nasilja u porodici i zaštitu žrtava. Pozitivni pomaci na polju uvođenja zakonodavstva usmjereno na borbu protiv nasilja u porodici rezultat su dugoročnog angažovanja pokreta za rodnu ravnopravnost. On je doprinio da ovaj problem postane vidljiv u javnosti i odigrao je značajnu ulogu na planu zaštite i podrške za žrtve, prikupljanja podataka i monitoringa, kao i jačanja javne svijesti. Uz to, ti pokreti imaju važnu ulogu u obrazovanju i obuci policajaca, sudske vlasti, tužilaca, socijalnih radnika i drugih državnih službenika s ciljem njihovog adekvatnog reagiranja na slučajeve nasilja u porodici.

Međutim, ženske grupe i nevladine organizacije ni dan danas ne obraćaju dovoljno pažnje na upotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici, niti na pitanja kontrole malog oružja i lakog naoružanja. Očigledna povezanost ova dva problema otvara nove mogućnosti angažovanja nevladinih organizacija.

Državne strategije i opća politika

- Uvrstiti pitanje nasilja u porodici uz upotrebu oružja prilikom izrade i revizije državnih strategija i akcionih planova za borbu protiv nasilja u porodici; uvrstiti posebne mjere usmjerene na pooštravanje uslova za nabavku, posjedovanje i nošenje malog oružja i lakog naoružanja i na smanjenje njegove dostupnosti.
- Zalagati se i lobirati vlade da uvrste pitanje eliminisanja nasilja u porodici u državne strategije i akcione planove za borbu protiv nasilja i u državne režime kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

Zakonski okvir

- Uvrstiti pitanje oružanog nasilja u porodici prilikom izrade i predlaganja iniciativa i izmjena u aktuelnom zakonskom okviru u pogledu povezanosti nasilja u porodici i upotrebe vatrenog oružja.
- Koristiti ratifikovane međunarodne dokumente iz ove oblasti kao sredstvo lobiranja.
- Lobirati za strožiju kontrolu nad malim oružjem i lakim naoružanjem u svojstvu predstavnika civilnog društva u mehanizmima za rodnu ravnopravnost.
- Koristiti medije u zalaganju za strožije uslove za nabavku, posjedovanje i nošenje malog oružja i lakog naoružanja.

Zaštita žrtava nasilja u porodici

- Uvrstiti pitanje oružanog nasilja u porodici u relevantne programe obuke za državne službenike.
- Kreirati programe podrške žrtvama oružanog nasilja u porodici.
- Pružati usluge u partnerstvu sa državnim sistemom zaštite s ciljem koordinacije usluga i podmirivanja potreba žrtava.

Preventivne mjere

- Provoditi kampanje jačanja svijesti o oružanom nasilju u porodici s ciljem privlačenja pažnje javnosti na ozbiljnost ovog problema, o dostupnosti oružja i potrebi za većom kontrolom malog oružja i lakog naoružanja.
- Širiti informacije u javnosti o zakonima vezanim za nasilje u porodici i kontrolu oružja.
- Saradjivati i osnivati partnerstva sa nevladnim organizacijama koje se posebno bave pitanjem kontrole malog oružja i lakog naoružanja radi izvođenja zajedničkih kampanja i aktivnosti.
- Povećati uticaj na medije kako bi prepoznali potrebu povezivanja regulative nasilja u porodici sa režimom kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

- Uvrstiti u istraživanja i studije problematiku u vezi sa vatrenim oružjem kao faktorom rizika u kontekstu nasilja u porodici.
- Prikupljati i širiti sveobuhvatne nezavisne podatke o nasilju u porodici, detaljno opisujući prirodu i stepen nasilja, statistiku podignutih optužnica i osuda, i prirodu izrečenih kazni na pravovremen i transparentan način.
- Prilikom pružanja usluga žrtvama, kao što su sigurne kuće, SOS linije i savjetovanja, uvesti bilježenje i prikupljanje podataka o slučajevima nasilja u porodici u kojima je upotrijebljeno vatreno oružje kao sredstvo prijetnje, vršenja pritiska i nanošenja ozljeda žrtvama; uključiti podatke o reakciji policije, zdravstvenih radnika, socijalnih radnika itd.

9 Rezime glavnih zaključaka i preporuka vladama zemalja obuhvaćenih istraživanjima o nasilju u porodici⁶²

Albanija

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Nacrt Državne strategije i Akcionog plana za rodnu ravnopravnost i iskorjenjivanje nasilja u porodici je pripremljen (2007. – 2010.). Njime je utvrđeno da se sve oružje koje policija pronađe za vrijeme pretresa, a koje pripada nasilniku, mora oduzeti ili naređiti nasilniku da preda oružje. Šira problematika kontrole vatrenog oružja, međutim, nije obuhvaćena.

Preporuka

Odobriti i provesti Državnu strategiju za rodnu ravnopravnost i iskorjenjivanje nasilja u porodici. Pojačati veze sa aktivnostima kontrole oružja i odrediti poseban budžet za njeno provođenje.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Zakonski okvir vezan za nasilje u porodici je posljednjih godina poboljšan donošenjem posebnog Zakona o nasilju u porodici 2006. godine. Albanija je potpisnica svih glavnih međunarodnih konvencija i instrumenata iz oblasti ljudskih prava, ali još uvijek postoji prostor za daljnji napredak u smislu usklađivanja sa CEDAW-om i drugim međunarodnim dokumentima koji se odnose na nasilje u porodici. Nivo poznавanja tih instrumenata i njihova primjena od strane sudija, tužilaca i advokata trenutno su ograničeni. Zakonom je propisano poništenje dozvole za posjedovanje oružje ako se ono upotrijebi za vršenje krivičnog djela. Međutim, činjenica da je neka osoba osuđivana za nasilje u porodici nije automatski osnova za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole, jer se ono, prema Krivičnom zakonu, ne smatra krivičnim djelom.

Preporuka

Uskladiti zakonodavstvo sa CEDAW-om i drugim međunarodnim preporukama i obavezama i osigurati obuku i senzibilizaciju relevantnih profesionalaca i pružaoca pomoći. Priznati nasilje u porodici kao krivično djelo u Krivičnom zakonu i poduzeti sve što je potrebno da osuda bude prepreka za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Albanska vlada podržava jednu sigurnu kuću za žrtve nasilja u porodici, dok sve druge usluge pružaju nevladine organizacije, koje finansiraju međunarodni donatori. Zakonom o nasilju u porodici propisane su mjere zaštite za žrtve, koje može izreći policija, uključujući i mjeru oduzimanja vatrenog oružja. Praksa policije je da izriče ovu mjeru zaštite u toku krivičnog postupka.

Preporuka

Podržavati nevladine organizacije koje pružaju usluge prihvatilišta žrtvama i povećati odgovornost vlade za druge mjeru zaštite, kao što su savjetovanje, pravna pomoći i programi rehabilitacije, predviđeni Zakonom o nasilju u porodici i u Nacrtu državne strategije.

⁶² Ovo poglavlje sadrži rezime glavnih zaključaka i preporuka za vlade, izvedenih iz istraživanja koja su provedena u svakoj zemlji ponaosob. Opće preporuke o mogućnostima daljnog angažovanja civilnog društva, koje se nalaze u poglavljima 8, primjenjive su na sve zemlje.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Mjere prevencije nasilja u porodici do sada su bile vrlo ograničene. Ne postoji gotovo nijedan nastavni program koji se bavi ovom problematikom; povjerenje javnosti u pravosudni sistem je nisko zbog stalnog neuspjeha u kažnjavanju počinilaca ili blagih kazni; zdravstveni radnici nisu obavezni da pitaju pacijente o uzrocima njihovih ozljeda, a jačanje svijesti u vezi s ovom temom gotovo i ne postoji.

Preporuka

Proširiti školske nastavne programe s ciljem borbe protiv nasilja u porodici. Uvesti protokole za zdravstvene radnike, tako da se bilježe i prijavljuju uzroci nasilja, uključujući i specifične kategorije nasilja u porodici i ozljeda vatrenim oružjem. Jačati svijest javnosti o problemima nasilja u porodici i zloupotrebi vatrene oružja i učiniti dostupnim svima informacije o pravima žrtava.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Ne postoji državna baza podataka o porodičnom nasilju i oružanom nasilju u porodici. Nevladine organizacije bilježe podatke, ali oni nisu uporedivi niti se prikupljaju na državnom nivou. U planu je, međutim, državno istraživanje o nasilju u porodici, na temelju kojeg će se moći procijeniti efikasnost vladine politike i pružiti osnovne informacije. Ovo će istraživanje obuhvatiti analizu povezanosti prisutnosti vatrene oružja u kući i rasprostranjenosti nasilja nad ženama i djecom.

Preporuka

Uspostaviti usklađeni i centralizirani državni i lokalni sistem prikupljanja podataka od strane policije, sudova, tužilaca i zdravstvenih ustanova. Osigurati da se u izradi odgovarajuće politike i zakonodavstva na polju borbe protiv nasilja u porodici i oružanog nasilja u porodici primjenjuju rezultati istraživanja o nasilju u porodici koja su provedena na nivou država.

Bosna i Hercegovina

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Bosna i Hercegovina nema državnu strategiju o nasilju u porodici niti strategije na nivou entiteta. Samo Sarajevski kanton ima poseban akcioni plan koji se odnosi na ovu temu. Državna strategija o kontroli malog oružja i lakog naoružanja ne sadrži pitanja u vezi sa oružanim nasiljem u porodici.

Preporuka

Donijeti i usvojiti državnu strategiju i akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja, kao i akcione planove na nivou entiteta. Uvesti pitanje roda u Državnu strategiju kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Premda su provedene pozitivne izmjene u propisima u oblasti nasilja u porodici unazad nekoliko godina, dualistička priroda zakonodavstva Bosne i Hercegovine ograničava korištenje međunarodnih dokumenata u oblasti ljudskih prava i provođenje zakona je još uvijek neadekvatno. Zakoni kojima se regulira dobivanje dozvole za nabavku,

posjedovanje i nošenje oružja puni su rupa, zbog čega je vrlo lako nabaviti vatreno oružje i počiniocima nasilja u porodici, jer ne moraju da pokažu 'valjan razlog'.

Preporuka

Uskladiti zakone i podzakonske akte vezane za provođenje Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (FBiH i RS) i Krivičnog zakona (BiH, RS, FBiH i Brčko Distrikt). Usvojiti usklađen zakon na državnom nivou o nabavci, nošenju i posjedovanju oružja od strane fizičkih lica i osigurati da se nelegalno posjedovanje oružja klasificuje kao krivično djelo u cijeloj državi.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Zakonima o zaštiti od nasilja u porodici iz 2005. godine određene su mjere zaštite, ali u praksi se one rijetko primjenjuju zbog ograničenih resursa i nedovoljnog znanja pružaoca usluga. Nevladine organizacije koje se bave pitanjima kršenja ljudskih prava žena pružaju najveći dio usluga žrtvama, ali imaju ozbiljna finansijska ograničenja. Zaštitne mjere oduzimanje oružja ili poništenje dozvole ne postoje.

Preporuka

Omogućiti veću finansijsku podršku institucijama koje pružaju usluge žrtvama nasilja u porodici. Osnovati još sigurnih kuća u saradnji sa nevladim organizacijama na osnovi procjena potreba. Obezbijediti odgovarajuću infrastrukturu za provođenje odredbi Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Osigurati uvođenje i provođenje mjera zaštite vezanih za oduzimanje vatrenog oružja.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Samo Sarajevski kanton ima poseban akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici, ali u njemu se ne spominje pitanje oružanog nasilja u porodici. Iako se Zakonom o rodnoj ravnopravnosti predviđa uvođenje rodno senzitivnih nastavnih programa u obrazovni sistem i rodna ravnopravnost u predstavljanju u medijima, problematika nasilja nad ženama se ne spominje.

Preporuka

Uvesti akcione planove za borbu protiv nasilja u porodici širom države. Jačati svijest javnosti o nasilju u porodici, uključujući i ono uz upotrebu oružja. Uvesti preventivne mjere kao što su programi rehabilitacije i savjetovanja za nasilnike, kao i bračna savjetovališta. Uvrstiti problem nasilja nad ženama u nastavne programe i druge obrazovne institucije, kao što je predviđeno Zakonom o rodnoj ravnopravnosti.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Zavod za statistiku Bosne i Hercegovine ne prikuplja podatke o nasilju nad ženama ili o upotrebi vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici (ili drugih krivičnih djela). Vođenje evidencije o dozvolama za nabavku i posjedovanje oružja nije centralizovano, te zbog toga ne postoji podatak o broju dozvola za posjedovanje oružja izdatih širom države.

Preporuka

Uvesti koordinirano i sistematično vođenje evidencije o nasilju u porodici, kao i o upotrebi oružja, u svim relevantnim institucijama. Formirati centralizovanu bazu podataka (na državnom nivou) radi upravljanja sistemom izdavanja dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja.

Hrvatska

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Procjenjuje se da je svaka treća žena u Hrvatskoj doživjela nasilje u porodici. Vlada je priznala ovaj široko rasprostranjen problem i donijela Državnu strategiju zaštite od nasilja u porodici (2005. – 2007.), kojom se predviđa nekoliko kratkoročnih i dugoročnih mjera prevencije nasilja i zaštite žrtava. U Strategiji se, međutim, ne spominje upotreba vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici, niti se predviđaju budžetska sredstva za provođenje Strategije, što ozbiljno ograničava njenu efikasnost. Državnu strategiju o malom oružju i lakovom naoružanju uradila je Državna komisija za malo oružje i lako naoružanje i dostavila ministarstvima očekujući njihovu reakciju.

Preporuka

Producirati vremenski okvir Državne strategije zaštite od nasilja u porodici i osigurati sredstva iz budžeta za njenu implementaciju. Uspostaviti veze između državnih strategija o nasilju u porodici i strategija o kontroli malog oružja i lakog naoružanja s ciljem borbe protiv oružanog nasilja u porodici iz obje ove perspektive.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Iako je na snazi zakonodavstvo koje se odnosi na borbu protiv nasilja u porodici, trenutno postoji veliki jaz između zakona i prakse i nedovoljna koordinacija učesnika. Problem oružanog nasilja u porodici se ne priznaje niti zakonski definira i zbog toga ga sudovi procesuiraju kao dva odvojena krivična djela. Novi Zakon o oružju stupio je na snagu u septembru 2007. godine uvodeći pozitivne promjene u smislu strožijih kriterija za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja.

Preporuka

Poboljšati provođenje postojećih zakona organizovanjem obuke o primjeni zakonskih odredbi za javne službenike koji se bave problemom nasilja u porodici i senzibiliziranjem za sve oblike nasilja nad ženama, uključujući i nasilje uz upotrebu vatrene oružja.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Najveći dio usluga zaštite žrtava nasilja u porodici u Hrvatskoj pružaju nevladine organizacije koje se djelimično (otprilike 30 odsto) finansiraju iz državnoga i lokalnog budžeta. Postoji Protokol o postupanju u slučajevima nasilja u porodici, kojim su utvrđena jasna pravila za policiju i pružaoce usluga ove vrste. Zakonom su određene privremene zaštitne mjere, uključujući i oduzimanje oružja, ali ih sudovi rijetko izriču.

Preporuka

Preuzeti veću odgovornost za finansiranje sistema zaštite žrtava nasilja u porodici. Organizirati obuku i senzibilizaciju u oblasti borbe protiv ustaljenog patrijarhalnog mentaliteta, koji vlada među pripadnicima policije i pravosudnih organa i doprinosi neadekvatnom provođenju mjera zaštite.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Državnom strategijom utvrđeno je nekoliko preventivnih mjer borbe protiv nasilja u porodici, ali ne i oružano nasilje u porodici. Vlada pruža određenu podršku nevladinim organizacijama na polju aktivnosti jačanja svijesti o porodičnom nasilju, ali je ta podrška neadekvatna i sporadična.

Preporuka

Provoditi i poboljšati preventivne mjere utvrđene Državnom strategijom i dodati preventivne mjere koje se odnose na oružano nasilje u porodici. Podržati aktivnosti obrazovanja i jačanja svijesti o porodičnom nasilju i nasilju u porodici uz upotrebu oružja.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Informativni sistem hrvatske policije pokazuje neobičan nivo detaljnosti kada je u pitanju nasilje uz upotrebu oružja, što omogućava analizu različitih parametara kao što su spol, godine starosti i nacionalnost počinjocu i žrtve, tip upotrijebljenog oružja, lokacija zločina itd. Ipak, nema dovoljno pouzdanih informacija o nasilju u porodici, uključujući i nasilje uz upotrebu oružja, a mnoge institucije trenutno ne objavljaju raspoložive informacije o nasilju u porodici.

Preporuka

Uvesti nasilje u porodici i vrstu upotrijebljenog oružja ili vatrenog oružja među parametre u policijski informacioni sistem. Učiniti dostupnim javnosti sve podatke o različitim oblicima nasilja.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Makedonska vlada je prepoznala probleme u vezi sa nasiljem u porodici i velikom zloupotrebom malog oružja i lakog naoružanja, te je donijela državne strategije iz obje ove oblasti kako bi osigurala sistematican i održiv pristup.

Preporuka

Sinhronizirati i koordinirati aktivnosti i mjere predviđene ovim dvjema strategijama, dajući time prioritet pitanju nasilja u porodici uz upotrebu oružja u okviru državne strategije borbe protiv nasilja u porodici i uvodeći odredbe o rodno specifičnim aktivnostima u državne strategije o malom oružju i lakom naoružanju.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Bilo je pokušaja da se izmijeni državno zakonodavstvo vezano za nasilje u porodici, koje je priznato za krivično djelo 2004. godine, kao i zakonodavstvo o nabavci, posjedovanju i nošenju oružja, i da se usklade sa međunarodnim standardima. Potrebne su daljnje reforme na ovom planu, što se ističe u obje državne strategije, kao i poboljšanja u domeni provođenja zakona.

Preporuka

Donijeti i usvojiti podzakonske i dopunske zakonske akte ili priručnike o standardima procjene, dostavljanja zahtjeva, izricanja i praćenja mjera zabrane posjedovanja vatrenog ili nekog drugog oružja i njegovog oduzimanja. Usvojiti protokole postupanja policije u slučajevima nasilja u porodici, kojima se zahtijeva obavezna provjera prisutnosti oružja. Pooštiti zakone u vezi sa izdavanjem dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja uvođenjem podrobnjih rutinskih provjera vezanih za eventualnu povijest nasilja u porodici.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Trenutno se radi na poboljšanju sistema zaštite žrtava nasilja u porodici, a vlada u ovom trenutku podržava šest sigurnih kuća i državnu SOS liniju. Privremene mjere zaštite odgovaraju potrebama žrtava nasilja u porodici, ali se trenutno ne primjenjuju na odgovarajući ili adekvatan način kao mjere zaštite žrtava, već više kao kaznene mjere za počinioца, zbog čega ih centri za socijalni rad rijetko zahtijevaju. Privremene mjere oduzimanja oružja vrlo rijetko se zahtijevaju ili izriču.

Preporuka

Osigurati da relevantne profesionalne strukture pravilno tumače i primjenjuju privremene mjere zaštite, uključujući i oduzimanje ili zabranu posjedovanja oružja.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Državnom strategijom borbe protiv nasilja u porodici, koja će stupiti na snagu 2008. godine, bit će utvrđene ključne preventivne mjere. Izvode se kampanje jačanja svijesti u vezi sa porodičnim nasiljem, uglavnom u organizaciji civilnog društva, ali i uz sve veću podršku vlade.

Preporuka

Uvrstiti pitanje nasilja u porodici uz upotrebu oružja i kontrole oružja u strategije i kampanje jačanja svijesti o nasilju u porodici.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Nema dovoljno podataka na temelju kojih bi se procijenio utjecaj oružja u slučajevima nasilja u porodici. Mechanizmi prijavljivanja i unošenja podataka u raznim relevantnim institucijama su trenutno nekoordinirani i neadekvatni.

Preporuka

Provesti kvalitativna istraživanja o rasprostranjenosti upotrebe oružja u kontekstu nasilja u porodici. Uvesti obavezno vođenje evidencije u relevantnim ustanovama (MUP, MoLSP, MZ, pravosuđe) o nasilju u porodici, kao i o upotrebi oružja, uzrocima nasilja, posljedicama i troškovima. Uvesti obavezno bilježenje uzroka ozljeda u zdravstvenim ustanovama.

Crna Gora

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Državna strategija za prevenciju nasilja usvojena je 2003. godine, ali je malo aktivnosti provedeno u praksi zbog nedostatka resursa i neispunjavanja obaveza od strane učesnika. Nacrt akcionog plana o rodnoj ravnopravnosti sadrži odjeljak o prevenciji nasilja, ali provođenje prevencije zavisi od usvajanja Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Ne postoje veze između ove dvije strategije i Državne strategije kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

Preporuka

Provoditi prioritete ustanovljene Državnom strategijom za prevenciju nasilja (2003. – 2006.) sa akcentom na aktivnosti vezane za prevenciju nasilja u porodici. Usvojiti Zakon o rodnoj ravnopravnosti i započeti sa provođenjem

Akcionog plana za rodnu ravnopravnost, izdvajajući odgovarajuće resurse i integrišući mjere usmjerene na borbu protiv nasilja u porodici uz upotrebu oružja.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Nasilje u porodici je krivično djelo koje se goni ex officio. Nacrt Zakona o prevenciji nasilja u porodici trebao bi biti usvojen tokom 2007. godine, ali u njemu se ne spominje oduzimanje oružja. Zakoni su još uvijek daleko od ispunjavanja svih preporuka Komisije CEDAW-a. Bilo je pokušaja da se ubrza proces pokretanja sudskega postupka protiv počinilaca nasilja u porodici tako što se ono propisalo kao prekršaj, ali je to dovelo do još blažih kazni za nasilnike.

Preporuka

Usvojiti zakonske mehanizme kojima će se uskladiti crnogorsko zakonodavstvo o nasilju u porodici sa međunarodnim standardima i ratifikovanim konvencijama.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Na snazi su posebne mjere zaštite žrtava seksualnog nasilja za vrijeme sudskega procesa. Zakonom o krivičnom postupku propisane su mjere zaštite za žrtve nasilja u porodici, ali se one u praksi ne primjenjuju. Oduzimanje oružja ne propisuje se kao mjeru zaštite, već kao mjeru sigurnosti tek nakon donošenja presude. Država ne obezbeđuje nikakve usluge zaštite kao što su sigurne kuće, SOS linije, pravna pomoć i slično i ne postoje protokoli u vezi sa postupanjem organa vlasti prilikom rješavanja slučajeva nasilja u porodici.

Preporuka

Provoditi mjere zaštite kao što nalaže novi Zakon o prevenciji nasilja u porodici i uvrstiti oduzimanje oružja kao obaveznu mjeru zaštite. Preuzeti odgovornost za pružanje usluga žrtvama nasilja u porodici, kao što su besplatna pravna pomoć, sudska zaštita, sigurne kuće, SOS linije i zdravstvene usluge. Uraditi protokole za sve relevantne organe o postupanju u slučajevima nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Država je vrlo malo uradila na provođenju preventivnih mera iz oblasti nasilja u porodici ili na smanjenju uticaja vatrenog oružja na nasilje u porodici. Ne postoji budžet namijenjen u ove svrhe. Nevladine organizacije su učinile izvjestan napor na obrazovanju državnih službenika i medija, jačanju svijesti javnosti i nadgledanju zakonodavstva. U vezi s pitanjem kontrole oružja nisu provođene nikoje aktivnosti.

Preporuka

Preuzeti veću odgovornost za prevenciju nasilja u porodici i nasilja u porodici uz upotrebu oružja, što podrazumijeva obuku za pružače usluga i profesionalce koji se bave porodičnim nasiljem, ističući problem upotrebe vatrenog oružja. Izdvojiti adekvatna finansijska sredstva za provođenje preventivnih aktivnosti, kao i za kampanje jačanja svijesti u vezi sa nasiljem u porodici i upotrebom malog oružja i lakog naoružanja.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Crna Gora nema zvaničnu statistiku o nasilju nad ženama ili nasilju u porodici. Nevladine organizacije bilježe podatke o nasilju u porodici, ali oni nisu centralizirani niti usklađeni.

Preporuka

Utvrditi metode prikupljanja podataka o nasilju u porodici uključujući podatke o prijetnjama ili povredama oružjem i vrsti oružja.

Srbija

1. Državne strategije i opća politika

Zaključak

Srbija nema državnu strategiju o nasilju u porodici, a Prednacrt državne strategije za borbu protiv nasilja iz 2005. godine ne sadrži odredbe o nasilju nad ženama, mada je ovo pitanje prepoznato u Državnom akcionom planu za poboljšanje položaja žena. Srpska pokrajina Vojvodina započela je izradu pokrajinske Strategije za borbu protiv nasilja u porodici i ostvarila pozitivne pomake u ovoj oblasti. Nacrt Državne strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja Državne zajednice Srbija i Crna Gora iz 2004. godine Srbija nije ratifikovala.

Preporuka

Uraditi i usvojiti državnu strategiju borbe protiv nasilja u porodici i uvrstiti pitanje nasilja nad ženama u Državnu strategiju za borbu protiv nasilja. Ratifikovati Državnu strategiju kontrole malog oružja i lakog naoružanja i pobrinuti se da se u njoj spominje smanjenje oružanog nasilja u porodici.

2. Zakonski okvir

Zaključak

U Srbiji ne postoji poseban zakon o nasilju u porodici, ali se prema Krivičnom zakoniku ono smatra krivičnim djelom. Izmjenama Krivičnog zakonika iz 2005. godine smanjene su kazne za nasilje u porodici. Nasilje u porodici nije uvršteno među kriterije za odbijanje zahtjeva za odobrenje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja u Zakon o oružju i municiji, ali policija u praksi obično oduzima oružje u slučajevima kada bi držanje oružja moglo dovesti do krivičnog djela ili prekršaja, ili ako je to neophodno za javnu sigurnost. Ljekarski pregled za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja trenutno nije obavezan, ali su predložene izmjene u zakonu kako bi se uveo obavezan psihološki test - zbog nedavnog masovnog ubistva počinjenog vatrenim oružjem u istočnoj Srbiji.

Preporuka

Usvojiti Zakon o zaštiti od nasilja u porodici kojim bi se učvrstili određeni elementi iz Krivičnog zakonika i Porodičnog zakona. Povećati minimalne i maksimalne kazne za krivično djelo nasilja u porodici u Krivičnom zakoniku. Izmjeniti Zakon o oružju i municiji u pravcu pooštravanja uslova za nabavku, posjedovanje i nošenje vatrene oružja, uključujući i obavezan ljekarski pregled i psihološki test. Uvrstiti nasilje u porodici u listu krivičnih djela koja predstavljaju razlog za odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje vatrene oružja.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Postoje odredbe o općim mjerama zaštite u okviru Porodičnog zakona za slučajeve nasilja u porodici, ali se rijetko primjenjuju. Civilno društvo je uspostavilo protokole za policiju, socijalne radnike i zdravstvene službe, ali oni još nisu službeno usvojeni. Pokrajina Vojvodina jeinicirala i finansijski podržava sigurnu kuću za žrtve nasilja; ostala prihvatilišta te vrste finansiraju međunarodni donatori.

Preporuka

Zajamčiti brze i efikasne mjere zaštite za žrtve nasilja u porodici, uključujući i oduzimanje oružja. U Pokrajini Vojvodini usvojiti protokole za profesionalce i pružaoce usluga i uvesti na državnom nivou protokole i obrasce

izvještavanja za policiju, socijalne službe i zdravstvene radnike. Obezbijediti finansijsku podršku za SOS linije za žrtve, sigurne kuće, savjetovanja i pravna savjetovališta.

4. Preventivne mjere

Zaključak

Ne postoje kampanje jačanja svijesti koje organizuje država ili nastavni programi o nasilju u porodici ili zloupotrebi oružja. Pokrajinski sekretarijati u Vojvodini osnovali su fond za obrazovanje socijalnih radnika i dobrovoljaca za borbu protiv nasilja u porodici i podržavali su kampanju nevladinih organizacija „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“ 2005. i 2006. godine. Trenutno se razmatraju procedure za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja u smislu pooštravanja uslova za nabavku oružja.

Preporuka

Uvesti kampanje jačanja svijesti, a u nastavne planove u školama i na fakultetima teme o nasilju u porodici, te jasno povezati ovaj problem sa držanjem oružja. Propisati strožije kriterije za nabavku vatrenog oružja, kao što je predviđeno planiranim izmjenama.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Republički Zavod za statistiku prikuplja, analizira i distribuira podatke i nedavno je počeo da razvija rodno razvrstanu bazu podataka. Ne postoji, međutim, državna ustanova koja prikuplja podatke o nasilju u porodici u kojem je upotrijebljeno oružje, uključujući i nasilje u porodici. Ministarstvo unutrašnjih poslova prikuplja podatke o nasilju u porodici, količini oduzetog oružja i broju smrtnih slučajeva koji su posljedica oružanog nasilja. Evidencija o porodičnom nasilju u zdravstvenim ustanovama, centrima za socijalni rad i u policiji je nepotpuna i loše koordinirana. Nevladine organizacije koje rade na problemu nasilja u porodici obično ne bilježe podatke vezane za upotrebu vatrenog oružja.

Preporuka

Uspostaviti formalni sistem prikupljanja podataka između državnih institucija koje se bave pitanjem nasilja u porodici i osigurati prikupljanje rodno razvrstanih podataka o učestalosti upotrebe oružja u slučajevima nasilja u porodici. Uvesti obrasce podnošenja izvještaja za policiju i zdravstveno osoblje koje radi sa žrtvama nasilja u porodici.

Teritorija pod privremenom upravom UN - Kosovo⁶³

1. Državne strategije i opšta politika

Zaključak

Kosovo nema strategiju ni u domenu nasilja u porodici ni u domenu kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

Preporuka

Usvojiti i provoditi strategiju protiv nasilja u porodici i strategiju kontrole malog oružja i lakog naoružanja. Obezbijediti da strategije budu povezane i da se obje bave pitanjem nasilja u porodici uz upotrebu oružja, te da sadrže propise o aktivnosti vlade na prevenciji i zaštiti.

2. Zakonski okvir

Zaključak

Pitanje nasilja u porodici regulirano je posebnom UNMIK-ovom uredbom, kao i zakonskim odredbama nekoliko drugih zakonskih akata. Uredbom UNMIK-a br. 2001/7 propisano je da se odobrenje za nabavku, posjedovanje

⁶³ Zbog administrativnih teškoća i zakašnjenja, istraživanje provedeno na Kosovu nije toliko detaljno kao istraživanja u ostalim zemljama i stoga se ne mogu dati zaključci i preporuke o svim aspektima ove tematike.

i nošenje oružja ne smije izdati nikome ko ima ‘dosje ili historiju nasilničkog ponašanja’, uključujući i nasilje u porodici. Međutim, aktuelni zakonski okvir je nepotpun i ne sadrži propise o efikasnim mjerama borbe protiv nasilja u porodici.

Preporuka

Usvojiti sveobuhvatno zakonodavstvo koje sadrži odredbe o mjerama za eliminisanje nasilja u porodici uz upotrebu oružja, kažnjavanju počinilaca i zaštiti žrtava. Usvojiti poseban zakon o zaštiti od nasilja u porodici, koji bi sadržavao propise u vezi sa zaštitom žrtava od oružanog nasilja, te omogućio brz pristup pravosudnom sistemu, oštре kazne za počinioce i obavezno oduzimanje oružja od nasilnika.

3. Zaštita žrtava nasilja u porodici

Zaključak

Zahtjeve za izricanje mjera zaštite mogu uložiti same žrtve ili sudovi. Krivičnim zakonikom propisane su opšte mјere zaštite koje se mogu primijeniti na žrtve oružanog nasilja u porodici, kao što je odbijanje zahtjeva za odobrenje nabavke oružja svakoj osobi koja ima historiju nasilnog ponašanja i oduzimanje oružja licu koje ga koristi s ciljem prijetnje, zastrašivanja ili na druge nedozvoljene načine.

Preporuka

Pratiti provođenje mјera zaštite i analizirati njihovu efikasnost. Uvesti izmjene u zakonu ako je to neophodno radi povećanja učinkovitosti mјera zaštite. Informisati žrtve o mogućnosti da zahtijevaju mјere zaštite. Povećati osjetljivost sudija i tužilaca prema rodnoj problematici, potičući ih da češće izriču mјere zaštite, naročito u slučajevima kada je u okviru nasilja u porodici zaprijećeno da će biti upotrijebljeno oružje. Stvarati mogućnosti za osnivanje novih sigurnih kuća.

4. Preventivne mјере

Zaključak

Istraživanje na nivou države nije pružilo informacije o aktivnostima na jačanju svijesti ili edukaciji na Kosovu. Kosovska policijska služba, međutim, organizuje obaveznu obuku za sve svoje službenike kako da postupaju u slučajevima nasilja u porodici. Trenutno je u toku kampanja podizanja svijesti u vezi sa opasnostima od zloupotrebe malog oružja i lakog naoružanja širom Pokrajine.

Preporuka

Napraviti i usvojiti akcioni plan za borbu protiv nasilja nad ženama. Osnovati fond za njegovo provođenje i posebne budžetske linije za aktivnosti na borbi protiv nasilja nad ženama u postojećim vladinim institucijama. Osigurati finansijsku podršku za nevladine organizacije koje rade sa žrtvama nasilja u porodici. Uključiti civilno društvo u sve državne mehanizme koji se bave pitanjem nasilja nad ženama i pitanjem kontrole malog oružja i lakog naoružanja.

5. Statistika, prikupljanje podataka i monitoring

Zaključak

Na Kosovu nema dostupnih informacija o nasilju u porodici uz upotrebu oružja, ali podaci koje pružaju organi reda i mira su prilično detaljni prema regionalnim standardima⁶⁴.

Preporuka

Osnovati međuministarsku radnu grupu, koja će se baviti pitanjem nasilja u porodici i pitanjem nabavke, posjedovanja i nošenja malog oružja i lakog naoružanja. Razviti mehanizme pravilnog prikupljanja podataka, tako da budu angažirani svi relevantni učesnici i institucije.

⁶⁴ SEESAC, Strateški pregled mehanizama za prikupljanje i analizu podataka o oružanom nasilju (jugoistočna Evropa), Beograd, 2006, str. 79.

Dodatak A - pregled najboljih praksa u svijetu

Počevši od kraja devedesetih godina prošlog vijeka, jedan broj država je razmotrio potrebu poboljšanja državnih propisa o vatrenom oružju kao ključnom aspektu prevencije nasilja u porodici uz upotrebu oružja. Nekoliko zemalja je izvršilo reformu državnih zakona o oružju sa akcentom na poboljšanju kontrole nad nabavkom vatrenog oružja, njegovom bezbjednom skladištenju i razoružavanju nasilnika.

Vlade 27 država članica EU usvojile su minimalne standarde o posjedovanju oružja u formi Uputstva EU o vatrenom oružju. Između ostalog, države su se saglasile da je za određene kategorije vatrenog oružja neophodno odobrenje za posjedovanje i da podnosioci zahtjeva moraju imati 'valjan razlog', više od 18 godina i da ne smiju predstavljati 'opasnost za sebe, po javni red i javnu sigurnost'.⁶⁵

Od 2001. godine neke su zemlje, uključujući Brazil, Kambodžu, Bjelorusiju i Veliku Britaniju, izmijenile svoje državne propise. Kada je u pitanju prevencija nasilja u porodici uz upotrebu oružja, Južnoafrička Republika, Kanada i Australija su primjeri dobre prakse, na koju se mogu ugledati i zemlje zapadnog Balkana.

Južnoafrička Republika

Stopa ubistava žena u Južnoj Africi je najviša na svijetu. Najnovija istraživanja pokazuju da je jedna od pet žena stradala od ruke muža koji legalno posjeduje oružje.⁶⁶ Ova statistika ukazuje na potrebu za boljom kontrolom nabavke i posjedovanjem oružja i za poboljšanjem zakonodavstva i politike usmjerene na eliminisanje oružanog nasilja nad ženama. Rasprostranjenost ovog oblika nasilja potaknula je javne rasprave i intervencije kako vlade tako i nevladinih organizacija.

U decembru 2002. godine organizacija Gun Free South Africa i Technikon SA proveli su istraživanje o ulozi krivičnopravnog sistema u omogućavanju nesposobnim osobama da posjeduju vatreno oružje.⁶⁷ Jedan od njihovih zaključaka bio je da službena lica zadužena za poslove oko oružja ne provjeravaju redovno u Registru podataka o porodičnom nasilju prethodnu evidenciju o slučajevima nasilja u porodici, a neki to uopće ne čine. Također, jedan od problema zbog čega se oružje u legalnom posjedu ne oduzima od potencijalno neadekvatnih vlasnika je to što se incidenti nasilja u porodici često prijavljuju mjesecima ili godinama nakon uvida u Registar ili se dešavaju na lokaciji neke druge policijske stanice. Ovo istraživanje je otkrilo da ni sudovi ne dostavljaju uvijek pravovremeno informacije o mjerama zaštite.

Među zakonske reforme provedene sa ciljem rješavanja ovog problema u Južnoafričkoj Republici spadaju donošenje novog Zakona o nasilju u porodici i novog Zakona o kontroli vatrenog oružja. Glavni cilj Zakona o nasilju u porodici (br. 116 iz 1998.)⁶⁸ jest da se žene zaštite od nasilja u porodici obavezivanjem organa reda i mira da štite žrtve što je više moguće. Ovaj Zakon je primjenjiv na niz porodičnih odnosa i obuhvaća kako heteroseksualne tako i homoseksualne partnere. Prema ovom Zakonu, žrtva nasilja u porodici može zahtijevati mjeru zaštite kako bi se okončalo zlostavljanje i kako bi se nasilniku onemogućio pristup zajedničkom domu, prebivalištu žrtve ili njenom radnom mjestu.

Jedna od glavnih inovacija ovog Zakona vezana je za mjere zaštite koje podrazumijevaju oduzimanje oružja i opasnih ubojnih sredstava od počinjoca. Prema članu 7(2a), sud može narediti bilo koji dodatni uvjet koji smatra neophodnim s ciljem zaštite i očuvanja sigurnosti, zdravlja ili dobrobiti tužitelja, uključujući i nalog za oduzimanje oružja ili ubojnog sredstva u posjedu ili pod kontrolom počinjoca.

Prema članu 9, sud mora narediti policiji da oduzme svako oružje koje je u posjedu ili pod kontrolom počinjoca ako:

⁶⁵ 'IANSA dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju' <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, 29. juli 2007.

⁶⁶ Ellis, Estelle, 'Umreti na rukama voljenog', 28. juna 2004, <http://www.caapeargus.co.za/index.php?fSectionId=49&fArticleId=2130110>, 20. juli 2007.

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Južnoafrička Republika, 'Zakon o nasilju u porodici', Državni glasnik, sveska 402, br. 116, Kejptaun, 2. decembar 1998.

- (a) optuženi prijeti ili izrazi namjeru da se ubije ili povrijedi samog sebe, ili bilo kojeg člana porodice, bilo uz pomoć takvog oružja ili ubojnog sredstva ili bez njega, ili
- (b) posjedovanje takvog oružja ili ubojnog sredstva nije u najboljem interesu optuženog ili bilo koje druge osobe sa kojom je u porodičnom odnosu, zbog
  - (I) stanja svijesti ili psihičkog stanja,
  - (II) sklonosti nasilju ili
  - (III) upotrebe ili zavisnosti od alkohola ili droga.

Na temelju ove odredbe može se pružiti žrtvi nasilja u porodici hitna i efikasna zaštita od nasilnika koji posjeduje oružje, legalno ili nelegalno. Na taj način žrtva se od početka procesa štiti od nasilnika. Ovo je bitna mjera zaštite, jer su žrtve nasilja u porodici naročito ugrožene za vrijeme krivičnog postupka. Sud određuje ovu mjeru na temelju vlastitog mišljenja, bez podnošenja zahtjeva od strane tužitelja. Sud neposredno naređuje policiji da oduzme oružje s ciljem preuzimanja trenutnih koraka radi zaštite žrtve od eventualne upotrebe oružja od strane nasilnika.

Svako opasno oružje koje se oduzme mora biti pod policijskim nadzorom u periodu koji odredi sud. Oružje će biti vraćeno optuženom ili, ako optuženi nije vlasnik tog ubojnog sredstva, pravom vlasniku, samo na temelju naredbe suda (čl. 9.3a i 9.3b). Sud može narediti da se oružje predala državi ako je to u interesu sigurnosti bilo koje osobe u datom slučaju (čl. 9.3 III).

Druga ključna novina Zakona o nasilju u porodici je pokušaj uvođenja zvaničnog praćenja i nadzora nad provođenjem zakona od strane policije. Zakonodavci su povjerili određene obaveze policiji u pokušajima da se izbore sa dugom historijom zanemarivanja nasilja u porodici.⁶⁹

Zakonom se propisuje obaveza policije da pomogne tužitelju i informiše njega / nju o pravima koje mu / joj pripadaju (čl. 2). Shodno ovoj odredbi, policija mora postupati s ciljem pomoći i zaštite žrtve na uviđaju u slučaju nasilja u porodici ili čim to bude realno moguće ili nakon prijave akta nasilja u porodici. Od policije se očekuje da objasni oštećenoj strani da joj стоји na raspolaganju u smislu svakog vida pomoći u datim okolnostima, što može podrazumijevati i to da pomognu žrtvi da nađe odgovarajuće prihvatalište ili dobije ljekarsku pomoć. Policija treba informirati oštećenu stranu o njenim / njegovim pravima da zahtijeva mjeru zaštite i pokrene krivični postupak. Policijski službenik može bez naloga uhapsiti optuženog na uviđaju u slučaju akta nasilja u porodici ako sumnja da je počinio krivično djelo sa elementima nasilja (čl. 3). Policija je dužna uhapsiti nasilnika ako on / ona ne poštuje mjeru zaštite.

Neizvršavanje navedenih obaveza koje proističu iz Zakona o nasilju u porodici predstavlja disciplinski prekršaj. Državni komesar južnoafričke policijske službe dužan je da dostavlja šestomjesečne izvještaje parlamentu, kao i Nezavisnoj upravi za žalbe, koja je civilni nadzorni organ.

Donošenje Zakona o nasilju u porodici praćeno je izmjenama Zakona o vatrenom oružju. Novi Zakon o kontroli vatrene oružja (2000)⁷⁰ sadrži dvostepeni sistem izdavanja dozvola. Osoba koja želi podnijeti zahtjev za dobivanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja mora prvo proći test sposobnosti. Uvjerenje o sposobnosti ne može se izdati osobi koja je sklona nasilju, ili je osuđivana, bilo u Južnoj Africi, bilo izvan nje, za krivično djelo sa elementima fizičkog ili seksualnog nasilja u okviru porodičnih odnosa, shodno Zakonu o nasilju u porodici (čl. 9.2h(II)). Službenik nadležan za Register nasilja u porodici može proglašiti neku osobu nesposobnom za posjedovanje oružja ako je protiv nje izrečena mjeru zaštite u smislu Zakona o nasilju u porodici (čl. 102.1a). Sud takođe može proglašiti neku osobu nesposobnom ako je optužena ili osuđivana za bilo koje djelo fizičnog ili seksualnog nasilja u okviru porodičnih odnosa (čl. 103.1(i) i (l)).

Ovaj Zakon sadrži odredbe vezane za proglašavanje neke osobe nesposobnom za držanje oružja, što omogućuje policiji da oduzme oružje nasilniku i da mu onemogući da dobije naknadne dozvole za posjedovanje oružja u

⁶⁹ Vetten, Lisa, 'Borba protiv nasilja u porodici u Južnoj Africi: razmišljanja o strategiji i praksi', sastanak ekspertske grupe: nasilje nad ženama: dobra praksa na planu borbe i eliminiranja nasilja nad ženama, Beč: Odjeljenje UN za poboljšanje položaja žena, 17 - 20. maja 2005., str. 5.

⁷⁰ Južnoafrička Republika, 'Zakon o kontroli vatrene oružja', "Službeni glasnik", 2000.

narednih pet godina. Uvjerenje o sposobnosti ističe nakon pet godina od izdavanja (čl. 10.2), tako da svako ko želi da produži dozvolu za posjedovanje oružja mora ponovo proći test sposobnosti.

Ove zakonske promjene podržane su razvijanjem politike borbe protiv nasilja u porodici. Državnom strategijom prevencije kriminala utvrđeno je da su krivična djela nasilja nad ženama i djecom državni prioritet, a takav status će ta krivična djela imati u svim narednim državnim strateškim dokumentima policije.⁷¹

Kanada

U Kanadi, u prosjeku 40 posto žena koje su ubili njihovi muževi usmrćeno je vatrenom oružjem; najveći dio toga (80 odsto) bile su puške i sačmarice u legalnom posjedu,⁷² što ukazuje na hitnu potrebu reforme zakonodavstva o kontroli naoružanja. Kanada je 1995. godine donijela Zakon o vatrenom oružju, koji je obuhvatio, između ostalog, sljedeće odredbe:

- a) registracija cijelokupnog vatrenog oružja do 2003. godine i državni informacioni sistem;
- b) stroga provjera svih vlasnika oružja koji posjeduju vatreno oružje (koja se ponavlja svakih pet godina) zaključno sa 2001. godinom i kontinuirane provjere podobnosti;
- c) kontrole nad prodajom municije;
- d) strožije kazne za zloupotrebu oružja.

Zakonom o vatrenom oružju određene su mjere vezane za izdavanje dozvole vlasnicima oružja i registraciju oružja. Zajedno sa odgovarajućom obukom i implementacijom, ove mjere su presudne za uklanjanje oružja iz situacija u kojima su žene ugrožene. Prema novom Zakonu⁷³ neophodna je dozvola za nabavku i posjedovanje oružja, a prijave vezane za porodično nasilje i druga krivična djela automatski pokreću reviziju dozvole vlasnika oružja. Ovo je napredak u poređenju sa prethodnom situacijom, kada je za nabavku oružja bilo potrebno samo odobrenje za nabavku oružja, te dvije trećine vlasnika oružja nisu imali valjanu dozvolu.⁷⁴ Izdavanje dozvola vlasnicima oružja je vrlo bitno kako bi ono bilo izvan domaća potencijalno nasilnih bračnih partnera ili osoba sa historijom nasilja. Novim Zakonom zahtijevaju se podrobne rutinske provjere svake osobe koja uloži zahtjev za dozvolu.

Prema tom Zakonu, sadašnji i bivši (u posljednje dvije godine) bračni partneri moraju biti obaviješteni o namjeri neke osobe da dobije dozvolu za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja. Za nabavku oružja ne zahtijeva se saglasnost partnera, ali ako je partner zabrinut, to će pokrenuti dodatnu reviziju zahtjeva. Zajedno sa obaveznim obavještavanjem partnera, uspostavljena je besplatna telefonska linija (1-800-731-4000) za bračne partnere podnosioca zahtjeva za dobivanje dozvole ili druge osobe koje mogu biti zabrinute za svoju sigurnost.⁷⁵

Ova zakonska reforma naišla je na snažnu podršku kanadskog civilnog sektora, koje je zahtijevalo izradu sveobuhvatne državne strategije prevencije koja bi se odnosila na kontrolu vatrenog oružja i borbu protiv nasilja u porodici. Kanadska Koalicija za kontrolu oružja donijela je niz preporuka vezanih za provođenje postojećeg Zakona i izmjene pratećih propisa.⁷⁶ Neke od tih preporuka su:

⁷¹ Vetten, Lisa, 'Borba protiv nasilja u porodici u Južnoj Africi: razmišljanja o strategiji i praksi', sastanak ekspertne grupe: nasilje nad ženama: dobra praksa na planu borbe i eliminisanja nasilja nad ženama, Beč: Odjeljenje UN za poboljšanje položaja žena, 17 - 20. maja 2005., str. 2.

⁷² Izvor: Oružje i nasilje u porodici, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. avgusta 2007.

⁷³ Od oktobra 2001. godine širom Kanade odbijeno je ili poništeno više od 4.000 zahtjeva za dobivanje dozvole od stupanja na snagu novog zakona 1. decembra 1998. To je za 32 više poništenih dozvola potencijalno opasnim osobama u odnosu na prethodnih pet godina, kada je važio stari zakon. Uz to, 90.400 potencijalno opasnih prodaja oružja je predloženo za daljnju istragu (Oružje i nasilje u porodici).

⁷⁴ Izvor: Oružje i nasilje u porodici, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. avgust 2007.

⁷⁵ Od decembra 1998. i oktobra 2001. ova linija primila je preko 26.000 poziva (Kanadski centar za vatreno oružje, Im razlike: Zakon o vatrenom oružju: <http://www.cfc-ccaf.gc.ca/en/legal/act/default.asp>).

⁷⁶ Izvor: Oružje i nasilje u porodici, <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, 12. avgust 2007.

- a) pristup izdavanju dozvola za nabavku, posjedovanje i nošenje vatreñog oružja treba biti sljedeći: 'Kada si u nedoumici, reci ne';
- b) rutinsko obaveštavanje sadašnjih i bivših bračnih partnera o zahtjevu za dobijanje dozvole za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja;
- c) policija mora provesti detaljnu istragu u lokalnoj zajednici ako je bivšeg partnera nemoguće locirati. (Pritom se mora zajamčiti privatnost i sigurnost svih onih koji sudjeluju u toj istrazi.);
- d) prihvatanje činjenice da je većina žrtava nasilja u porodici zlostavljava 30 puta prije nego što je podnesena formalna tužba. Uprkos tome, istraživanja pokazuju da je ovaj problem općepoznat;
- e) proširenje istrage i izvan lokalnih baza podataka. Ovo je od presudnog značaja kako bi provjera bila kompletna. Kandidati za dobivanje dozvole su dužni dati podatke o prebivalištima u prethodnih pet godina, a policija ih mora provjeriti kod nadležnih organa na tim lokacijama;
- f) standardna praksa kada je u pitanju nasilje u porodici mora podrazumijevati i provjeru prisustva vatreñog oružja i hitne mjere s ciljem uklanjanja toga oružja ako se procijeni da je situacija rizična. Nasilnike treba posebno evidentirati i ozbiljno razmotriti mogućnost oduzimanja dozvola i donošenja zabrana ako se procijeni da je neko lice opasno po sigurnost bilo kog drugog lica;
- g) na polju nasilja u porodici još uvijek je hitno potrebna sveobuhvatna edukacija policije i svih učesnika u pravosudnom sistemu. Potrebno je poboljšati razumijevanje rizika koji se vezuju za vatreño oružje. Svi učesnici moraju razumjeti ulogu koju vatreño oružje ima u ciklusu nasilja u porodici, naročito u seoskim oblastima. Oni moraju poznavati i primjenjivati sve mjere koje im stope na raspolaganju s ciljem smanjenja tih rizika;
- h) da bi se postigla veća odgovornost, potrebno je više istraživanja i bolje praćenje učinka aktivnosti.

Australija

Kontrola oružja je već dugo problem s kojim se suočavaju svi oni koji rade na smanjenju nasilja u porodici u Australiji.⁷⁷ Da li će se neka epizoda nasilja u porodici završiti fatalnim ishodom ili neće može u potpunosti zavisiti od prisutnosti ubojnog sredstva u kući, kao što je puška ili pištolj.⁷⁸ Reformama zakona o oružju iz 1990-ih⁷⁹ uvedene su mjere usmjerene na rješavanje problema upotrebe oružja u porodičnom okruženju.⁸⁰

Prema novom zakonu, za držanje oružja potrebna je dozvola, koja se može dobiti pod uslovom da podnositelj zahtjeva ispunjava niz kriterija, među kojima: da ima najmanje 18 godina, da nije u krivičnoj evidenciji, da je 'sposobna i ispravna' ličnost, da je prošao obuku iz bezbjednog rukovanja oružjem i da ima 'valjan razlog'. 'Valjan razlog' mora se dokazati za svaki komad oružja ponaosob, što predstavlja efikasno ograničenje broja komada oružja koje neka osoba može posjedovati.

Prilikom odlučivanja o izdavanju ili obnovi dozvole za posjedovanje oružja policija može uzeti u obzir sve relevantne okolnosti. Nasilje u porodici je moguć razlog za odbijanje izdavanja ili poništenje dozvole. Zakonske odredbe s tim u vezi su vrlo slične u svim australijskim državama. U Novom Južnom Velsu odbijanje zahtjeva za dobivanje dozvole ili poništenje dozvole su obavezni ako je prema odnosnoj osobi u posljednjih deset godina izrečena sudska zabrana, a na području Australijske Kapitalne Teritorije u posljednjih osam godina. U Viktoriji se dozvola može poništiti na temelju naloga za intervenciju, a prilikom razmatranja novih zahtjeva uzima se u obzir historija nasilja u porodici. U Novom Južnom Velsu policija je dužna oduzeti oružje u slučajevima nasilja u porodici. U Viktoriji i Kvinslendu policija ima moć da oduzme oružje na temelju sudske zabrane zbog nasilja u porodici ako se oružje može koristiti kao sredstvo nasilja u porodici.

⁷⁷ Uticaj oružja na život žena, Amnesty International, IANSA i Oxfam International, Oksford, 2005. str 17.

⁷⁸ 'Oružje u zapadnoj Australiji', vebšajt policije zapadne Australije, <http://police.wa.gov.au/Services/pdf/schoolprojects.pdf>, 25. juli 2007.

⁷⁹ Zakon o vatreñom oružju iz 1996. (Novi Južni Vels), Zakon o vatreñom oružju iz 1996. (Viktorija), Zakon o vatreñom oružju iz 1977. (Južna Australija) (sa izmjenama i dopunama iz 1996). Godine 1996. i 1997. sve države i teritorije Australije izmjenile su svoje zakone o oružju u skladu sa Državnim sporazumom o vatreñom oružju, usvojenom u maju 1996. godine.

⁸⁰ Australijska vlada, 'Reforma - australijski obrazac otkupa oružja', vebšajt Državnog tužioca http://www.familyrelationships.gov.au/www/agd/agd.nsf/Page/Firearmsregulation_Reform-theaustralianfirearmsbuybackscheme, 02. avgusta 2007.

Ostale mjere su:⁸¹

- a) Osobama osuđenim za krivično djelo napada zabranjeno je da imaju dozvolu za nabavku i posjedovanje oružja najmanje pet godina.
- b) Osobama koje su predmet sudske zabrane zbog nasilja u porodici neće se izdati dozvola za nabavku oružja pet godina.
- c) Osobama kojima je izrečena sudska zabrana zbog nasilja u porodici bit će obavezno oduzeto sve njihovo oružje.
- d) Sve oružje mora se registrirati u trenutku prodaje i nakon obnavljanja dozvole.
- e) Period čekanja na nabavku oružja je 28 dana.

Ocjene australijskih reformi pokazale su da su novi zakoni doveli do drastičnog smanjenja smrtnih slučajeva prouzrokovanih upotrebom oružja.⁸²

Pored Australije, Forum 15 drugih ostrvskih država Pacifika usaglasilo se oko Modela zakona o oružju 2003. godine, koji sadrži širok dijapazon sličnih odredbi kojima se regulira nabavka, posjedovanje i nošenje oružja.⁸³ Prema tim odredbama, licima protiv kojih su donesene sudske zabrane zbog nasilja u porodici zabranjuje se da imaju dozvolu za nabavku i posjedovanje oružja u narednih pet godina. Licima protiv kojih je izrečena sudska zabrana zbog nasilja u porodici oduzima se sve njihovo oružje. Sve vatreno oružje mora se registrovati u trenutku prodaje i nakon obnavljanja dozvole. Period čekanja na kupovinu oružja je 28 dana. Vatreno oružje ne može se privatno kupovati i prodavati, već jedino putem ovlašćenih prodavaca ili policije. Postoje strogi uvjeti za skladištenje vatrenog oružja.

---

⁸¹ Uticaj oružja na život žena, Amnesty International, IANSA i Oxfam International, Oksford, 2005. str 17.

⁸² Chapman, s. et al., 'Reforme australijskog Zakona o oružju iz 1996: veliki pad broja ubistava vatrenim oružjem, samoubistava počinjenih vatrenim oružjem, i decenija bez masovnih ubistava', 6. novembar 2006, <http://injuryprevention.bmj.com/cgi/content/full/12/6/365>, 1. avgusta 2007.

⁸³ 'IANSA dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju', str.2, <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, 29. juli 2007.

Dodatak B - Bibliografija

Za potrebe ovog istraživanja konsultovane su sljedeće publikacije, dokumenti, izvještaji i radovi:

Albanian National Association of Social Workers in collaboration with the Ministry of Health, 'Assessment of health care workers' capacities to address gender-based violence problems' ['Procjena kapaciteta zdravstvenih radnika za rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja'], supported by UNICEF under the project 'Building health workers' capacities to develop effective responses toward gender-based violence survivors, Tirana, 2006.

'Alternative Report to the CEDAW Committee, Serbia' Belgerade, 30 March 2007, www.womenngo.org.yu, 1 pristupljeno 4. avgusta 2007.

Amnesty International, Albania: *Violence against women in the family, it's not her shame (nasilje nad ženama u porodičnom okruženju: to nije njena sramota)*, March 2006.

Amnesty International, Oxfam International i IANSA, The Impact of Guns on Women's Lives [*Uticaj oružja na život žena*], Control Arms Campaign, 2005.

Association for Emancipation, Solidarity and Equality of Women of RM - ESE, *Domestic Violence [nasilje u porodici]*, Skopje, 2007.

Association for Emancipation, Solidarity and Equality of Women of RM, Database of the Centres for Legal Aid, 2002 - 2007 [Baza podataka centara pravne pomoći, 2002 - 2007], Skopje

Autonomna Pokrajina Vojvodina, Pokrajinski ombudsman, Izvještaj pokrajinskog ombudsmana za 2005., Novi Sad, 2006.

Autonomni ženski centar, dvogodišnji izvještaj: 2003. - 2004.

Autonomni ženski centar, www.womenngo.org.yu, pristupljeno 22. avgusta 2007.

Baban, 'Domestic Violence in Albania: An exploratory Study' [*Nasilje u porodici u Albaniji: istraživačka studija*], UNICEF, 2003.

Bjelanović, Saša i Charles David Tauber, M. D., *Obiteljsko nasilje u istočnoj Hrvatskoj*, Koalicija za rad sa psihološkim traumama i mir, 2004.

Bonn International Centre for Conversion, 'Small Arms and Light Weapons Survey (SAS)' [*Istraživanje o lakov i malokalibarskom oružju Bosna i Hercegovina*], 2004.

Borić R. i Jelavić Z, 'Između repatrijarhalizacije i standarda Evropske Unije o ljudskim pravima žena', Centar za ženske studije, Hrvatska, <http://www.newr.bham.ac.uk/pdfs/Political/Croatia.pol.pdf>, pristupljeno 15. avgusta 2007.

Boyd Neil, A Statistical Analysis of the Impacts of the 1977 Firearms Control Legislation: Critique and Discussion [*Statistička analiza uticaja zakona o kontroli vatrenog oružja iz 1977: kritika i diskusija*], Department of Justice Canada, 1996.

Cazin RTV vijesti, www.rtvcazin.ba/arhiva_radiotv_cazin_53.html, pristupljeno 4. avgusta 2007.

CEDAW Committee, Concluding Comments: Serbia [Završni komentari: Srbija], 01. juni 2007.

CEDAW Committee, Consideration of Reports submitted by Bosnia and Herzegovina [Razmatranje izvještaja koje je dostavila Bosna i Hercegovina], 18. April 2005, www.arsbih.gov.ba.

CEDAW Committee, Consideration of Reports submitted by Croatia [Razmatranje izvještaja koje je dostavila Hrvatska], 19 January 2005, <http://www.unis.unvienna.org/unis/pressrels/2005/wom1478.html>, pristupljeno 4. septembra 2007.

CEDAW Committee, Thirty-second Session, 10 - 28 January 2005, Concluding Comments: Croatia [Završni komentari: Hrvatska], http://www.ured-ravnopravnost.hr/dokumenti/Concluding_comments.pdf, pristupljeno 4. septembra 2007.

Centre for Legal Civic Initiatives and EU, For better implementation of the law by the justice system in order to better protect victims of domestic violence [*Za bolje provođenje zakona od strane pravosudnog sistema s ciljem bolje zaštite žrtava nasilja u porodici*], Tirana, 2005.

Centre for Peace and Disarmament Education and Saferworld, *Turning the page: Small Arms and Light Weapons in Albania [Okrenuti novi list: lako i malokalibarsko oružje u Albaniji]*, 2005.

Chapman, S. et al., 'Australia's 1996 gun law reforms: Faster falls in firearm deaths, firearm suicides, and a decade without mass shootings' ['Reforme australijskog Zakona o oružju iz 1996: veliki pad broja ubistava vremenim oružjem, samoubistava počinjenih vremenim oružjem, i decenija bez masovnih ubistava'], 6. novembar 2006, <http://injuryprevention.bmjjournals.com/cgi/content/full/12/6/365>, pristupljeno 1. avgusta 2007.

Concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Bosnia and Herzegovina. 24/01/2006. E/C.12/BIH/CO/1 (Concluding Observations/Comments)

Coomaraswamy, Radhika, 'Violence Against Women in the Family' ['nasilje nad ženama u porodici'] Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, submitted in accordance with Commission on Human Rights resolution 1995/85, E/CN.4/1999/68 10 March 1999.

Council of Europe, Combatting violence against women, 'Stocktaking Study on the Measures and Actions Taken in Council of Europe Member States' ['Inventar mjera i aktivnosti preduzetih u zemljama članicama Vijeća Evrope'], 2006, „[http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_CDEG\(2006\)3_E.pdf](http://www.coe.int/T/E/Human_Rights/Equality/PDF_CDEG(2006)3_E.pdf)”, pristupljeno 5. septembra 2007.

Council of Europe, Directorate Generale on Human Rights, 'Legislation in the Member States of the Council of Europe in the field of Violence against Women' ['Zakonodavstvo zemalja članica Vijeća Evrope na polju nasilja nad ženama], January 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/equality, pristupljeno 1. oktobra 2007.

Cukier, Kooistra, Anto, *Gender perspectives on Small Arms Proliferation and Misuse: Effects and Policies [Raspšrostrjenost i zloupotreba malokalibarskog oružja iz rodne perspektive: efekti i politika]*, <http://www.seesac.org/docum/Gender%20Perspectives%20on%20Small%20Arms%20and%20Light%20Weapons.pdf>, 16. avgusta 2007.

„Danas“, dnevne novine, Srbija, 'Svako drugo domaćinstvo je naoružano', Irena Radisavljević, 5. avgust 2007.

Dejtonski mirovni sporazum, Dodatak IV.

Department of Justice, Canada, 'Firearms Act' ['Zakon o vatrenom oružju'], 1995., <http://laws.justice.gc.ca/en/showtdm/cs/F-11.6//en>, pristupljeno 29. jula 2007.

Ellis, Estelle, 'Dying at the hands of their lovers' ['Umreti na rukama voljenog'], 28. juni 2004, <http://www.capecargus.co.za/index.php?fSectionId=49&fArticleId=2130110>, pristupljeno 20. jula 2007.

'Firearms Western Australia' ['Vatreno oružje zapadne Australije']

Gender Alliance for Development Centre and Ministry of Labour, Social Affairs and Equal Opportunities, Albania, *Domestic Violence. A presentation of the existing situation in Albania [Nasilje u porodici. Prikaz postojeće situacije u Albaniji]*, Tirana, October 2006.

Gender BiH 2007, BiH Agencija za statistiku 2007, <http://www.bhas.ba/>, pristupljeno 15. jula 2007.

Gjermenit, E. i M. Bregu, *Monitoring media on domestic violence 2001 and 2002. [Praćenje medija na temu nasilja u porodici u 2001. i 2002. godini]*, Women's Centre, 2003.

Gjipali S. and L. Ruci, *Albanian women: Hesitations and perspective. Gains and Losses: Women in transition in Eastern Central Europe [Albanske žene: neodlučnost i perspektiva. Dobitak i gubitak: žene u tranziciji u istočnoj i centralnoj Evropi]*, Bucharest, 1994.

Government of USA, the Bureau of Democracy, Human Rights and Labour, 'Country reports on Human Rights practices Montenegro 2006' ['Nacionalni izvještaji o praksi u oblasti ljudskih prava, Crna Gora 2006'], USA, 2006.

'Guns and Domestic Violence' ['Oružje i nasilje u porodici'], <http://www.guncontrol.ca/Content/DomesticViolence.html>, pristupljeno 12. avgusta 2007.

Hartley, Aziz, *Guns often used in domestic violence – Study [Oružje koje se često koristi u kontekstu nasilja u porodici – istraživanje]*, 26 July 2007. http://www.int.iol.co.za/index.php?set_id=1&click_id=15&art_id=vn20070726002805286C612219, pristupljeno 3. avgusta 2007.

Haxhiymeri, Edlira, 'Juvenile delinquency in Albania' ['Maloljetnička delikvencija u Albaniji'], June 2007 (Draft report prepared under supervision of UNICEF and CRCA)

Helsinški parlament građana Banjaluka, Organizacija žena 'Lara', Bijeljina i udruženje 'Žene ženama', 'Studija o nasilju u porodici u Bosni i Hercegovini – sažetak', Sarajevo, maj 2006.

HINA/Metro, "Strožije kazne za nelegalno oružje", <http://www.undp.hr/upload/fle/109/54702/flename/eusac%203%20july.doc>, pristupljeno 30. juna 2006.

<http://police.wa.gov.au/Services/pdf/schoolprojects.pdf>, pristupljeno 25. jula 2007.

IANSA, 'IANSA position paper: National regulation of small arms' ['IANSA dokument: Nacionalni propisi o malokalibarskom oružju'], <http://www.iansa.org/un/review2006/National-regulation-of-small-arms.pdf>, pristupljeno 29. jula 2007.

IANSA, 'South Africa: Women, violence and guns', *Women at Work: Preventing Gun Violence Bulletin No. 11, Edition 4*, 2007.

Ivana, Vidaković, 'Raspšrostranjenost nasilja u porodici', *Porodično nasilje u Srbiji*, izd. Vesna Nikolić-Ristanović, Beograd: Vikičimološko društvo Srbije i Prometej, Beograd, 2002.

'Izvještaj o ljudskim pravima žena u Republici Hrvatskoj za 2006.', <http://www.zenska-mreza.hr>, pristupljeno 5. septembra 2007.

'Izvještaj o provođenju Nacionalnog programa za povećanje opće sigurnosti dobrovoljnom predajom', Hrvatska, 2006, <http://www.mup.hr>, pristupljeno 28. avgusta 2006.

'Izvještaj o zaštiti ljudskih prava u Hrvatskoj za 2006.'], http://croatia.usembassy.gov/policy/global/human_rights/2006.htm, pristupljeno 6. marta 2007.

Jutarnji list, dnevne novine, Hrvatska, 23. i 25. mart 2005.

Kabinet ministra, Odsjek za analitiku i razvoj, www.mup.hr, pristupljeno 1. septembra 2007.

Kancelarija za ravnopravnost polova u Crnoj Gori u saradnji sa deset NVO-a, 'Nacrt nacionalnog akcionog plana', Podgorica, 2005.

Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Republike Crne Gore, 'Nacionalni plan za rodnu ravnopravnost', Podgorica, Nacrt, 1. avgust 2005.

Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Republike Crne Gore, *Istraživanje rodnih uloga*, Podgorica, 2003.

Konstantinović-Vilić, Petrušić, *Krivično djelo nasilja u porodici: zakonska praksa u Republici Srbiji*, Niš, 2005.

Krkelić, Ljiljana, *Oružje u rodno zasnovanom nasilju u Crnoj Gori*, UNDP Crna Gora, Podgorica, 2006.

'Legal and Social Treaties on Protection from Domestic Violence: An analysis of the findings of judicial decisions in Tirana, Shkodra and Vlora' ['Zakonski i socijalni sporazumi o zaštiti od nasilja u porodici: analiza nalaza sudskih odluka u Tirani, Skodri i Vlori'], Tirana, 2005.

'Long-Term Strategy for Health System Development' ['Dugoročna strategija razvoja zdravstvenog sistema'], Albanija, 2004.

Lukić, Jovanović, *Porodica je nešto drugo*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2001.

Mandro, Arta, 'Juvenile justice in Albania: An analysis of the juvenile justice system and the situation of juveniles in Albania' ['Maloljetnička pravda u Albaniji: analiza pravosudnog sistema i situacije u zemlji vezane za maloljetnike'], June 2007 (Draft report prepared under supervision of UNICEF and CRCA Albania)

Medical Research Centre South Africa, 'Every six hours a woman is killed by her intimate partner: A National Study of female homicide in South Africa' ['Svakih šest sati jedna žena strada od ruke svog partnera: državno istraživanje ubistava žena u Južnoj Africi'], MRC Policy brief, 05 June 2004.

Ministarstvo unutrašnjih poslova BJR Makedonije, 'Situacija u vezi sa nelegalnom trgovinom oružjem u prvoj polovini 2007., vebajt MUP-a, www.mvr.gov.mk, pristupljeno 6. avgusta 2007.

Ministarstvo unutrašnjih poslova BJR Makedonije, Informacija br. 152-54038/1, 24. avgust 2007.

Ministarstvo veterana, obitelji i međugeneracijske solidarnosti, Hrvatska, 'Nacionalna strategija zaštite od obiteljskog nasilja 2005. – 2007'

Ministarstvo zdravlja Crne Gore, 'Nacionalni plan prevencije nasilja', Podgorica, novembar 2003.

Ministry of Justice Albania and INSTAT, 'Children in conflict with the law: Albania', ['Djeca u sukobu sa zakonom: Albanija'], Analytical Report, October 2006.

Ministry of Justice Albania, 'MJ Annual Statistical Bulletin 2004' Tirana, 2005.

Ministry of Justice Albania, 'MJ Annual Statistical Bulletin 2005' Tirana, 2006.

'Nacionalni akcioni plan za poboljšanje položaja žena i podsticanje rodne ravnopravnosti 2007 – 2010', <http://www.awin.org.yu/NAP/indexN.htm>, pristupljeno 20. avgusta 2007.

'Nacionalni izvještaj pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2006. godinu', Hrvatska, <http://www.prs.hr>, pristupljeno 12. avgusta 2007.

Nezavisne novine, "Tragedija koja se mogla izbeći", 30. juli 2006, www.nezavisne.com/revija/tekst060730-02.php, 7. avgusta 2007.

'NGOs in the Former Yugoslav Republics Focus on Education of Youth to Change Post-War Culture of Violence', 09 June 2007), ['NVO u bivšim jugoslovenskim republikama bave se edukacijom mladih kako bi promjenili poslijeratnu kulturu nasilja'], 9. juni 2007. http://www.stopvaw.org/NGOs_in_the_Formal_Yugoslav_Republics_Focus_on_Education_Youth_to_Change_Post-War_Culture_of_Violence.html, pristupljeno 4. oktobra 2007.

Nikolić-Ristanović, Vesna i Mirjana Dokmanović, *Međunarodni standardi u oblasti nasilja u porodici i njihova primena na zapadnom Balkanu*, Beograd, 2006.

Nikolić-Ristanović, Vesna, 'Nasilje u porodici nad ženama u uslovima rata i ekonomске krize', <http://aic.gov.au/publications/proceedings/27/nikolic.pdf>, pristupljeno 15. avgusta 2007.

Nikolić-Ristanović, Vesna, *Porodično nasilje u Srbiji*, Beograd, 2002.

Organizacija žena 'Lara', *Studija o nasilju u porodici u BiH*, Banja Luka, decembar 2005. www.zenskiforum.com
Otašević, *Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje*, Autonomni ženski centar i Svetska zdravstvena organizacija, Beograd, 2005.

'Položaj hrvatske ženske mreže u pogledu uticaja Katoličke crkve na ženska prava', http://www.zenska-mreza.hr/Izjave/stav_kcrkva.htm, pristupljeno 29. jula 2007.

Popa, Raluca Maria, *Ending Domestic Violence in Southeast Europe and Turkey: Towards a Regional Strategy for Action [Eliminisanje nasilja u porodici u jugoistočnoj Evropi i Turskoj: Ka regionalnoj strategiji akcije]*, (Bratislava, UNIFEM CEE, 10. juli 2007, <http://www.unifem.sk/uploads/doc/UNIFEM%20Analysis%20DV1.pdf>, pristupljeno 25. jula 2007.

Radačić, Ivana, 'Hrvatski rodno-osjetljivi zakoni', 2006, www.zenska-mreza.hr/e.htm, pristupljeno 12. jula 2007.

Radulović, Jelena, *Nasilje nad ženama*, Podgorica, SOS linija za žene i djecu žrtve nasilja, 2000.

'Reform - the Australian firearms buyback scheme', ['Reforma – australijski obrazac otkupa oružja'], http://www.familyrelationships.gov.au/www/agd/agd.nsf/Page/Firearmsregulation_Reformtheaustralianfirearmsbuybackscheme, pristupljeno 2. avgusta 2007.

Republic of Macedonia, 2006 UN Programme of Action Report [Izvještaj o Akcionom programu UN za 2006. godinu], <http://disarmament.un.org/cab/nationalreports/2006/The%20Yugoslav%20Republic%20of%20Macedonia.pdf>, pristupljeno 13. avgusta 2007.

Republic of South Africa, 'Domestic Violence Act' ['Zakon o nasilju u porodici'], Government Gazette, Vol. 402, No. 116, Cape Town, 02 December 1998.

Republic of South Africa, 'Firearms Control Act' ['Zakon o kontroli oružja'], Government Gazette, 2000.

Republički zavod za statistiku Srbije, <http://webrzs.statserb.sr.gov.yu/axd/dokumenti/MuZe.pdf>, pristupljeno 4. septembra 2007.

Republika Srbija, Odluka o osnivanju Saveta za rodnu ravnopravnost, „Službeni glasnik RS br. 3/05

- Roos, Marie Ann, Analysis of the criminal justice system in Albania. Report by the Fair trial development project' [Analiza krivičnog sistema u Albaniji. Izvještaj razvojnog projekta 'Pošteno suđenje'], OSCE, 2006.
- SEESAC and BICC, SALW Survey of Croatia [*Istraživanje o SALW-u u Hrvatskoj*], Belgrade, 2006.
- SEESAC and Small Arms Survey, SALW Survey Republic of Montenegro [*Istraživanje o SALW-u Republike Crne Gore*], Belgrade, 2004.
- SEESAC i UNDP BJR Makedonija, SALW Survey: Assessing Demand for SALW in FYR Macedonia [*Istraživanje o SALW-u: procena potražnje za SALW u BJR Makedoniji*], Belgrade, 2005.
- SEESAC, 'SEESAC Strategy for Gender Issues in SALW Control and AVPP Activities' ['SEESAC-ova strategija za rodna pitanja u okviru kontrole SALW-a i aktivnosti AVPP'], 01 June 2007, <http://www.seesac.org/resources>, pristupljeno 30. juna 2007.
- SEESAC, Analysis of National Legislation on Arms Export and Transfers in the Western Balkans [Analiza nacionalnog zakonodavstva o izvozu i prometu oružja na zapadnom Balkanu], Belgrade, 2006.
- SEESAC, *Fragile Peace* [Mir na klimavim nogama], Belgrade, 2004.
- SEESAC, Gun Culture in South Eastern Europe [Kult oružja u jugoistočnoj Evropi], Belgrade, 2006.
- SEESAC, SALW Parliamentary Handbook [*Priručnik za SALW za članove parlamenta*], Belgrade, 2006.
- SEESAC, *South Eastern Europe SALW Monitor* 2006, Belgrade, 2006.
- SEESAC, Strategic overview of armed violence data collection and analysis mechanisms, South Eastern Europe [Strateški prikaz mehanizama za prikupljanje i analizu podataka o oružanom nasilju, jugoistočna Evropa], Belgrade, 2006.
- Slobodna Dalmacija, 'Sve veći broj slučajeva nasilja u porodici', Hrvatska, <http://www.slobodnaevropa.org/article/2007/09/02/30b7a670-d59e-44db-bc3e-4844fce97650.html>, pristupljeno 2. septembra 2007.
- Slobodna Dalmacija, *Promjeniti nastavni program osnovnih škola*, Hrvatska, http://www.zenska-mreza.hr/press/SD_280603_skola.htm, pristupljeno 2. avgusta 2007.
- SOS telefon, 'Praćenje primjene člana 220 Krivičnog zakonika Republike Crne Gore', Podgorica, 2005.
- SOS telefon, 'Pravilnik o proceduri prevencije i detekcije krivičnih djela nasilja u porodici i o zaštiti žrtava nasilja u porodici', Podgorica, 2003.
- 'State Union of Serbia and Montenegro Strategy for the Control of SALW' ['Strategija za kontrolu SALW-a Državne zajednice Srbije i Crne Gore'], 2004.
- Stop Violence against Women, <http://stopvaw.org/Montenegro.html>, pristupljeno 15. jula 2007.
- The Albanian Institution for the protection of women against domestic violence*, publication prepared in the framework of the regional project 'Support to women's human Rights in the Western Balkans', [Albanska institucija za zaštitu žena od nasilja u porodici, publikacija pripremljena u okviru regionalnog projekta 'Podrška ljudskim pravima žena na zapadnom Balkanu'], Tirana, 2006.
- Udruženje javnih tužilaca i zamjenika tužilaca u Srbiji i CIDA, materijal sa okruglog stola 'Odnosi između tužilaca i žrtava', Beograd, 3. septembar 2007.
- UN Mission in Kosovo website, <http://www.unmikonline.org/>, pristupljeno 30. jula 2007.
- UN Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects (UN Document A/CONF.192/15), <http://disarmament.un.org/cab/poa.html>, 1 pristupljeno 2. jula 2001.
- UNIFEM, UNIFEM Gender Fact Sheet No. .5, 'Masculinity and Gender-Based Violence' ['Muškost i rodno zasnovano nasilje'], <http://www.unifem-eseasia.org/resources/factsheets/unifemsheet5.pdf>, pristupljeno 27. avgusta 2007.
- United Nations Division for the Advancement of Women, 'Good practices in combatting and eliminating violence against women: Report of the expert group meeting' ['Primjeri dobre prakse na polju borbe protiv i eliminisanja nasilja nad ženama: izvještaj sa sastanka ekspertske grupe'], Vienna, 17 – 20 May 2005.

Večernji List, dnevne novine, Hrvatska, 25. januar 2007.

Viktimološko društvo Srbije, www.vds.org.yu, pristupljeno 2. avgusta 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Albania? Fact sheet', 2006, ['Nasilje nad ženama: Da li Vlada Albanije brine? Prikaz, 2006'] http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/ALBANIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 12. jula 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Bosnia and Herzegovina? Fact Sheet', 2006, ['Nasilje nad ženama: Da li Vlada Bosne i Hercegovine brine? Prikaz, 2006'] http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/BOSNIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 15. jula 2007.

'Violence against Women: Does the Government care in Croatia? Fact sheet' 2006 ['nasilje nad ženama: Da li Vlada Hrvatske brine? Prikaz, 2006], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/CROATIA_VAW_FACT_SHEET_2006_2.pdf, pristupljeno 15. jula 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Kosovo? Fact sheet' 2006 ['Nasilje nad ženama: Da li Vlada na Kosovu brine? Prikaz, 2006'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/KOSOVO_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 21. septembra 2007.

'Violence against Women: Does the Government Care in Serbia? Fact sheet', 2006 ['Nasilje nad ženama: Da li Vlada Srbije brine? Prikaz, 2006'], http://www.stopvaw.org/sites/3f6d15f4-c12d-4515-8544-26b7a3a5a41e/uploads/SERBIA_VAW_FACT_SHEET_2006_3.pdf, pristupljeno 12. jula 2007.

Vlada Republike Crne Gore, 'Nacionalna strategija za kontrolu lakog i malokalibarskog oružja', Podgorica, juli 2005.

World Health Organisation , 'WHO Multi-country study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Serbia and Montenegro Fact Sheet' ['Komparativna studija Svetske zdravstvene organizacije o ženskom zdravlju i nasilju nad ženama u porodici: prikaz situacije u Srbiji i Crnoj Gori], 2005, http://www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/fact_sheet/SerbiaandMontenegro.pdf, pristupljeno 21. septembra 2007.

World Health Organisation, 'World report on violence and health' ['Svetski izvještaj o nasilju i zdravlju'], Geneva, 2002.

Županijsko državno odvjetništvo, Hrvatska, <http://www.dorh.hr/default.asp?ru=181&sid=&akcija=&jezik=1>, pristupljeno 3. septembra 2007.

Zakoni i podzakonski akti:

Albanija

Zakon o mjerama borbe protiv nasilja u porodičnim odnosima br. 9669/18.12. 2006.

Odluka Vijeća ministara (OSM) br. 275/ 25. 06. 1992. 'O regulisanju rukovanja i držanja vatrenog oružja za fizička i pravna lica' (izmijenjena i dopunjena na osnovu OSM 389 / 6.8.1993.)

Krivični zakonik Republike Albanije br. 7895 / 27.1.1995. i potonje izmjene i dopune

Zakon o upotrebi vatrenog oružja br. 8290 / 24. 2.1998.

Zakon o prikupljanju lakog i malokalibarskog oružja br. 8388 / 05. 08.1998.

Ustav Republike Albanije, Zakon br. 8417 / 21.10.1998.

OSM br. 53/4.2.1999. 'O definisanju graničnih zona, vrsta oružja, količine municije, kriterija za izdavanje dozvola za legalno držanje oružja i tarife s tim u vezi'

OSM br. 56/ 4.2.1999 'O izdavanju dozvola za legalno oružje direktorima i partnerima privatnih preduzeća'

Smjernice ministra unutrašnjih poslova br.1288 / 09. 08. 2000. 'O izdavanju, oduzimanju, administraciji i bezbjednom čuvanju vojnog, sportskog i lovačkog oružja i municije'

Zakon o prikupljanju lakog i malokalibarskog oružja i municije br. 9018 / 6.3. 2003.

Porodični zakon Republike Albanije br. 9062 / 8. 5. 2003.

Zakon o zvaničnoj statistici br. 9180 / 5. 02. 2004.

Zakon o državnoj policiji br. 9749 / 04. 06. 2007.

Zakon o oružju br. 7566 / 25. 5.1992. sa dopunama (7604 / 10. 9.1992; 7809 / 30.3.1994; 8011 / 11.10.1995)

Bosna i Hercegovina

Krivični zakon Brčko Distrikta, "Službeni glasnik" Brčko Distrikta br.10/03, 28. maja 2003.

Prijedlog Krivičnog zakona Federacije BiH, "Službeni glasnik" FBiH br. 36/03.

Krivični zakon RS, "Službeni glasnik" RS br. 29/03, 25. juni 2003.

Prijedlog porodičnog zakona Federacije BiH, "Službeni glasnik" FBiH br. 35/05.

Zakon o izmjenama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, nacrt Vlade Republike Srpske, Banja Luka, maj 2007.

Zakon o ravноправности сполова u BiH, "Službeni glasnik" BiH br. 16/03.

Prijedlog zakona o zaštiti od nasilja u porodici, FBiH, "Službeni glasnik" FBiH br. 22/05, 51/06

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, "Službeni glasnik" RS br. 118/05, 21. decembar 2005.

Zakon o osnovnim principima socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i porodica sa djecom, FBiH, "Službeni glasnik" FBiH br. 39/06, 21. decembar 2005.

Pravna analiza Centralnog registra za SALW, UNDP SEESAC Sarajevo, interni dokument

Hrvatska

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, "Narodne novine" br. 116, 2003.

Obiteljski zakon, "Narodne novine" br. 116, 2003.

Zakon o ravноправnosti spolova, "Narodne novine" br. 116, 2003.

Zakon o oružju, "Narodne novine" br. 63, 2007.

Uredba o izmjeni Zakona o prekršajima, "Narodne novine" br. 187, 2003.

Zakon o zaštiti osobnih podataka, "Narodne novine" br. 103, 2003.

Zakon o istospolnim zajednicama, "Narodne novine" br. 116, 2003.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Krivični zakon Republike Makedonije, "Službeni glasnik" br. 19/04, 81/05, 60/06. i 73/06.

Porodični zakon, "Službeni glasnik" br. 83/04. i 33/06.

Zakon o krivičnom postupku, "Službeni glasnik" br. 15/05.

Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik" br. 21/06. i 40/07.

Zakon o narušavanju javnog reda i mira, "Službeni glasnik" br. 66/07.

Zakon o oružju, "Službeni glasnik" br. 7/2005, 47/2006. i 42/2007.

Crna Gora

Ustav Republike Crne Gore, "Službeni glasnik" br. 48/1992.

Krivični zakonik, "Službeni glasnik" br. 70/2003.

Nacrt Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Ministarstvo pravde, Pravni fakultet, profesor Radoje Korać i program UK u Crnoj Gori 'Save the Children', Podgorica, 2006. – 2007.

Zakon o krivičnom postupku, "Službeni glasnik" br. 71/2003.

Zakon o izvršnom postupku, "Službeni glasnik" br. 23/2004.
Zakon o vatrenom oružju, "Službeni glasnik" br. 54/2004.
Zakon o parničnom postupku, "Službeni glasnik" br. 22/2004.
Zakon o policiji, "Službeni glasnik" br. 28/2005.
Zakon o socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, "Službeni glasnik" br. 78/2005.
Zakon o vojsci Crne Gore, usvojen krajem jula, ali još uvijek neobjavljen u "Službenom glasniku"
Zakon o zaštiti svjedoka, "Službeni glasnik" br. 65/2004.
Pravila ponašanja policije, "Službeni glasnik" br. 01/2006.
Zakon o obligacionim odnosima, "Službeni glasnik" SFR Jugoslavije br. 29/1978.

Srbija

Zakon o obligacionim odnosima, „Službeni list SRJ“ br. 31/93. i „Službeni list SCG“ br. 1/03.
Zakon o oružju i municiji, "Službeni glasnik RS" br. 9/92, 44/98. i 39/03.
Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakona, "Službeni glasnik RS" br. 10/02, od 26. 02. 2002.
Porodični zakon, "Službeni glasnik RS" br. 18/05, od 24.02.2005.
Zakon o policiji, "Službeni glasnik RS" br. 101/05, od 14.11. 2005.
Zakon o krivičnom postupku, "Službeni glasnik RS" br. 46/06. i 49/07.
Krivični zakonik, "Službeni glasnik RS" br. 85/05, od 29. 09. 2005.
Zakon o prekršajima, "Službeni glasnik RS" br. 101/05, od 14.11. 2005.

Teritorija pod privremenom upravom UN - Kosovo

Uredba o zaštiti od nasilja u porodici, UNMIK / REG / 2003 / 12
Zakon o socijalnoj zaštiti, "Službeni glasnik" br. 18/76.
Zakon o bračnim i porodičnim odnosima, "Službeni glasnik" br. 10/84.
Zakonik o rodnoj ravnopravnosti, br. 2004/2, UNMIK / REG / 2004 / 18
Zakon protiv diskriminacije br. 2004/3, UNMIK/REG/2004/32
Krivični zakonik, UNMIK / REG / 2003/25, izmijenjen i dopunjeno 2004/19
Zakonik o krivičnom postupku, UN / REG /2003 / 26
Propisi o izdavanju dozvola za držanje oružja na Kosovu, UNMIK / REG / 2001/7
Zakon o nabavci, držanju i nošenju oružja i municije, Kosovo, 1980.
Zakon o oružju i municiji, "Službeni glasnik" Srbije br. 9/1992

Lista intervjuiranih osoba i kontaktiranih organizacija:

Albanija

Marsida Xhafellari, sudija, krivični odsjek, Okružni sud, 18. jula 2007.
Elda Vrioni, sudija, odjsek za porodične odnose, Fieri, Okružni sud, 18. juli 2007.
Adelina Boga, sudija, krivični odsjek u Fieriju, Okružni sud, 18. jula 2007.
Ervin Metalla, sudac, predsjednik suda u gradu Durres, Okružni sud, 15. avgusta 2007.

Dritan Broci, sudac, krivični odsjek, Tirana, Okružni sud, 12. jula 2007.

Maksim Sota, tužilac, okružno tužilaštvo, Vlora, 17. jula 2007.

Artur Selmani, tužilac, državno javno tužilaštvo, Tirana, 23. avgusta 2007.

Henrik Ligori, tužilac, apelaciono tužilaštvo, Tirana

Ermira Tafani, tužilac, okružno tužilaštvo, Elbasani

Alma Gjurgji, generalni direktorat policije, 20. jula 2007.

Sadri Ramcaj, Generalni direktorat policije

Doda Skender, načelnik odsjeka za analizu, planiranje i strateške studije, Generalni direktorat policije

Besnik Ahmetaj, Generalni direktorat policije, 13. jula 2007.

Arben Nasuf, načelnik odsjeka za javni red, sigurnost i policiju u zajednici, Tirana, Regionalna uprava policije, 23. jula 2007.

Qose Stavri, šef odsjeka za koordinaciju i analizu, Regionalna uprava policije u Tirani

Edmond Rizaj, zamjenik direktora, Regionalna uprava policije u Tirani, 13. jula 2007.

Gazvinda Fili, Eliona Kulluri, Centri za socijalni rad

Alfred Agastra, Ilijan Mandro, Policijska akademija

Armando Mandro, PAMECA

Ariana Fullani, Mariana Semini, V. Rakipi, Fakultet za sudije osnovnog suda

Daklea Shtylla, opština Tirana

Albana Shtylla, Bunilda Dervishi, Ministarstvo za rad, socijalna pitanja i jednake mogućnosti, 26. jula 2007.

Sajmir Repishti, Ministarstvo spoljnih poslova

Viktor Gumi, Matilda Hoxha, Diana Kasapi, Ministarstvo pravde

Lutf Balili, Bedri Mihaj, Myzafer Brati, M. Kerrci, zdravstvene ustanove, Vojna bolnica, 14. avgusta 2007.

Emira Shkurti, UNDP Albanija

Aurela Anastasi, Aurela Bozo, Besa Saraçi, Centar za pravne građanske inicijative, 3. avgusta 2007.

Eglantina Gjermen, izvršna direktorka, Rodna alijansa za razvoj, 23. jula 2007.

Edlira Haxhiymeri, Eliona Kulluri, Sigurna kuća za maltretirane žene, 13. jula 2007.

Altin Hazizaj, izvršni direktor, Centar za ljudska prava djece u Albaniji, 27. jula 2007.

Shpresa Banja, Dhoksi Gjoka, Evis Garunja, savjetovalište Elbasan

Afroviti Gusho, izvršni direktor, "Ja, žena", Pogradec

Bosna i Hercegovina

Nasiha Omanović, upravnica Sigurne kuće, Sarajevo, 17. juli 2007.

Dženana Lepirica, psihologinja, Centar za socijalni rad Novo Sarajevo, 18. jula 2007.

Samija Omerefendić, psihologinja, kantski Centar za socijalni rad, Sarajevo, 16. juli 2007.

Škrba Boro, direktor, Centar za socijalni rad, Istočno Sarajevo, 26. jula 2007.

Enes Kamenica, zamjenik javnog tužioca, Kanton Sarajevo, 24. jula 2007.

Zvjezdana Borojević, policijska inspektorica, Policija Banja Luka, 25. jula 2007.

Suvada Kulđija, policijska inspektorica, Policija Kantona Sarajevo, 6. avgusta 2007.

Bojana Jovanović, "Lara", Bijeljina, 17. jula 2007. (telefonski razgovor)

Zoran Hadžiahmetović, direktor, Centar za hitnu medicinsku pomoć u Sarajevu, 6. avgusta 2007. (telefonski razgovor)

Siniša Zubić, direktor, Bolnica Kasindol, Istočno Sarajevo, 6. avgusta 2007. (telefonski razgovor)

Sigurna kuća Sarajevo

‘Budućnost’ Modriča, sklonište

Hrvatska

Gojko Marković, šef uprave kriminalističke policije, Odjel za opći kriminal, Odsjek za maloljetničku delikvenciju, Ministarstvo unutrašnjih poslova, 28. avgusta 2007.

Neva Tolle, Autonomna ženska kuća, 3. septembar 2007.

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Stojan Mihov, krivični sudija, Osnovni sud u Štalu, 16. avgusta 2007.

Predstavnik Ministarstva unutrašnjih poslova, Odjeljenje za maloljetničku delikvenciju, 17. avgusta 2007.

Alain Lapon, menadžer projekta UNDP BJR Makedonija - Partnerstvo za sigurnost zajednice, 13. avgusta 2007.

Suzana Velkovska, šefica Odjeljenja za socijalno isključene osobe, Ministarstvo za rad i socijalnu politiku, 15. avgusta 2007.

Organizacija žena, Državna SOS linija 15700

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Ministarstvo pravde, pravosudni organi

Crna Gora

Ana Vuković, sudija Osnovnog suda u Podgorici, 12. jula 2007.

Aida Petrović, predsjednica Crnogorskog ženskog lobija, 17. jula 2007.

Rajko Raičević, direktor Odjeljenja za hitne slučajeve Kliničkog centra u Kruševcu, 19. jula 2007.

Ministarstvo unutrašnjih poslova

Policija

Osnovni sud u Podgorici

Drugostepeni sud u Podgorici

KBC Crna Gora, Odjeljenje za hitne slučajeve

Socijalne službe, Podgorica

Kancelarija za ravnopravnost polova, Podgorica

Crnogorski ženski lobi, Podgorica

SOS linija za žrtve nasilja, Podgorica

Srbija

Đorđe Alimpijević, specijalista sudske medicine i sudska vještak, Zavod za sudsку medicinu, Beograd, juli 2007.
Olivera Mladenović, doktorica, Dom zdravlja Lazarevac, avgusta 2007.

Milena Živanović, policijska savjetnica, služba za seksualno nasilje, Ministarstvo unutrašnjih poslova Beograd, juli 2007.

Milena Vukašinović, zamjenica javnog tužioca, okružno javno tužilaštvo Beograd, 25. jula 2007.

Irena Bjelaš, zamjenica javnog tužioca, Prvo opštinsko tužilaštvo, Beograd

Aleksandra Zlatić, sutkinja, Okružni sud, Beograd

Vladan Ivanković, krivični sudija, Prvi opštinski sud, Beograd, avgusta 2007.

Sadija Gičić, socijalna radnica, Centar za socijalni rad, Vračar, Beograd

Lepa Mlađenović, savjetnica, Autonomni ženski centar, Beograd

Ljiljana Vuletić, predsjednica Skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, Beograd

Jelena Planojević, volonterka, SOS linija za žene i djecu, Novi Sad

Gordana Jezdirović, advokatica, SOS linija za žene i djecu, Smederevo

Tatjana Divolić, članica 'Hore' – grupe za žensku emancipaciju i volonter na SOS liniji Valjevo

Danica Todorov, zamjenica ombudsmana za rodnu ravnopravnost, Kancelarija pokrajinskog ombudsmana, Novi Sad, Autonomna Pokrajina Vojvodina, 13. septembra 2007.

Marina Ileš, stručna saradnica, pokrajinski Sekretarijat za rad, zapošljavanje i rodnu ravnopravnost, Autonomna Pokrajina Vojvodina, 29. avgusta 2007.

Dodatak C – kontakt detalji istraživača

Glavna istraživačica

Dr. Mirjana Dokmanović

Viktimološko društvo Srbije

Subotica

Srbija

Tel.: +381 24 571 336

E-mail: mirad@eunet.yu

Albanija

Arta Mandro-Balili

Fakultet za sudije osnovnog suda i albanski Centar za pravne studije

Tirana

Tel.: + 355 68 205 8477

E-mail: artamandro@yahoo.com

Bosna i Hercegovina

Nikolina Obradović

Sarajevo

Tel.: +387 63 311 686

E-mail: nikolina.obradovic@tel.net.ba

Hrvatska

Snježana Vasiljević

Zagreb

Tel.: +385 91 501 8554

E-mail: svasilje@pravo.hr

Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

Jasminka Friščik

Udruženje za emancipaciju, solidarnost i ravnopravnost žena u Republici Makedoniji (ESE)

St. Maksim Gorki 20-1/4, 1000 Skoplje

Tel.:++ 389 (0)2 3298 295; 3298 296

E-mail: jasminkafriscik@esem.org.mk

Crna Gora

Boban Šaranović
Podgorica
Tel.: +382 67 406 461
E-mail: b.saranovic@yahoo.com

Srbija

Diana Miladinović
Autonomni ženski centar Tel.: + 381 11 2656 178 E-mail: mdiana@eunet.yu

Teritorija pod privremenom upravom UN - Kosovo

Ferdane Osman_
Kosovo, Pravni centar
Priština
Tel.: +377 44 710 004
E-mail: ferdane.osmani@yahoo.com

Dodatak D - Uzorak upitnika / vodič za intervjuisanje⁸⁴

Pitanja za predstavnike policije

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje sa rasprostranjenosću nasilja u porodici?
- Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u porodici s ciljem smanjenja ovog oblika nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007	2006	2005
Broj fizičkih napada na žene uopće			
Koliko se srazmjerne incidenata dogodilo u žrtvinoj kući / u kući počinioца / izvan kuće?			
Kakav je odnos između nasilnika i žrtve / preživjele u prijavljenim slučajevima fizičkog napada?			
Broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici uključujući seksualno nasilje u porodici			
Broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici u kojem je upotrijebljeno oružje kao sredstvo prijetnje, a ne povređivanja			
Broj slučajeva u kojima je oružje upotrijebljeno radi: ■ povređivanja žrtve ■ ispaljivanja metka ■ pucanja u kućnog ljubimca ili predmet koji je u vlasništvu žrtve ■ pucanja u žrtvu			
Broj slučajeva u kojima je došlo do ozljede vatrenim oružjem u okviru nasilja u porodici			
Broj prijavljenih slučajeva u kojima je upotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici imala fatalan ishod			
Broj slučajeva u kojima nasilnik nije imao dozvolu za posjedovanje vatrenog oružja			

Potpitanja:

1. Da li se policija obučava o tome kako da reaguje na nasilje u porodici ili seksualno nasilje?
2. Da li postoje neke smjernice za policiju koje se odnose na upotrebu vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici?
3. Da li policija rutinski provjerava prisustvo oružja kada je pozovu zbog slučaja nasilja u porodici? Ako je odgovor potvrđan, šta radi kada pronađe oružje?
4. Da li policija zna da vatreno oružje postoji prije nego što ode na uviđaj?

⁸⁴ Ovi upitnici / vodiči za intervjuisanje pripremljeni su tokom radionice o metodologiji radi usmjeravanja istraživanja na nivou države u svakoj od zemalja regije. Istraživači su preveli i prilagodili upitnike prema situaciji u svakoj zemlji. Kvantitativne informacije su prikupljane iz što je moguće više različitih izvora i nisu isključivo vezane za pitanja navedena u upitnicima.

5. Da li policija pita postoji li oružje u kući / u posjedu počinjoca? Radi li to po dužnosti, na zahtjev ili po slobodnom nahođenju, ako misli da je to bitno?
6. Kako policijski službenici reaguju kada nasilnik upotrijebi oružje u nasilničkom ponašanju prema supruzi, intimnom partneru, bivšoj suprudi, bivšem partneru ili drugim članovima porodice ili domaćinstva?
7. Je li policija dužna oduzeti oružje ako je pozovu zbog incidenta nasilja u porodici ili ona to čini po vlastitom nahođenju?
8. Može li policija zahtijevati nalog za oduzimanje oružja ili njegovo premještanje na drugo mjesto (izvan kuće)?
9. Da li policija drugačije reaguje kada je oružje upotrijebljeno u kući ili izvan kuće?
10. Provjeravaju li policijski službenici posjedovanje dozvole za oružje? Šta se dešava ako je oružje registrovano ili osoba ima dozvolu za njega?
11. Kakva je reakcija u slučaju da nasilnik nema dozvolu za vatreno oružje? A kakva ako ima dozvolu za oružje?
12. Može li policija oduzeti vatreno oružje ili poništiti dozvolu, ili zapisati u svoj zapisnik potrebu da se počinjocu zabrani da kupi / posjeduje drugo oružje?
13. Prijavljaju li policijski službenici zloupotrebu oružja kao prekršaj ili kao krivično djelo?
14. Hoće li počinilac biti optužen za nelegalno posjedovanje oružja ako mu se sudi za krivično djelo vezano za nasilje u porodici? Ako protiv njega nije pokrenut postupak zbog nasilja u porodici, da li će činjenica da ima oružje biti zabilježena?
15. Koja je procedura podnošenja zahtjeva za dobijanje odobrenja za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja? Kada se podnese zahtjev, koje mјere se preduzimaju s ciljem ispitivanja eventualne historije nasilja u porodici?
16. Očekuje li se od podnosioca zahtjeva da imaju odobrenje svog partnera (sadašnjeg ili bivšeg) ili njihovog ljekara za sticanje dozvole za vatreno oružje?
17. Postoje li faktori odlaganja? Postoji li period čekanja na nabavku prvog oružja i / ili narednih komada oružja?
18. Na osnovu koje evidencije policija provjerava da li podnosioci zahtjeva već imaju oružje?
19. Šta se dešava ako neko promijeni adresu?
20. Ko može prijaviti policiji zabrinutost zato što neko lice ima vatreno oružje?
21. Ko može prijaviti nasilje u porodici?
22. Je li policiji dozvoljeno da nosi službeno oružje kući? Postoji li visoka stopa nasilja u porodici u domovima policijskih službenika? Da li se pritom koristi i oružje? Postoje li programi psihološke podrške za policijske službenike?
23. Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nasilje u porodici sa zakonima koji se odnose na kontrolu oružja s ciljem zaštite porodica od oružanog nasilja?
24. Postoje li primjeri dobre prakse? Koji su faktori uspjeha i neuspjeha?

Pitanja za sudije i tužioce

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje sa rasprostranjeniču nasilja u porodici?
- Na koji se način najbolje može povezati regulativa vezana za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u porodici s ciljem smanjenja ovog oblika nasilja?

Potpitanja:

1. Da li se upotreba oružja smatra otežavajućom okolnošću u krivičnom postupku u slučajevima nasilja u porodici? Ako je odgovor potvrđan, kakva je prosječna reakcija u slučaju:
  - ozljede
  - smrti?
2. Koja kazna se u prosjeku izriče za nasilje u porodici sa upotrebom vatrenog oružja?
3. Postoje li razlike u donošenju presude u zavisnosti od toga je li žrtva, ili je bila, u partnerskom ili porodičnom odnosu sa počiniocem (supruga, bivša supruga, intimna partnerka, kćerka, sestra, majka itd.)?
4. Postoji li praksa izricanja mjere zaštite oduzimanja vatrenog oružja za vrijeme krivičnog postupka?
5. Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nasilje u porodici i zakoni koji se odnose na kontrolu oružja s ciljem zaštite porodica od oružanog nasilja?
6. Postoje li primjeri dobre prakse? Koji su faktori uspjeha i neuspjeha?

Pitanja za predstavnike nevladinih organizacija koje se bore protiv kršenja ljudskih prava žena

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrene oružja vezuje sa rasprostranjenosću nasilja u porodici?
- Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u porodici s ciljem smanjenja ovog oblika nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj žena koje su potražile pomoć /sklonište / prijavile slučajeve nasilja u porodici			
Broj slučajeva nasilja u porodici u kojima je počinilac upotrijebio oružje kao sredstvo prijetnje			
Broj slučajeva u kojima su žrtve ozljeđene vatrenim oružjem			
Broj slučajeva u kojima su žrtve umrle od ozljeda zadobijenih vatrenim oružjem			

Potpitanja:

1. Koja su iskustva žrtava kojima je prijećeno / koje su ozljeđene / napadnute vatrenim oružjem? Kako policijski službenici reaguju kada žrtve prijave slučaj ili zatraže zaštitu?
2. Dobiju li žrtve obično efikasnu zaštitu od nasilnika koji su im prijetili / ozlijedili ih vatrenim oružjem? Ako je odgovor potvrđan, od koga i kako?
3. Da li informiranje javnosti i zalaganje na planu borbe protiv nasilja u porodici doprinosi promjeni zakonodavstva:
  - o nabavci, posjedovanju i nošenju oružja,
  - o zaštiti žena od nasilja u porodici?
4. Kako bi se mogli poboljšati prikupljanje podataka i monitoring?
5. Je li vaša organizacija ikada pokretala ili sudjelovala u kampanjama na temu režima kontrole oružja? Koje su moguće polazne tačke takve kampanje?
6. Zašto vlade nisu odgovornije i bolje ne reaguju na problem nasilja u porodici, uključujući i nasilje u porodici uz upotrebu oružja?
7. Kako vlade mogu preuzeti veću odgovornost za ovaj problem?
8. Kako nevladine organizacije ocjenjuju efikasnost izvršnih mehanizama na ovom području? Koje su jake strane, a koje slabosti?
9. Imaju li nevladine organizacije prijedloge za poboljšanje efikasnosti mehanizama za primjenu? Ako imaju, koji su?
10. Šta bi trebalo uraditi na poboljšanju aktuelnog zakonodavstva i prakse s ciljem smanjenja upotrebe vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici?

Pitanja za socijalne radnike / centre za socijalni rad

Glavna pitanja:

- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrenog oružja vezuje sa rasprostranjeniču nasilja u porodici?
- Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u porodici s ciljem smanjenja ovog oblika nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj žena koje su potražile pomoć / sklonište / prijavile slučajevne nasilja u porodici			
Broj slučajeva nasilja u porodici u kojima je počinilac upotrijebio oružje kao sredstvo prijetnje			
Broj slučajeva u kojima su žrtve ozlijedene vatrenim oružjem			
Broj slučajeva u kojima su žrtve umrle od ozljeda zadobijenih vatrenim oružjem			

Potpitanja:

1. Koja su iskustva žrtava kojima je zaprijećeno / koje su ozlijedene / napadnute vatrenim oružjem? Kako policijski službenici reaguju kada žrtve prijave slučaj ili zatraže zaštitu?
2. Dobiju li žrtve obično efikasnu zaštitu od nasilnika koji su im prijetili / ozlijedili vatrenim oružjem? Ako je odgovor potvrđan, od koga i kako?
3. Postoji li protokol vezan za bilježenje, reagovanje i prijavljivanje slučajeva nasilja u porodici?
4. Da li informisanje javnosti i zalaganje na planu borbe protiv nasilja u porodici doprinosi izmjeni zakonodavstva
  - o nabavci, posjedovanju i nošenju oružja,
  - o zaštiti žena od nasilja u porodici?
5. Šta bi trebalo uraditi na poboljšanju aktualnog zakonodavstva i prakse s ciljem smanjenja upotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici?

Pitanja za predstavnike zdravstvenih ustanova

Glavna pitanja:

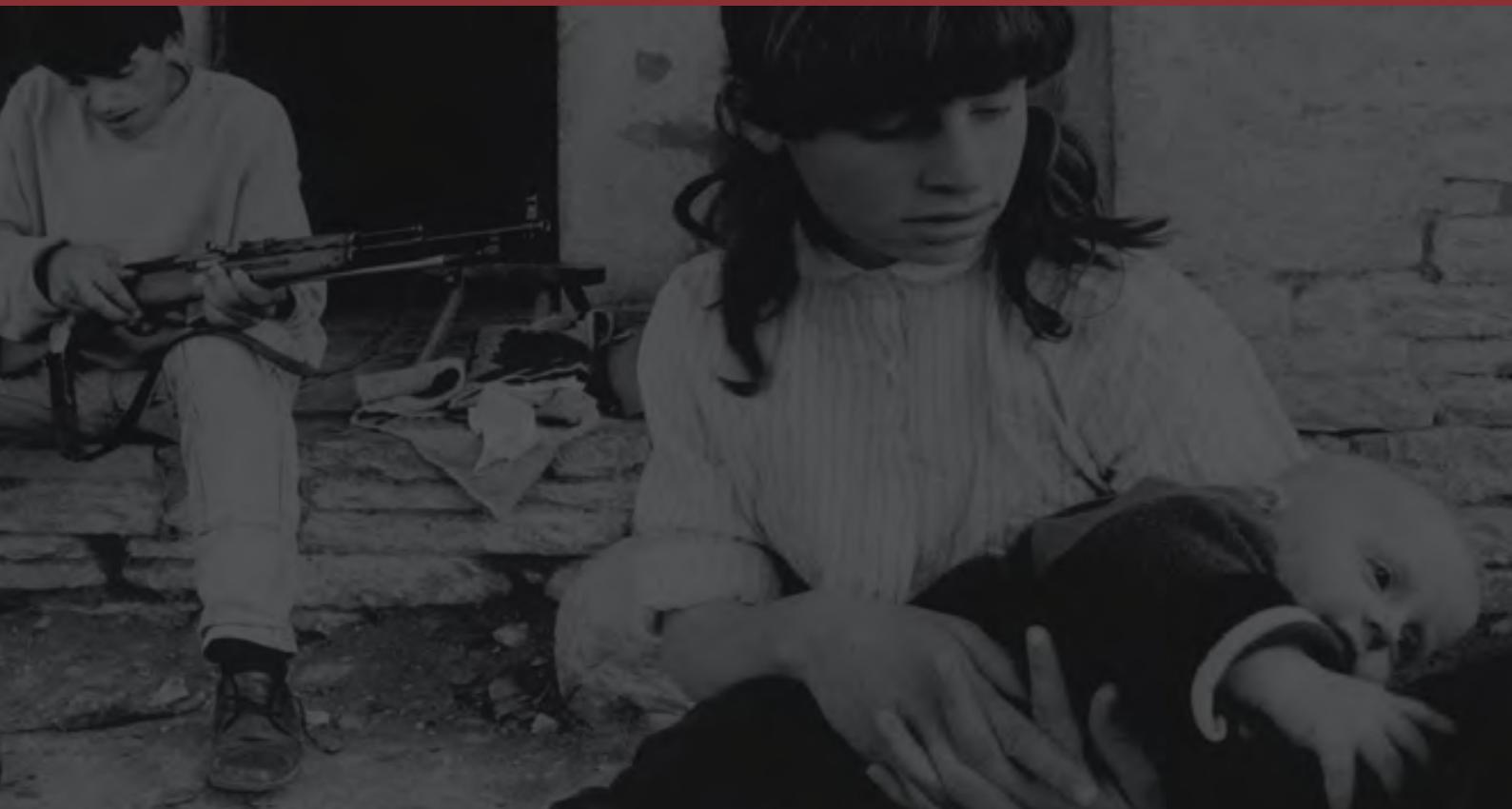
- U kojoj mjeri se posjedovanje i nošenje vatrene oružja vezuje sa rasprostranjenosću nasilja u porodici?
- Na koji način se najbolje može povezati regulativa vezana za nabavku, posjedovanje i nošenje oružja i zakoni koji se odnose na nasilje u porodici s ciljem smanjenja ovog oblika nasilja?

Kvantitativna pitanja:

	2007. (AKO IMA PODATAKA)	2006.	2005.
Broj slučajeva ozlijeđenih vatrenim oružjem			
Broj žrtava ozlijeđenih vatrenim oružjem kao posljedica nasilja u porodici			

Potpitanja:

1. Koji mehanizmi izvještavanja postoje u okviru sistema javnog zdravstva? Koje su njihove jake strane / slabosti? Kako bi se mogao poboljšati sistem prijavljivanja?
2. Koja su iskustva žrtava kojima je prijećeno / koje su ozlijedene/ napadnute vatrenim oružjem?
3. Da li zdravstveni radnici prijavljuju policiji povrede nanijete vatrenim oružjem? Jesu li po zakonu dužni da to čine? Koja je procedura? Koji se obrasci izvještavanja koriste kod slučajeva nasilja u porodici? Je li ta procedura efikasna?
4. Šta bi trebalo uraditi radi poboljšanja sistema prijavljivanja i prikupljanja podataka?

ISBN 978-86-7728-086-4

SEESAC

South Eastern and Eastern Europe Clearinghouse
for the Control of Small Arms and Light Weapons

Hadži Milentijeva 30, 11 000 Beograd, Srbija
Tel. (+381) (11) 344 6353 / Fax. (+381) (11) 344 6356
URL: www.seesac.org / Email: info@seesac.org